

זכרון



עליו

רשומות לתולדות אישים וקהלות, אגרות ומסמכים
בהוצאת מכון 'זכרון' להנצחת יהדות הונגריה
בית 'חוג חתם סופר' שיכון ה'

רח' בית יוסף 11 בני ברק - דוא"ל: 3446@okmail.co.il

עלה 48

בס"ד. כ"ב סיון תשע"ח

בגליון :

ב נודע לי שביום ד אפטר מן העולם ביו' שנשאו בניו'

התבטאות מדהימה ממרה"י אסאד על יום הסתלקותו, אגרת אל ר' יהודה אדוט, תאריכי נישואי צאצאיו, אגרת מר' מרדכי אסאד - מהרב שלמה וייס

י שנתו האחרונה ופטירתו של רבי יהודה אסאד

פעילותו בשנה האחרונה לימי חייו, התשובות והאגרות האחרונות שלו, אשכבתא דרבי - פטירתו, הלוינו והכתרת בנו, תמונתו שנעשתה לאחר הסתלקותו, מספד גדול - ההספדים עליו, התגלותו לגדולי ישראל לאחר הסתלקותו - מהרב שלמה וייס

אגרות ותעודות ממרה"י אסאד - לר' שלמה יהודה פריד (יא-יב), אל ר' אהרן ביכלר (יב-יד, טז, כז-כח), אל ר' דוד יהודה פולק (יז), אל בנותיו (יח-יט), אל ר' דוד ביכלר (יט-כ), אל ר' עזריאל הילדסהיימר (כו-כז, לג), אל ר' יצחק משה אסאד וממנו (יג-יד, טו-טז, כח-כט)

סב 'מספד יהודה'

קטעים מהספדו של רבי יעקב קאפל קרויס אב"ד אטש על מהרה"י אסאד

עג הספד על רבי יהודה עללענבאגען [אסאד]

מכתב יד רבי יצחק הלוי קאניג ממעזא טור - ירושלים

פ תעודות ממרה"י אסאד

המלצה לרבי ברוך עקפעלד אב"ד טשוז / תעודת 'מוריניו' לתלמידו ר' מרדכי בריל משימלויא / תעודה לר' שמעון קוטנא מסערדאהעל

הגליון מוקדש לזכרו של
הגה"ק רבי יהודה אסאד זי"ע
אב"ד ור"מ סערדאהעל, בעל שו"ת מהרי"א
לקראת היומא דהילולא
כ"ג סיון תרכ"ו

כמקובל שהועתקו ספרי קבלה בכת"י אף לאחר שנדפסו כיון שהיו נדירים, וכמו שנכתב בשער הדפוס השני [ירושלים תרמ"ג]: 'נדפס רק פעם אחת בלובלין בשנת שע"ג... והרבה מחפשים אותו כמטמונים ואין להשיגו אף אחד במדינה כי כבר ספו תמו'. [בתוך הספר כתוב שהחלק השני נדפס כבר בשנת שמ"ז].

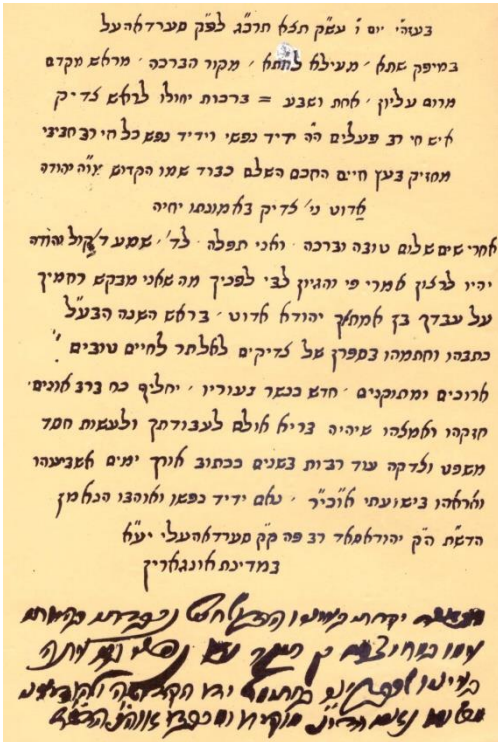
כתב היד נמצא בזמנו אצל אחת מצאצאי רבנו, נכדת רבי משה ואזנר מסערדאהעל חתנו הצעיר של רבנו. בעלת הספר אמרה שאביה שמר על הספר מכל משמר משום שיש בתוכו כת"י של רבנו, ולכן הספר חייב לי שאר במשפחה. בעלת הספר השאילה בזמנו את כתב היד לשאר בשרה רבנו בעל ה'שבט הלוי'. יום אחד נכנס לקבל את פניו ת"ח אחד, וכשראה את הספר על שולחנו, שאלו עליו ועל מחברו. בעל השבט הלוי השיבו שזה סדר עבודת יום הכפורים להרמ"ק, ופנה לת"ח ושאלו: 'האם ראיתם את ההערה שבתוכה?!'.

[במאמר מוסגר: בקבלי פניו של בעל 'שבט הלוי' ביום י"ג סיון תשס"ד הוא דיבר ארוכות על המהרי"א, ואמר לי שהוא הכיר את בתו של רבנו מרת מאלי [מרים] ואזנר שהיתה זקנה קרובה לגיל מאה, והיה נכנס אליה בהיותו בסערדאהעלי לומר לה גוט שבת. ושבעלה - חתנו של רבנו - רבי משה ואזנר היה דוד זקן שלו, והיה לו את סידור האר"י של רבנו, את פנקס המוהל ואת סכין המילה של רבנו. רבי משה ואזנר סיפר לו בשם רבנו שבלמדו בניקלשבורג אצל המהר"ם בנעט לא הורשו הבחורים ללכת לישון, והיו קושרים להם כר מאחורי ראשם שאם ירדמו יפלו על הכר].

יצוין שאף שרבנו לא כתב בדרך כלל בכתב רש"י, אבל מצאנו אגרת ממנו שנכתבה כולה בכתב רש"י רהוט. צילומה נדפס ב'ספר הזכרון לקהלת דונאסרדהלי' עמ' 94. האגרת מופנית לרבי יהודה אדוט מוויען, ובה מברכו רבנו בברכת השנים לקראת ראש השנה תרכ"ד. רבי יהודה אדוט נולד בשנת תקל"ד בקושטא. גר בוויען. מוזכר באגרתו של רבי אברהם אליעזר הלוי אב"ד טריאסטי אל מרן החתם סופר שנכתבה ביום ז' ניסן תקפ"א [נדפסה ב'איגרות סופרים' כתבי החת"ס אגרת נט]. כן הוא מוזכר בשער ספר 'קנאת ציון' שנדפס באמשטרדם תר"ו: "וגדול המקנא אשר קנא לאלדיו ויתן לכסף מוצא למען דפו"ס את ישראל זה ספר קנאת ציון למען יפצו מעינותיו חוצה, דין הוא הדר, בקדש נהדר, אוהב התורה ולומדיה, למחזיקים בה ותומכיה, יראת ה' היא אוצרו, הגביר החכם המרומם, אור יומם, כמוהר"ר **יאודה ליאון אדוט** נר"ו אשר איתן מושבו בעי"ת ווין יע"א, יה"ר זכות התורה תהיה לו למגן וצנה הוא ובניו כל הימים דור ישרים יבורך, כיר"א". כן הוא מוזכר בהקדמת הרב רבי **ראובן ברוך** חכם דק"ק ספרדים בוויען לספר 'ברכי יוסף' מהדורה שניה (ווינא תר"כ) בתוארים: "איש חיל רב פעלים צדיק תמים סיניור **ליאון יהודא אדוט** נר"ו". נפטר בן צ"ה שנה ביום ה' אדר תרכ"ט ומנו"כ בוויען. רבנו הכירו כנראה מתקופת

שהייתו בקיץ תרכ"ג במרחץ באדען שליד וויען. וזה לשון האגרת :

בעזה"י יום ו' עש"ק תצא [י"ג אלול] תרכ"ג לפ"ק סערדאהעל



במיפק שתא, מעילא לתתא,
 מקור הברכה, מראש מקדם,
 מרום עליון, אחת ושבע=ברכות
 יחולו לראש צדיק איש חי רב
 פעלים ה"ה ידיד נפשי וידיד
 נפש כל חי רב חביבי מחזיק
 בעץ חיים החכם השלם כבוד
 שמו הקדוש מו"ה יהודה אדוט
 נ"י צדיק באמונתו יחיה

אחרי שים שלום טובה וברכה, ואני
 תפלה, לדי', שמע ד' קול יהודה יהיו
 לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך מה
 שאני מבקש רחמיך על עבדך בן
 אמתך יהודה אדוט, בראש השנה
 הבע"ל כתבתו וחתמתו בספרך של
 צדיקים לאלתר לחיים טובים
 ארוכים ומתוקנים, חדש כנשר
 נעוריו, יחליף כח ברב אונים,
 חזקה ואמצהו שיהיה בריא אולם
 לעבודתך ולעשות חסד משפט
 וצדקה עוד רבות בשנים ככתוב אורך
 ימים אשביעוהו ואראהו אוכ"ר.
 נאם ידיד נפשו ואוהבו הנאמן הדש"ת

הק' יהודאסאד רב פה ק"ק סערדאהעלי יע"א במדינת אונגאריין

וכאשר יקרתי בעיניו הבדולחים נכבדתי בהיותי עמו במחיצתו כן תיקר נא נפשי גם
 עתה בעיניו לכבדיני בחתימת ידו הקדושה ולהודיעני משלומו

נאם ידי"נ מוקירו ומכבדו אוה"נ הדש"ת

לעצם הענין, מה שכתב רבנו שנודע לו שביום ד' יפטר מן העולם. אף שהגמרא
 במסכת פסחים (דף נד ע"ב) אומרת תנו רבנן שבעה דברים מכוסים מבני אדם אלו
 הן יום המיתה וכו', מכל מקום מבואר בגמרא במסכת שבת (דף ל ע"א) שאף שגזרה
 היא מלפני הקב"ה שאין מודיעין קצו של בשר ודם ואין מודיעין מדת ימיו של אדם,
 אבל באיזה יום בשבוע הוא יפטר מצאנו שמודיעים. והטעם הוא כמו שכתב שם
 המהרש"א בחידושי אגדות, וזה לשונו: הודיעני ה' קצי כו', ר"ל קיצו של אדם ממש
 שגזר עליו מיום הולדו כמה שנים יחיה ובאיזה חודש ויום שימות באותה שנה,

ואמר לו גזירה היא מלפני שאין מודיעין כו', מטעמא שיהיה כל ימיו בתשובה, שכל שעה וכל יום וכל שנה הוא זמן מיתתו, ואילו היה יודע זמן מיתתו ממש לא היה שב עד קרוב לאותו זמן. ושוב בקש גם שלא הודעתני קיצי ממש ובאיזו שנה וחדש ויום הודיעני מיהת מדת ימי, דהיינו באיזה זמן מהשנה כי יש ימים ארוכים בשנה ויש קצרים דהיינו מדת הימים שיהיו באותו זמן שאמות, דהשתא מיהת כל שנה ושנה יהיה בתשובה באותן מדת הימים שיודיעו, ואמר לו שגם זה גזירה היא מלפני מטעמא דלעיל, דלא יהיה זה כל ימיו בתשובה רק בכל שנה באותן מדת הימים, וכמו שאמר שלמה כי גם לא ידע האדם את עתו כדגים שנאחזים וגו'. ושוב בקש דלכל הפחות אדע מה חדל אני, דהיינו שלא אדע איזה שנה וחדש ויום לפי הגזירה מהלידה, גם באיזה מדת הימים שיהיו באותו זמן, אבל אדע באיזה יום מהשבוע, דהשתא מיהת כל שבוע יהיה בתשובה באותו יום וקרוב לו, וזה הודיע לו כי בשבת תמות כו'. עכ"ל.

ובספר 'עץ הדעת טוב' לרבינו חיים ויטאל זצ"ל (פ"ר תולדות על הפסוק [בראשית כז ב] לא ידעתי יום מותי) כתב וז"ל: ואגב אורחיה ירמוז כי הצדיק ובפרט הנביאים יודעים זמן מיתתם, ומה שנעלם מהם אינו אלא פרטות היום עצמו, כמ"ש ז"ל על דוד המלך כשאמר הודיעני ה' קצי, וז"ש לא ידעתי יום מותי, כי זמן המיתה ידעתי אבל היום בפרטות נעלם מכל נבא. עכ"ל.

לפי האמור שרבנו ידע שביום ד' בשבוע יפטר מן העולם, ואכן רבנו נפטר באור ליום ד' כ"ג סיון תרכ"ו, מובן מה שכתב בן רבנו וממלא מקומו רבי **אהרן שמואל אסאד** בהקדמתו ל'תשובות מהרי"א ח"א (לעמברג תרל"ג) בתיאורו את פטירת אביו בזה הלשון: 'אלה אזכרה ואשפכה עלי נפשי, כי גם בלילה אשר נפטר עוד כתב אגרת לעשות שלום בעולם, והיה אז כמו שתי שעות אחר חצות, כי כך היה דרכו בקודש מימיו לא עבר עליו חצות לילה בשינה רק עמד על רגליו ולמד והשיב לשואלו דבר. אחרי כן כמו ג' שעות אחר חצות אמר לבי, והקיץ לזוגתו אמי הצדקת הרבנית ז"ל, ואמר לה: 'הלב עמד ופסק ממהלכו והשמים התקדרו עבים, ה' **אמר לי עלה אלי**, בין להקת אראלים שם אושיבך! ואחרי רגעים מועטים כרביע שעה שב רוחו אל אלי'.

וכן מה שכתב נין רבנו רבי **יהודה גולדשטיין** בתולדות מהרי"א שבהקדמה לספר דברי מהרי"א על בראשית (מיהאלעוויטץ תרצ"א) עמ' מ: 'א"ז הג' ז"ל... וביום לפני פטירתו למד עוד עם תלמידיו שיעורין כסדרן, ואחרי אשר **ידע צדיק יום פטירתו** וכי בא עתו לעלות השמימה, מיהר את למודו ועזב את פלפולו כדרכו בקודש למען יוכל למהר את המסכת. ובלילה ראה עוד את המכתבים הנשלחים לו והעריך עוד מכתב... ובתוך כתיבתו וכבר היה לערך שעה ב' בלילה נפל עטו מידו וצעק עד כאן תחום שבת, ואשתו ע"י צעקתו (נרדמה ממשנתה) [הקיצה משנתה] ואמר לה כי

אינו מרגיש עצמו בטוב ונראה לו כי לבו פסק מלדפוק, וכאשר רצתה לילך אחר הרופא אמר לה כי לא נחוץ ולחנם היא, כי אחרי אשר בא העת להתפרד מהעלמא דשיקרא. וזה היו דבריו האחרונים, ומיד כחצי שעה אח"כ עלתה נשמתו הקדושה בשמים בכ"ג סיון בשנת תרכ"ו.

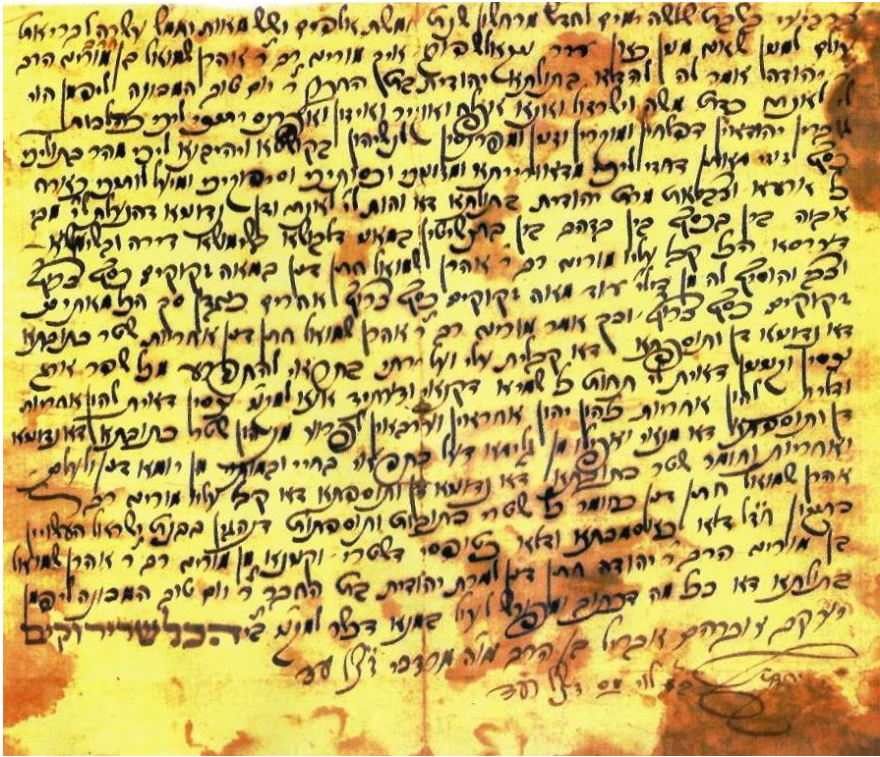
ומה שכתב רבנו: 'ביום שנשאו בניי' [כך צריך לקרוא, ולא 'בנים', כך אמר לנו הג"ר יצחק ישע"י וייס אב"ד נוה אחיעזר]. כוונתו שבניו, היינו ילדיו, נשאו ביום רביעי. ואכן מצאנו שלפחות שלשה מילדיו נשאו ביום רביעי.

א) בנו רבי אהרן שמואל התחתן ביום **רביעי** ג' חשון תרט"ו עם מרת יהודית בת רבי יו"ט ליפמן גלזר מניקלשבורג [על מה שאירע בחופתם ראה באגרתו מיום כ' כסלו תרט"ו לרבי עזריאל הילדסהיימר שנדפסה בשו"ת 'שאילת שמואל' סי' ה]. כך עולה מנוסח כתובתו הנדפסת בזה לראשונה [צילומה נדפס ב'פנקס המוהל חתם סופר' עמ' תרפב]:

ברביעי בשבת שלשה ימים לחדש מרחשון שנת חמשת אלפים ושש מאות וחמש עשרה לבריאת עולם למנין שאנו מנין כאן עיר ניקאלשפורג איך מורינו רב ר' **אהרן שמואל** בן הרב מורינו הרב ר' **יהודה** אמר לה להדא בתולתא **יהודית** בת החבר ר' **יום טוב** המכונה **ליפמן** הוי לי לאנתו כדת משה וישראל ואנא אפלח ואוקיר ואיזון ואפרנס יתיכי ליכי כהלכות גוברין יהודאין דפלחין ומוקירין וזנין ומפרנסין לנשיהון בקושטא ויהיבנא ליכי מהר בתוליכי כסף זוזי מאתן דחזי ליכי מדאורייתא ומזוניכי וכסותיכי וסיפוקיכי ומיעל לותיכי כארח כל ארעא וצביאת מרת **יהודית** בתולתא דא והות לי לאנתו ודן נדוניא דהנעלת לי מבי אבוה בין בכסף בין בזהב בין בתכשיטין במאני דלבושא בשימושא דירה ובשימושא דערסא הכל קבל עליו מורינו רב ר' **אהרן שמואל** חתן דגן במאה זקוקים כסף צרוף וצבי והוסיף לה מן דילי עוד מאה זקוקים כסף צרוף אחרים כנגדן סך הכל מאתים זקוקים כסף צרוף, וכך אמר מורינו רב ר' **אהרן שמואל** חתן דגן אחריות שטר כתובתא דא נדוניא דן ותוספתא דא קבלית עלי ועל ירתי בתראי להתפרע מכל שפר ארג נכסין וקנינן דאית לי תחות כל שמיא דקנאי ודעתיד אנא למקני נכסין דאית להון אחריות ודלית להון אחריות כלהון יהון אחראין וערבאין לפרוע מנהון שטר כתובתא דא נדוניא דן ותוספתא דא מנאי ואפילו מן גלימא דעל כתפאי בחיי ובמותיי מן יומא דגן ולעלם, ואחריות וחומר שטר כתובתא דא נדוניא דן ותוספתא דא קבל עליו מורינו רב ר' **אהרן שמואל** חתן דגן כחומר כל שטרי כתובות ותוספתות דנהגין בבנת ישראל העשוין כתיקון חז"ל דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרי וקנינא מן מורינו רב ר' **אהרן שמואל** בן מורינו הרב ר' **יהודה** חתן דגן למרת **יהודית** בת החבר ר' **יום טוב** המכונה **ליפמן** בתולתא דא ככל מה דכתוב ומפורש לעיל במנא דכשר למיקני בי **הכל שריר וקים**

יעקב אברהם אבריל בן הרב מו"ה מרדכי זצ"ל עד [בנו של מהר"ם בנעט]

יחזקאל ב"מ לוי מס זצ"ל עד



ב) בתו מרת שרל נישאה לרבי אהרן ביכלר ביום **רביעי** אדר"ח תמוז תר"כ. כך עולה מהרישום במטריקל הנישואין של סערדאהעלי (עמ' 9 רישום מס' 129): החתן אהרן ביכלער בן דוד וגולדא מפאסטא בן 24. הכלה זאלי אסאד מסערדאהעלי בת יודא ואסתר בת 20. הנישואין התקיימו בסערדאהעלי ביום 20 ליוני 860, מסדר הקידושין רבי יהודה אסאד.

באגרת מרבנו מיום י"א טבת תרכ"א לתלמידו רבי מרדכי מרגליות רב בקירכבערג [נדפסה בספר 'זכרון יצחק' ב"ב תשלי"ט עמ' נה-נה. ובקונטרס 'עטרת זקנים' לונדון תשנ"ג עמ' לא-לג. וראה תשובות רבנו חיו"ד סי' רד] הוא כותב וז"ל: 'ענין השו"ת ע"ד מקוה טהרה בחדש תמוז קבלתי, בעת ההיא רבו טרדותי בעסקי בנישואי בתי הא"ח מרת **שרל** תחי', ואמרתי בודאי מני אז כבר השיג מעלתך תשובה נכונה ממר אביו ידי"נ הרב [רבי ישראל **דוד מרגליות**] הגאב"ד דק"ק פעזינג נ"י'.

ג) בתו מרת פרומט נישאה לרבי חיים ליב וויינר ביום **רביעי** ג' אדר שני תרכ"ב. כך כותב רבנו במכתבו לחתנו רבי אהרן ביכלר שהדפסתי ב'עלי זכרון' 34 עמ' לב: 'הנני מבשר טוב לכם אהוביי בניי שתחי' כי קבענו בעזה"י זמן יום נשואי בתי הבתולה הכלה מרת **פרומט** תחי' עב"ג אחד מתלמידינו הבי' חתן המופלג מו"ה **חיים ליב וויינר** נ"י, ביום ד' ג' אדר שני הבע"ל למז"ט ברצות ד' ית"ש ויגמור

בעדינו לטובה ולברכה לששון ולשמחה'. ואכן כן נרשם במטריקל הנישואין של סערדאהעלי (עמ' 11 רישום מס' 170): החתן י' [ואכים] ליאופולד וויינער בן 23 מסערדאהעלי. שם האב: וויינער [אביו כבר נפטר ואולי לכן לא נרשם שמו הפרטי] שם האם: פאני [פראדל]. הכלה פאני [פרומט] אסאד מסערדאהעלי בת יודא אסאד ואסתר בת 19. הנישואין התקיימו בסערדאהעלי ביום 5 מרץ 862, מסדר הקידושין רבי יהודה אסאד.

נישואי בתו הבכירה מרת הינדל עם רבי יונה רייכהארט התקיימו בתחילת שנת תר"ח [ראה 'עלי זכרון' 31 עמ' נח]. אין אנו יודעים לעי' את התאריך המדויק.

בת רבנו מרת טשארנא נישאת לרבי מרדכי בישיץ ביום 4 פברואר 858 שזה יוצא יום חמישי כ' שבט תר"ח. יתכן שהנישואין היו ביום רביעי ונרשמו למחרת. וזה לשון רישום הנישואין במטריקל הנישואין בסערדאהעלי (עמ' 7 רישום מס' 103): החתן מרדכי בישיץ בן דוד [על מצבתו שנדפסה בהגדת 'אש דת יהודה' עמ' שנה רשום ששם אביו: פלק] בישיץ מסערדאהעלי בן 26. הכלה פאני טוני אסאד בת יודא אסאד בת 20. הנישואין התקיימו בסערדאהעלי ביום 4 פברואר 858. מסדר הקידושין רבי יהודה אסאד.

נישואי בן רבנו רבי מרדכי היו לכאורה כעשרה ימים לאחר נישואי אחותו טשארנא, ביום ראשון או שני א' או ב' דר"ח אדר תר"ח. כך עולה ממכתבו אל רבו רבי עזריאל הילדסהיימר בו הוא מזמינו לחתונתו שתתקיים בר"ח אדר תר"ח. [צילום כת"י קיבלנו מהרב מאיר הילדסהיימר, החלק ההלכתי ותשובת רע"ז נדפסו בשו"ת רבי עזריאל חיו"ד סי' קסט]. וזה לשון רבי מרדכי במכתבו:

[רבי מרדכי כתב בתאריך המכתב: יום ד', ושכח לכתוב לאיזה שבוע או לאיזה חודש, רבי עזריאל כתב על המכתב: 'עשי'ק משפטים' שזה יוצא כ"ח שבט, זהו או תאריך קבלת המכתב, או תאריך תשובתו שהיתה מיד אחר קבלת המכתב, כמו שענה רע"ז למכתב הבא של רבי מרדכי מיום ט' תמוז תרח"י, בה הוא כותב אל רע"ז: 'אחדש"ה באתי להודיע למעלת הדר"ג נ"י שכבר הי' יום חתונתי למז"ט, ובלתי ספק נודע לו מאגרתי שכתבתי לו עבי"ד [-על בי דואר] איינלאדונגס שרייבען [-מכתב הזמנה] שכתבתי למעלתו נ"י, אבל לא זכיתי לתשובתו, ולמה לא אדע ותמה' קראתי'. וע"ז עונה רע"ז ביום י"ט תמוז תר"ח: 'השיבותי לו תיכף ומיד אחר שקבלתי מכתבו ע"י בי דואר וגם הכינותי לו מיד ספר א' לדורן דרשה ולא הי' לי עד עתה נוסע לשלוח לו].

בע"ה יום ד' פה ס"ה והי' ד' למלך על כל הארץ [תרי"ח] לפ"ק

קול רנה ושמחה באהלי צדיקים, השמים יזלו טלם וברכה מריקים, והי' כפתם רעננה כגנות עלי אפיקים, לשנות אין מספר ולימים רחוקים, ה"ה אדמ"ו הגאון המובהק והמפורסם הרב החכם הכולל כש"ת מ' **עזריאל הדה"מ** נ"י אבדק"ק אי"ש

הן קרוב יום אפריוני יום חתונתי למז"ט אי"ה, ואבוא למחוז חפצי, ורחש לבי דבר

הרב שלמה וייס

מכון זכרון - בני ברק

שנתו האחרונה ופטירתו של רבי יהודה אסאד

לקראת יום פטירתו ה-קנ"ב של א"ז רבנו יהודה אסאד זצוק"ל שיחול ביום רביעי כ"ג סיון הקרוב, נסקור בזה את האירועים משנתו האחרונה שהגיעו אלינו ידיעות עליהם, תשובותיו ואגרותיו האחרונות, תיאור פטירתו ומסע הלוייתו וההספדים עליו. מובן מאליו שסקירה זו אינה מתיימרת להיות מושלמת, מה גם שברוב התשובות שנדפסו בספרו 'תשובות מהרי"א' לא נדפס תאריך, כך שהרבה תשובות שנכתבו בשנתו האחרונה אין אנו יודעים עליהם שנכתבו אז.

דרשת שבת שובה תרכ"ו

ראש השנה של שנת תרכ"ו חל בימים חמישי ושישי. למחרת בשבת פרשת האזינו ג' תשרי תרכ"ו 'שבת תשובה' דרש רבנו בסוגיא **דמקלקל בחבורה** [שבת דף קו ע"א]. פלפולו הועתק ע"י תלמידו ה' **אברהם פריעז** מכפר סעטש-קערעסטור שלמד אצל רבנו מר"ח חשון תרכ"ד ועד לפטירתו, ונדפס ב'חידושי יהודה יעלה זכרון אהרן שמואל' (ברוקלין תשס"ב) עמ' ה-ז "מה שדרש אמ"ו הגאון רשכב"ה מהרי"א זצ"ל בשבת תשובה

תרכ"ו לפ"ק". בדבריו מזכיר רבנו מחידושי רבו "הקשה מורי הגאון החריף מו"ה **אהרן סודיטץ** זצוק"ל וכו". יצויין שבנושא של דרשתו הוא עוסק גם בתשובותיו חאו"ח סי' קפח וסי' ריב. וראה גם בחי"ד סי' רמט, רנח.

ו' תשרי תרכ"ו

ביום שלישי ו' תשרי תרכ"ו הגיעה לרבנו אגרת מבנו רבי **אהרן שמואל אסאד** אב"ד קאטה ובו בשורה טובה, וגם שאלה הלכתית איך לתקן ספר תורה שגג אות הה' בשם הקודש נחלק לשנים. רבנו עונה לו מיד, וכדרכו מוסיף לו מברכותיו, התשובה נדפסה בספר תשובותיו (חי"ד סי' שה) וזה לשון פתיחתה וסיומה:

בעה"י יום ג' דעשיית [ו' תשרי] תרכ"ו לפ"ק ס"ה.

חיים ושלום וכל טוב, יפתח ה' לך את אוצרו הטוב, לאהובי בני הרב המאה"ג מופלג ומפורסם בתו"ר ובמעשים כש"ת מו"ה **אהרן שמואל** נ"י האבד"ק קאטה יע"א ע"ז הרבנית הצנועה ת"י עכ"יח.

גי"ה קבלתי בזו השעה ושמחתי על הבשורה טובה וכן תבושרו גם אתם מאתנו תה"ל
כה יתן ה' וכה יוסיף לנו כח ועצמה יאזרינו חיל לעבודתו ותורתו הק' וזכות הרבים
יעמוד לנו א"ס.

ע"ד הס"ת שאות ה' בשם העצם ב"ה נחלק הגג למעלה ע"י קפיצת הדיו...

ואין עת פנאי להעלות ארוכה הכ"ד אביך החותם בברכה כנפשך ונפשינו הדש"ת.

הק' יהודאסאד.

ז' תשרי תרכ"ו

למחרת ביום רביעי ז' תשרי תרכ"ו נזקק רבנו לעשיית שלום בקהלתו בין רבי **יעקב
עהרענטהאל** [כנראה בן יצחק ופראדל נפטר ט"ז שבט תרס"ב ומנו"כ בסערדאהעלי מצבה
מס' 1368 ליד אשתו מרת רבקה בת משה שמואל ובילה נפטרה ח' ניסן תר"ן] לבין רבי
שלום בער שטערן שהיה אז ראש הקהל בסערדאהעלי ולאחר מכן דיין ורב"ד שם.
לתועלת הענין ראה רבנו שעדיף שאחד מתלמידיו יכתוב אגרת בפקודתו לרבי יעקב
עהרענטהאל לבקשו שילך ויפייס את רבי שלום בער שטערן עוד לפני יום כפור,
וכיון שרבנו הקפיד מאוד על נוסח המכתב הוא לא חס על טרחתו וכתבה בכתב ידו
בלי חתימה על מנת שאחד מתלמידיו יעתיקנו ויכתבנו בפקודתו. האגרת עם צילום
כתב היד נדפסה ב'עלי זכרון' 42 עמ' לד.

י"א תשרי תרכ"ו

ביום ראשון, למחרת יום הכפורים, כתב רבנו כתב 'מורינ' לתלמידו רבי **שלמה
יהודה ליב פריעד**. נולד ביאלע בשנת תר"ז לאביו רבי מאיר פריעד-באסקאוויטץ
אב"ד יאלע-באגעדא תלמיד החת"ס [נפטר בשנת תר"יט, ע"ע 'אישים בתשובות חת"ס'
סי' שפט, 'החת"ס ותלמידיו עמ' שח. בספר תשובותיו של רבנו ישנן שלש תשובות אליו:
חיו"ד סי' קג, כקג, רפח] ולאמו מרת האנעלע לבית שפיצר. תלמיד אביו, רבנו ורבי
עזריאל הילדסהיימר באייזנשטאט. חתן רבי יצחק ד"ר במברגר אב"ד קעניגסבערג.
כיהן כרב ב-מייסנהיים, בערנבורג, ראטיבור, ומשנת תרמ"ט באולם שבמדינת
וירטמברג עד לפטירתו ביום ט' שבט תרס"ו ושם מנו"כ. הוציא לאור מכת"י את
'ספר היסודות', עניני חכמת הטבע, שחברו בלשון ערבי החכם ר' יצחק בר שלמה
הישראלי ונתק ללשה"ק ע"י החכם ר' אברהם בר שמואל הלוי חסדאי, עם
הערותיו ומבוא גדול באשכנזית [דראהבטיש תר"ס]. תעודת ה'מורינ' נדפסה
בקובץ 'כרם שלמה' באבוב [שנה יב (תשמ"ט) קונטרס ח' (קית) עמ' מה], וזה לשונה:
בעזה"י.

שלמ"ה יהי' כעדי' על עדר צאן קדשים בחורי בני ישראל המקשיבים לקולן של סופרים,
ה"ה אהובי תלמידי הותיק הבחור מופלא חרוץ ושנון בתורה, מלא ברכה ביראת ה'
טהורה, כש"ת כ"ה **שלמה ליב פריעד** נ"י עץ עושה פרי קודש לה' הוא בן לאותו צדיק
הגאון המנוח מו"ה **מאיר בו"ו** [=באסקאוויץ] זצלה"ה שהי' אבד"ק יאלי, ופרי צדיק

ישוה לו מחזיק בעץ חיים ושלב מים חיים בש"ס ופוסקים ביגיעה ושקידה רבה אמונתו כל משך זמן העבר אשר עשה פה עמנו ושלב מים שלנו לך בעומקה של הלכה בחידודו וליבונו וחרד על דבר ה' כאשר אהבתי, ע"כ רצתה נפשי בו ואחלק לו מכבודה של תורה, כי ישלח לו השי"ת עזרו מקודש יזמין זיווגו ב"ג בקרוב. מני שים טעם, מיום אפריונו (ואעלה) [ומעלה], אל על יקראוהו לכל דבר שבקדושה בשם **מורנו רב רבי שלמה יהודה בן הרב מורנו רב מאיר** יאיר נתיב אמת לאמתו להגדיל תורה ולהאדירה וחפץ ה' בידו יצליח, יהי חן ה' עמו ויעל.

הכ"ד פה ס"ה יום א' מוצאי יוה"כ שנת תרכ"ו לפ"ק.

הק' יהודאסאד

כ"ה תשרי תרכ"ו

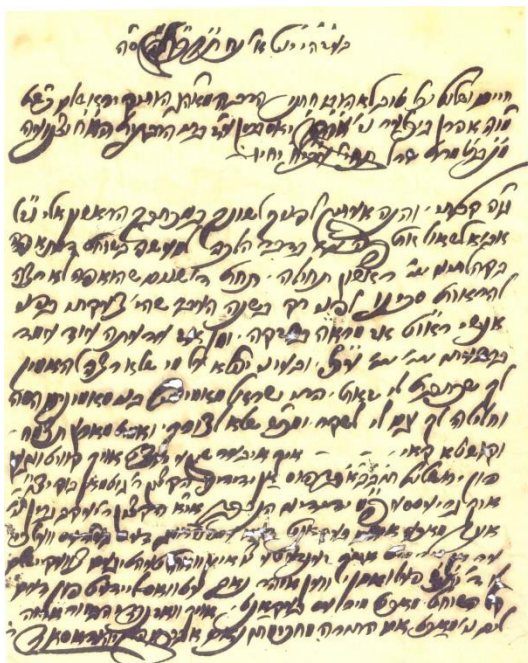
כשחתן רבנו, **רבי אהרן ביכלר**, התמנה בשנת תרכ"א לרב ביאסברין, היה שם שוחט שלא קיבל עליו את מרותו של הרב החדש [והצעיר, הוא היה אז בשנה הראשונה לנישואיו], לא הראה לו את סכינו ולא בא לשאול ממנו שאלות וכו'. אחרי ארבעה שנים שהשוחט עמד עדיין בסורו - בשנת תרכ"ה - החליט הרב לאסור את שחיטתו. כיון שהאסור לא התקבל על דעת הכל הוא פנה לחותנו-רבנו שיחזק את ידיו בענין. רבנו הסכים עמו וכתב לו תשובה ביום י"ט אלול תרכ"ה. נדפסה בתשובות רבנו חיו"ד סימן נב.

כשהגיעה תשובה זו ליאסברין טען כנראה השוחט או התומכים בו שהרב רבי אהרן ביכלר הגזים על האמת בשאלתו לרבנו ואולי הוא העליל עליו שהוציא טרפות מתחת ידו וכדומה ורק משום כך הסכים רבנו לאסור את שחיטתו. לכן פנה רבי אהרן שוב אל רבנו שיעתיק את לשון שאלתו הראשונה אליו כדי להוכיח שהוא לא הוסיף מאומה על האמת העובדתית. על פניה זו באה אגרת זו של רבנו (צילום כתי"ק קבלנו ממר יהושע פלג מאשדוד). [עוד על העימות ראה לקמן בתאריך ו' שבט תרכ"ו].

בעזה"י יום א' נח [כ"ה תשרי] תרכ"ו לפ"ק ס"ה

חיים ושלום וכל טוב לאהובי חתני הרב המאה"ג הותיק ירא שלם כש"ת מו"ה **אהרן ביכלער** נ"י אבד"ק יאסברין ע"ז בתי הרבנית הא"ח וצנועה מנב"ת מרת **שרל** תחי' עכ"ח יחיו.

ג"ה קבלתי, והנה אעתיק לפניך לשונך במכתבך הראשון אלי וז"ל אבוא לשאול את פה וכו' בדבר הלכה למעשה בשוחט דמתא פה בקהלתינו וכו' ראשון תחילה, תחת ד' שנים שהוא פה לא רצה להראות סכינו לפני רק בשנה העבר שהי' צעקתי בפני אנשי ראו"ט [=ראשים אלופים וטובים] אז מראה בחזקה, ומן אז עד עתה עוד עמד ברשתו וכו' וכו' עכ"ל. ובעיני יפלא על מי שלא רצה להאמין לך שכתבת לי זאת, הרי ישראל מאמינים בני מאמינים המה וחלילה לך וגם לי לשקר, ומכ"ש שלא לצורך, ואמת מארץ תצמח, וקושטא קאי.



איך איבער שיקע יעצט אויך קוויטונגען פון ירושלים תובב"א בדפוס אן ידידינו הקצין ר' **גוטמאן בוק** יצ"ו. איך גריעסעסע פ"מ [=פיהל מאהל] ידידינו הנכבד אי"א הקצין ר' **יעקב גרין** נ"י אונד מאכע איהם בעקאנט די עמפפאנג דעס געלדעס וועלכע ער אן מיר מיט אייך זענדעטע צו אן[ינן] וואהלטעהטיגעס צוועק. ישלם לו ד' ית"ש פעלו אמן. ווען איהר נאך עטוואס ליידעט פון דעם קל השוחט, מאכט מיר עס בעקאנט, אויך וואז נכדי הבחור **אריה ליב** [רייכהארט] נ"י מאכט אס התורה מחכימתו [תרגום]: אני שולח כעת גם קבלות מירושלים תובב"א בדפוס לידידינו הקצין ר' **גוטמאן בוק**

יצ"ו. אני דורש בשלום ידידינו הנכבד אי"א הקצין ר' **יעקב גרין** נ"י ומודיע לו על קבלת הכסף שהוא שלח לי דרככם והגיע למטרת חסד. ישלם לו ד' ית"ש פעלו אמן. אס תסבול עוד משהו מהשוחט תודיע לי. גם מה נכדי הבחור **אריה ליב** נ"י עושה אס התורה מחכימתו.

הק' יהודאסאד

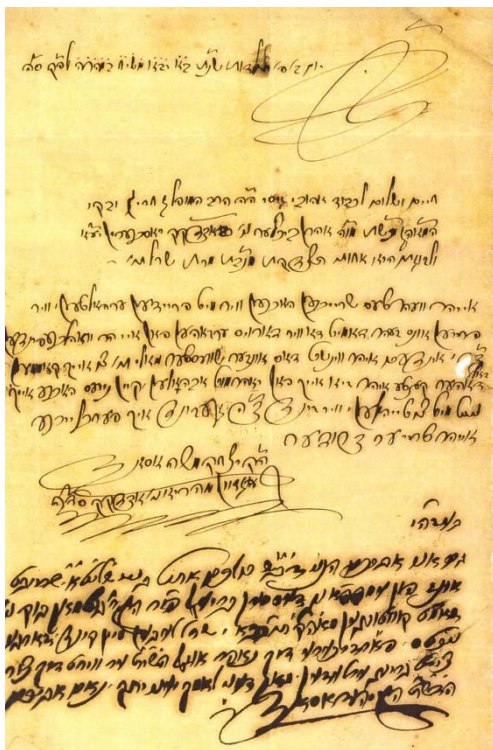
נאם אביכם

חודש חשון תרכ"ו

ביום שני לפרשת תולדות כ"ד חשון תרכ"ו כתב בן רבנו הבי' **יצחק משה אסאד** [ראה עליו 'עלי זכרון' 43 עמ' יז-כב] אגרת לגיסו רבי **אהרן ביכלר** אב"ד יאסברין, כשרבנו מוסיף מספר שורות בשולי האגרת (צילום כתיב"י קבלנו מהני"ל). וזה לשונה:

בי"ה יום ב' פ' תולדות [כ"ד חשון] שנת בי"א יב"א משי"ח במהר"ה [תרכ"ו] לפ"ק ס"ה חיים ושלום לכבוד אהובי גיסי ה"ה הרב המופלג חריף ובקי המאה"ג כש"ת מו"ה **אהרן ביכלער** נ"י אבדק"ק יאסבערין יע"א ולזוגתו היא אחותי הצדקת מנב"ת מרת **שרל** תי'.

אייהר וועהרטעס שרייבען האבען וויר מיט פריידען ערהאלטען, וויר פרייען אונס זעהר דאמיט דא וויר דארויס ערזאהען פאן אייהר וואהלבעפינדען בי"ה, אינדעם איהר ווינשט דאס אונזער שוועסטער **מאלי** תי' צו אייך קאממען זאל, דאהער קענטע איהר זיא אייך פאן יאהרמוט אבהאלען, קיין נייעס האבע אייך ניכט מיט צוטייהלען, וויר



זינד ב"ה געזונד איך פערבליבע
 אייהר טרייער ברודער **[תרגום]** :
 מכתבכם הנכבד קבלנו בשמחה. אנו
 שמחים מאוד בזאת שאנו מתודעים
 לשלומכם הטוב ב"ה. במכתבכם
 אתם מבקשים שאחותינו **מאלי** תי
 תבוא אליכם, לכן אתם יכולים
 לקחת אותה מיארמוט. שום חדשות
 אין לי לחלוק עמכם. אנו ב"ה
 בריאים. אני נשאר אחיכם הנאמן]

הק' יצחק משה אסאד בהגאון
מהרי"א נ"י אבדק"ק סד"ה

בעזה"י

גם אני אביכם הנני דב"ש [=דורש
 בשלום] כולכם אתם בני שליט"א.
 שרייבט אונז פון עמפפאנג דעסען
 בריעף פיר הק' ר' **גוטמאן בוק** נ"י
 זאמט קוויטונגען מאה"ק תובב"א.
 שרל לעבען מיין קינד, זארגע ניכטס,
 פארזיכערע דרך נאהר אויף השי"ת

ער ווירט דך צור צייט גרינג ערלעזען **[תרגום]** : כתבו לנו אם הגיע המכתב עבור הקצין
 ר' **גוטמאן בוק** נ"י בצירוף הקבלות מאה"ק תובב"א. בתי שרל תחי, אל תדאגי, בטחי
 רק על השי"ת הוא בזמנו יושיעך בנקל], מאן דעני לאמד יעני יתך.

הק' יהודאסאד

נאם אביכם הדש"ת

חודש כסלו תרכ"ו

ביום שלישי לפרשת וישב י"ז כסלו תרכ"ו כתב רבנו תשובה לרבי **עמרם בלוי** מו"צ
 בקאסטאלאן. נולד בסערדאהעלי בשנת תק"צ לערך לאביו רבי יהודה ב"ר מיכאל
 בלוי. תלמיד הכת"ס בפרשבורג והסמיכו להוראה. בשנת תרט"ז נשא לאשה את
 מרת עלקא בת רבי בירך פליסיג משוסבורג שו"ב בוויען. שימש כמו"צ בכמה
 קהלות בסלובקיה, ולאחרונה בקאסטאלאן ובטירנא. עלה לירושלים בשנת תרכ"ט.
 נפטר ביום ח' אדר א' תר"ס ומנו"כ בהר הזיתים. תולדותיו: 'עלי זכרון' 5 עמ' טו-
 כד. התשובה נדפסה בתשובות רבנו (חיו"ד סי' סו). וזה לשון תחילתה וסופה :

בעה"י יום ג' וישב [י"ז כסלו] תרכ"ו לפ"ק ס"ה יע"א.

חיים ושלום וכל טוב. אל יחסר קורטוב. לראש ידיד ד' וידיד נפשי. הרב המופלא
 ומופלג המפואר כשי"ת מו"ה **עמרם בלוי** נ"י יושב בק' קא[סטא]לאן יע"א.

גי"ה קבלתי ע"ד הלכה בתולעים דקים כמחט שנמצאו בתרנגולים שוכבים חיים מכורכים על בני מעים... ובקשתו לחות לו דעתי בזה והנני לרצונו בעזה"י... באופן להתרנגולת מותרת ותל"מ...

הק' יהודאסאד

הכ"ד ידיד נפשו

ביום ששי לפרשת וישב כ' כסלו תרכ"ו כתב רבנו תשובה לתלמידו רבי **הירש פישער סג"ל** רב בדאוועטשער. מסוף התשובה שלפנינו נראה שבתחלת שנת תרכ"ו נתמנה לרבנות בדעוועטשער. [אין זה רבי צבי הירש פישער אב"ד וויינערן חתן רבי אבא חייא הירש רב"ד סערעד, ודלא כשה"ג צ, לח]. התשובה נדפסה בתשובות רבנו (חיו"ד סי' סח). וזה לשון תחילת וסופה:

בעזה"י יום ו' עש"ק וישב [כ' כסלו] תרכ"ו לפ"ק סד"ה

חיים ושלום וכל טוב לכבוד אהובי תלמידי הרבני המופלג חו"ש בעל פיפיות ויראת ד' היא אוצרו ה"ה רב ומורה בק' דאוועטשער מו"ה **הירש פישער סג"ל** נ"י.

מכתבך קבלתי זה פעמים, ולהיות שאלתך אינו נחוץ כ"כ, והוא מעשים בכל יום, ואני עמוס הטרדות, לא אצתי להשיב על אתר, ועתה הנני לרצונך, ע"ד טרפש הכבד שנסרך להמסס ובית הכסות... מה דינו...

ומעתה כי הרים ד' קרנך חזק ואמץ בתורה והי' לאיש גבור חיל ביראת ד' כל היום כנפשך ונפש ידי"נ ואוה"נ הדש"ת.

הק' יהודאסאד

חנוכה תרכ"ו

ביום רביעי לפרשת מקץ א' דחנוכה כ"ה כסלו תרכ"ו כתב בן רבנו הב' **יצחק משה אסאד** אגרת נוספת לגיסו רבי **אהרן ביכלר** אב"ד יאסברין, כשרבנו מוסיף גם בה מספר שורות בשוליה (גם צילום כת"י זה קבלנו מהנ"ל). וזה לשונה:

ב"ה יום א' דחנוכה [כ"ה כסלו, יום ד'] פ' מקץ שנת ב"א יב"א משי"ח במהר"ה [תרכ"ו] לפ"ק סד"ה יע"א

שלום וכל טוב לראש אהובי גיסי ה"ה הרב המופלג חו"ב המאה"ג צדיק תמים כש"ת מו"ה **אהרן ביכלער** נ"י האבדק"ק יאסבערין יע"א אמן ולזוגתו הרבנית היא אחותי הצדקת מנב"ת מ' **שרל** תי

אייהר ווערטעט שרייבען האבען וויר מיט פערנגיגען ערהאלטען וויר פרייען אונס דא וויר דארויס ענטענהמען פאן אייהר וואהלבעפינדען ב"ה. דיא אורזאכע דאס וויר אייך זא לאנגע אונבעאנטווארטעט לעסען איזט נור בלאס וועגען מא[נ]געל אן צייט, קיין נייעס האבע אייך ניכט מיט צו טייהלען, וויר זינד ב"ה געזונד, איך ווינשע אייך שמחת חנוכה, אויף שבת הבע"ל לערנען וויר סוגי' דמתנה על מה שכתוב בתורה, איך פערבלייבע אייהר טרייער ברודער [תרגום]: את מכתבכם הנכבד קבלנו בהנאה. אנו שמחים להודע ממנו שאתם בריאים ב"ה. הסיבה שכל כך הרבה זמן לא ענינו הוא מפני חוסר זמן. שום חדשות אין לי לחלוק עמכם. אנו ב"ה בריאים. אני מאחל לכם שמחת

חנוכה. לשבת הבע"ל אנו לומדים סוגי דמתנה על מה שכתוב בתורה. אני נשאר אחיכם הנאמן]

הק' יצחק משה אסאד בהגאון מהרי"א נ"י אבדפ"ה

בעזה"י

גם אני אביכם הנני דורש שלומכם וטובתכם, ומצפים אנחנו לשמוע מכם בשורה טובה בעזה"י במהרה, זייט אונבעזארגט, דען השי"ת ווירט שאהן העלפען מיט אללעם צו גוטטען אנס"ו [תרגום: אל תהיו מודאגים, השי"ת יעזור בקרוב עם הכל לטובה אנס"ו]

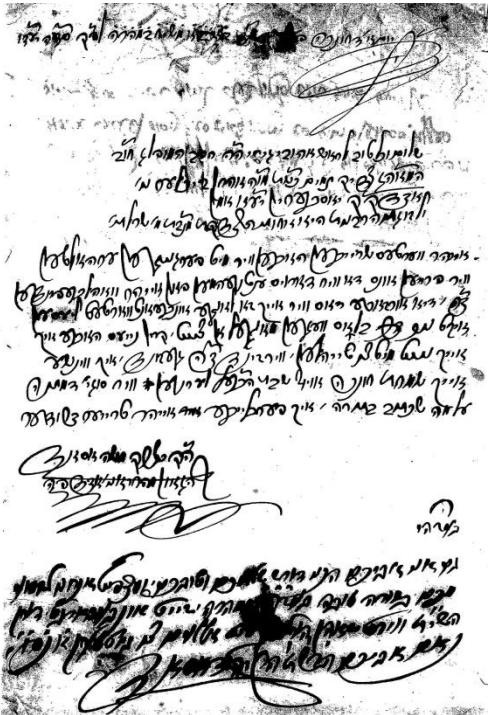
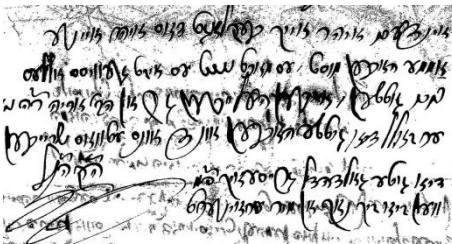
נאם אביכם הדשי"ת

הק' יהודאסאד

[הוספת ה' יצחק משה אסאד מעל"ד:]

בי"ה

אינדעם איהר אייך בעקלאגט דאס איהר איינע אממע האבען מוסט, עס מאכט ניכט עס איזט געוויסס אללעס צום גוטטען,



ניכט עס איזט געוויסס אללעס צום גוטטען, ער זאלל דיא גוטטע האבען אונד אונס עטוואס שרייבען [תרגום: בזה שאתם מתלוננים שאתם זקוקים למינקת, לא נורא זה בודאי הכל לטובה... ה' אריה רייכהארט נ"י שיעשה לנו טובה ויכתוב לנו משהו]

דיא גוטע גאלדהדל גריסע איך פ"מ ווען זיא זיך נאך אן מיר עראינערט [תרגום: אני דורש הרבה בשלום גאלדה'דל הטובה. האם היא עוד זוכרת אותי]

שבת חנוכה תרכ"ו

כמו שכתב בן רבנו במכתבו הני"ל, אכן מצאנו שבשבת חנוכה פרשת מקץ כ"ח כסלו תרכ"ו דרש רבנו בסוגיא דמתנה על מה שכתוב בתורה [כתובות דף פג.]. גם סוגיא זו הועתקה ע"י תלמידו ה' אברהם פריעד ונדפסה ביחידושי יהודה יעלה זכרון אי"ש עמ' קח-קי: "זה הסוגיא למדתי אצל אמ"י הגאון צוקק"ל על שבת חנוכה תרכ"ו לפ"ק".

חודש טבת תרכ"ו

באור ליום שני לפרשת ויחי ז' טבת תרכ"ו כתב רבנו אגרת לתלמידו האברך רבי **דוד יהודה ליב הלוי פאללאק** ממאדיאר-לאפוש בה הוא כותב לו: 'אל תכחיש חילך בשום תענית חלומות'. תלמידו זה היה בנו של רבי יצחק זעקל הלוי פאללאק מבאניהאד [ע"ע ב'החתם סופר ותלמידיו עמ' רנט-רסג]. תלמיד רבנו ובעל ייטב לב מסיגעט. בשנת תרכ"ה נשא לאשה את בתו של הנגיד רבי אשר אריה שטעסעל מק"ק מאדיאר-לאפאש שבזיבנירגן, שבניו גם כן היו תלמידי רבנו. ישב בבית חותנו מספר שנים על התורה ועל העבודה, ואחרי שזיכהו ד' בבנים ובנות פנה למסחר וד' הצליח מאד בידו. זכה לשם טוב בכל רחבי המדינה והיה לאחד מעמודי התווך של היהדות החרדית בזיבנירגן. היה תלמיד חכם מצוין ועל אף עסקיו המסועפים קבע עתים להרביץ תורה ברבים. זכה לצאצאים שכינהו ברבנות וניהלו ישיבות. נלב"ע ביום ז' של חנוכה א' טבת תרע"ב. האגרת נדפסה בספר 'חידושי מהר"י כ"ץ' (ירושלים תשי"ט) עמ' קנג. וזה לשונה:

בעזרי אור ליום ב' ויחי [ז' טבת] תרכ"ו לפ"ק.

מאלקי המערכה, חיים שלי וברכה, לראש אהובי ידי"ן תלמידי הותיק, מלא עתיק, חרוץ ושנון, מופלג בחסידות, כבוד שמו מו"ה **דוד יודא פאללאק**, ע"ז הצנועה תחי'.

ג"ה קבלתי ולעונג היה לי כי שמחתני בדברך כי נעמו, ומתוכם ראיתי תומיך ואוריך וכל מדברותיך מלהבות אש קשורה באהבת ד' ותוה"ק ודין הניין לי. ה' יאשר כחך, יהי שלי' בחילך וראה חיים עם האשה אשר אהבת. יתן ה' את ביתך כרחל ולאח וכו' ומאד ישגה אחריתך אכ"ר.

וע"ד בקשתך על אודות החלומות. אהובי תלמידי שליט"א אל תשים לבך עליהם כי כולם לטובה בעזרי. ואני מורה לך שאל תכחיש חילך בשום תענית חלומות ויניח לך בעל החלום, בהיות חובה ומצוה עליך לשמוע לעצתי ושומר מצוה לא ידע דבר רע כתיב (קהלת ח, ה). ועכ"ז הנני לרצונך גם אני להזכירכם בתפלה בעת הטיפי לשומע תפילה יתייש לבקש רחמים עליכם. עכ"פ אל תעצבו ואל תדאגו כלום. בכל דרכיך דעהו והוא יישר אורחותיך (משלי ג, ו). חזק ואמץ והיה לאיש גבור חיל בתורה וביראת ד' כל היום ואז טוב לך סלה, כנפשך וכנפש אוה"נ הדש"ת.

הק' יהודה אסאד

ד"ש וברכה ומוז"ט לכל אנשי בריתך חותנך ידי"ן הרבני ירא ושלם מו"ה **אשר ארי' נ"י**, האם עם הבנים, גיסיך תלמידי הנאהבים והנעימים חביבים תורנים יראים ושלמים מופלגים מו"ה **אברהם נ"י** ומו"ה **שמואל נ"י** ומו"ה **ישראל נ"י** ד' עליהם יחיו.

[הכתובת מעבר לדף:]

ליד ידי"ן אהובי תלמידי הותיק התורני מופלג ושנון בתורה ויראת ד' היא אוצרו כש"ת מו"ה **דוד יודא פאללאק** סג"ל נ"י.

ביום שלישי לפרשת וארא כ"ב טבת תרכ"ו כתב רבנו אגרת לבנותיו הרבנית **שרל ביכלר** והבתולה מ' **מרים** [מאלי] שנישאת אחר פטירת רבנו לרבי **משה ואזנר** מסערדאהעלי. וזה לשונה:

בעזה"י יום ג' וארא [כ"ב טבת] תרכ"ו לפ"ק ס"ה

חיים ושלום ובריאות[ות] הגוף וכל טוב לכם בנותיי הרבנית הצנועה האי"ח מרת **שרל** תחי' עכ"י"ח ואחותך הצנוע' מ' **מאלי** תחי'

שרל לעבען מיין קינד, מיר פרייאטען אונז מיט דיין באטשאפט דאז דוא שאהן גאנץ בערוהגט ביסט פון פאראנגאנענען שיקזאל, יהי רצון השי"ת זאל אונז אללע בערוהעגען

גענצליך אין דעססען ערוכע דיין לעבען טרייאען מאן ער זאלל דיר פֿאַר לעזען אונד גענויא אללעס פאר דייטשען מיין בריעף וועלכען איך איהם אנטווארטטע אין טרעף? דיא געשיכטע, זא פינדעסט דוא דאָרין בערוהעגונג גענוג פיר אייך אללע בעזה"י נאהר נאך פאלגען מיין רעכט ווייזען, תורה בכוונה ותפילה בכוונה וכל מעשיכם יהיו לשם שמים, זייטס געזיכערט דאז השי"ת ווירט זיכער אייך אונד אונז אללע העלפען באלד. [תרגום: **שרל** תחי' בתי, אנו שמחים עם הבשורה שלך שאת כבר לגמרי נרגעת ממה שעבר בגורלך. יהי רצון השי"ת ירגיע את כולנו לגמרי. בנוגע לזה תבקשי את בעלך האהוב והנאמן שיקריא לך ויתרגם לך במדויק את מכתבי שעניתי לו בנוגע למאורע, יש

חיים ושלום ובריאות הגוף וכל טוב לכם בנותיי הרבנית הצנועה האי"ח מרת שרל תחי' עכ"י"ח ואחותך הצנוע' מ' מאלי תחי'
מיר פרייאטען אונז מיט דיין באטשאפט דאז דוא שאהן גאנץ בערוהגט ביסט פון פאראנגאנענען שיקזאל, יהי רצון השי"ת זאל אונז אללע בערוהעגען גענצליך אין דעססען ערוכע דיין לעבען טרייאען מאן ער זאלל דיר פֿאַר לעזען אונד גענויא אללעס פאר דייטשען מיין בריעף וועלכען איך איהם אנטווארטטע אין טרעף? דיא געשיכטע, זא פינדעסט דוא דאָרין בערוהעגונג גענוג פיר אייך אללע בעזה"י נאהר נאך פאלגען מיין רעכט ווייזען, תורה בכוונה ותפילה בכוונה וכל מעשיכם יהיו לשם שמים, זייטס געזיכערט דאז השי"ת ווירט זיכער אייך אונד אונז אללע העלפען באלד. [תרגום: שרל תחי' בתי, אנו שמחים עם הבשורה שלך שאת כבר לגמרי נרגעת ממה שעבר בגורלך. יהי רצון השי"ת ירגיע את כולנו לגמרי. בנוגע לזה תבקשי את בעלך האהוב והנאמן שיקריא לך ויתרגם לך במדויק את מכתבי שעניתי לו בנוגע למאורע, יש

בזה כדי להרגיע את כולכם בעזה"י, ורק תצייטו לעצתי, תורה בכוונה ותפילה בכוונה וכל מעשיכם יהיו לשם שמים, היו בטוחים שהשי"ת בוודאי יעזור מיד לכם ולנו כולנו].

שרייבט אונז אייער מיינונג אב מיר דיא זאכע זאללען געריכטליך זוכען, זא ווירד אונזער טרייאער פריינד ר' **גוטמאן בוק** נ"י אלעס מאגליכסטע טאהן פיר אייער וואהל מיט? השי"ת זיין היעלף אום אייך צוערהעבען לשם טוב ולתהלה וויא מיר שאהן בשפראכען האבען, ער איזט טרייאה. [תרגום: כתבו לנו את דעתכם אם אנחנו את הדבר נגיש למשפט, אי"כ ידידינו הנאמן ר' **גוטמאן בוק** נ"י יעשה את הכל לטובתכם. השי"ת ישלח את עזרתו ואתכם יעלה לשם טוב ולתהלה. כמו שאנו כבר נדברנו, הוא נאמן].

שליעסע מיט בעגריעסונג בתי מאלי תחי' ונכדי בחור ארי' ליב שיחי', עט אייערע קינדערליך לעבען. [תרגום: אני מסיים עם דרישת שלום לבתי מאלי תחי' ונכדי בחור ארי' ליב [רייכהארט] שיחי', ולילדיכם שיחי].

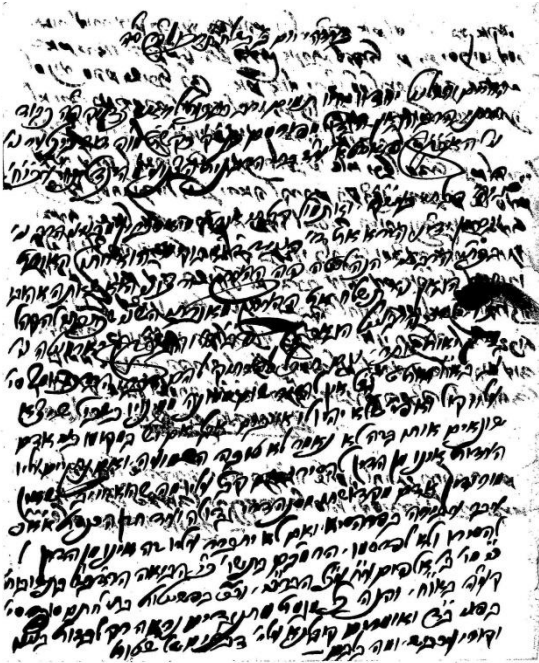
הק' יהודאסאד

חודש שבט תרכ"ו

ביום שני לפרשת בשלח ו' שבט תרכ"ו כתב רבנו אגרת לחתנו-מחותנו רבי דוד ביכלר אב"ד פאסטא [עיי' ב'צפונות' גליון יב עמ' פו-פז, וביעלי זכרון' 7 עמ' יז-יט, 28 עמ' נט, 29 עמ' כ, 31 עמ' לה-לז מז-מט]. וזה לשונה:

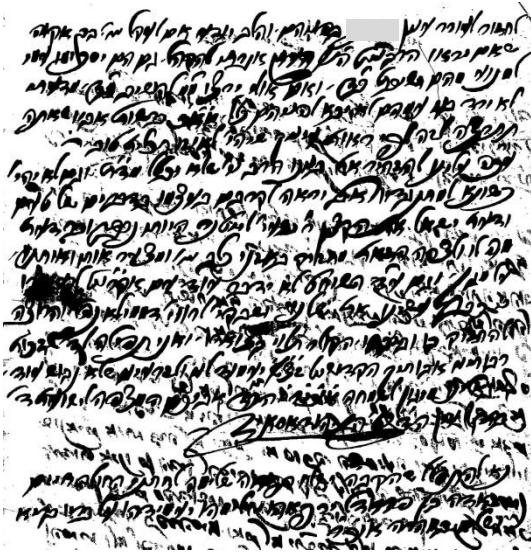
בעזה"י יום ב' בשלח [ו' שבט] תרכ"ו לפ"ק ס"ה

החיים והשלום יחדיו יהיו תמים ורב ברכות לראש צדיק ה"ה כבוד חתני הרב הגאון הגדול מפורסם בנשי"ק כקש"ית מו"ה דוד ביכלער נ"י (נ"י) האבדק"ק פאסטא ע"ז בתי הרבנית הצנוע' מ' הינדל תחי' עכ"יח.



ג"י"ה קבלתי בעש"ק, ואתמול קבלתי אגרת מיאסברין מבנינו הרב נ"י וגם מן ידי"ני הירא את ד' הנגיד ר' ג"מ [גוטמן] בוק נ"י הוא חתם האגרת בכת"י הרב נ"י, הנה לוטה פה ההעתק. ורצוני הוא שאתה אהובי חתני הגאון נ"י תשלח את ההעתק מאגרתי השני שכתבתי להקהל יצ"ו לשני הרבנים הגאבדק"ק פ"ב נ"י [בעל הכת"ס] והגאבדק"ק יארמוטה נ"י [בעל ה'גורן דוד'] ... יאות יותר. וגם תוכל להעתיק להם דברי הברכי יוסף סי' לג בא"ח אות ט' וז"ל אין להסיר שום ממונה ממינויו בשביל שיצא עליו קול ואפי' שלא יהיו לו אויבים אבל אם יש במקומו בני אדם שונאים אותו

בזה לא נאמר לא טובה השמועה, ואם נתקיים עליו העדות אינו מן הדין להסירו אם קבל עליו מה שהוא חייב שאין מורידין אדם מקדושתו מסנהדרי גדולה ועד חזן הכנסת אא"כ עבר עבירה בפרהסיא, ואם לא יתברר עליו זה אינו מן הדין להסירו ולא לפרסמו. הרמב"ם בתשו' כ"י הביאה הרדב"ז בתשובות' כ"י סי' ב' אלפים ע"י עכ"ל הברכ"י. וכ"כ בפשיטות בתי חתם סופר סי' קע"ה באו"ח. והנה כל מגמת מתנגדינו נראה רק



לבזות בנינו בפני ב"ד ואומרים קובלנא עלי דברים של שטות וקורי עכביש, ומה בלבם לחזור לעורר ענין ... בפניהם, והלב יודע אם לעקל וכי'. בכן אקוה שאם יראו הרבנים הנ"ל העתק אגרתי להקהל, גם הם יסכימו עמי למנוע מהם ישיבת ב"ד, ואם אולי ירצו מ"מ להושיב ב"ד, מדעתי לא ירד בני עמהם לא יבא לפניהם כלל אא"כ ברשות אביו שאתה תתרצה לזה לפי ראות עיניך שיהי' לאיזו תכלית טוב.

עכ"פ עלינו להזהיר את בנינו הרב נ"י שלא יבטל מד"ת, וגם לא יהי'

כשונה למתנגדיו אבל יראה לקרבים בעצמו בדברים של טעם ודעת. ישאל את הקצין ר' ישעי' לייטנר היותו נכבד ובר דעת מה לו ולצרה הזאת מחזיק באזני כלב וכי' (משלי כו, יז) ומצער אותו ואותנו על מגן. וגם ע"ד השוחט לא ידבר עוד עם אקריו"ט להעבירו כי כבר עשינו את שלנו, ושבק"י לרווי' דממילא נפל [עפ"י גמ' שבת לב ע"א] והרוצה להחזיק בו ובזבחו הקולר תלוי בצוארו. ואני תפילה לד' שזכות רבותינו אבותיך הקדושים זצ"ל יעמוד לנו ולזרעינו שלא נבוש עוד, ויגאלינו מיגון לשמחה אוכי"ר.

הכ"ד אביכם המצפה לישועת ד' בהרף עין הדש"ת

הק' יהודאסאד
 נא להתפלל שהקב"ה ישלח רפואה שלימה לחתני החולה חיים יהודה בן פראדל [וויינער, ע"ע ביעלי זכרון' 34 עמ' ב-כב] ירפאהו יחלימהו יעמידהו על בריו בריא ושלם במהרה אוכי"ר.

חודש אדר תרכ"ו

ביום חמישי לפרשת תצוה ז' אדר תרכ"ו כתב רבנו תשובה לרבי נפתלי סופר שכיהן אז כאב"ד קאדלבורג, ולאחר מכן בפעטשי-ניידארף [ע"ע ב'החתם סופר ותלמידיו עמ' שפב-שפד, וביעלי זכרון' 14 עמ' י-יט, 20 עמ' טו-לב, 25 עמ' יד-יח]. יחסו המיוחד של רבנו עם האחים הגאונים לבית סופר עולה מהתכתבויותיו עמהם ומהספדיהם עליו שיובאו בהמשך. רבנו אף נתן לרבי נפתלי הסכמה נלהבת על ספרו 'מטה נפתלי' ח"א (פרשבורג תרכ"ג) אותה הוא מסיים במלים: 'ומעשה ידי המחבר יכוננו יתן לו [יד] ושם טוב מבנים ובנות, יתברך בבני חיי ומזוני רויחא עוד להיבנות'. ואכן ברכתו של רבנו נתקיימה, ונולדו לרבי נפתלי סופר מזיווגו השני בן ובת.

מעשה נפלא שקרה לרבי נפתלי סופר עם רבנו כתב נין רבנו רבי יהודה גאלדשטיין [שהיה חתן רבי משה סופר אב"ד טיסא-פירעד בן רבי יעקב שלום סופר מטאפאלשאן אחיו של רבי נפתלי] בהקדמת ספר 'דברי מהרי"א' על דברים [ווראנוב תרצ"ב, דף ג.]. וזה לשונו:

גם לא אמנע מלהציע מה שסיפר לי כ"ק אדמו"ח הגה"צ מהר"ם סופר זצ"ל האב"ד דק"ק טיסאפירעד יצ"ו בשם דודו הגה"צ רבי נפתלי סופר זצ"ל האבדק"ק פעטשניידארף. גופא דעובדא הכי הוי, אחד מהבעה"ב דק"ק פעטשניידארף [צ"ל קאדלבורג, רבי נפתלי התמנה לרב בפעטשניידארף רק בשנת תרל"ג כשבע שנים לאחר פטירת רבנו] בא בברית החיתון עם אברך אחד והסכים ליתן לבתו לנדוני שלש מאות זהובים, והפקיד את הסכום הנ"ל אצל הגה"ק ר' נפתלי סופר זצ"ל אשר היה בימים ההם הרב דשם, והג' הנ"ל זצ"ל הפקיד את המעות בארגז שלו. ולימים אחדים עלתה במחשבת הרבנית ע"ה ליתן את הארגז לנגר לתקן בעבור כי הי' רעוע, ויפנו ממנו כל החפצים, אך סכום הנדוניה עם הכיס שלו נפל בין עמודי הארגז, ובכך בהגיע הארגז אל הנגר האיני יהודי וימצא את הסכום בתוכו.

ויהי היום והגה"ק ר' נפתלי זצ"ל חיפש את סכום הנדוניה ולא מצאו, וימלא לבו דוי. והן אמת כי עלה ברעיונו אולי נשתייר בארגז והנגר מצאו בתוכו, בכל זאת מפאת בלתי ידעו בטח לא הרהיב בנפשו עוז לשאלו, וגם אם ישאלנו הכי יחזירנו? ויכתוב הג' ר' נפתלי סופר זצ"ל אל כבוד אבי זקני הגה"ק מהר"ם אסאד זצ"ל, ובתוך הדברים התנצל את עצמו לפניו לאמר כי לבו מלא דוי על כי נאבד לו סכום גדול ואינו יודע מה לעשות. ויכתוב לו כ"ק א"י הג' מהר"ם זצ"ל בחזרה כי יהי לבו נכון ובטוח כי ימצא את הסכום. וכן הי', כי ממש באותה שעה בעת אשר הגיע מכתב המלך ה"ה כ"ק א"י מהר"ם זצ"ל אל כבוד הג' ר' נפתלי זצ"ל, ויבא הנגר ויאמר אל הגאון ר' נפתלי זצ"ל: הן את הכסף מצאתי בהארגז והא לך בחזרה, הן אמת כי כוונתי היתה רצויה בלתי להחזיר את המעות, אך זה לי ימים אחדים אשר לבי מלא רגז חיל ורעדה ובגלל זה הוכרחתי להשיב את הסכום.

תשובת רבנו לרבי נפתלי מיום חמישי לפרשת תצוה ז' אדר תרכ"ו נדפסה בתשובות רבנו חיו"ד סי' רמד. וזה לשון פתיחתה וסיומה:

בעזה"י יום ה' ז' אדר תרכ"ו לפ"ק ס"ה.

אל הארז בלבנון, לפני שמש שמו ינון, אבן הזוהר, כעצם השמים לטוהר, ה"ה ידי"ן רב חביבי הרב המאה"ג החר"ף ובקי נפלא וצדיק כביר בנשיק מו"ה **נפתלי סופר** נ"י אבד"ק קאדלבורג בעהמ"ח סי' מ"ן [-מטה נפתלי].

מכ"ק קבלתי ונהייתי בשמעני משלוותו יהי חן ה' עמו ומאד ישגא אחריתו על ישראל הדרתו.

וע"ד המילה...

והנני אוה"נ חותם בברכת שמחת פורים הבע"ל יגיל וישמח וחדות ה' יהי מעוזו כנפשו
היקרה ונפש ידי"נ הדש"ת

הק' יהודאסאד

[יש לציין שהתשובה הנוספת שכתב רבנו אליו ונדפסה שם סי' רצו, אף שלא נדפס בה תאריך, היא מתחילת שנת תרי"ח, כך עולה מדברי רבי נפתלי סופר שהדפיס תשובה זו עוד בחיי רבנו בשנת תרכ"ה בתחילת ספרו 'מטה נפתלי' ח"ב, כשהוא מקדים לתשובה דברים אלו: 'וכדי שלא הוציא הנייר חלק אכתוב קצת תשובה מהגאון המפורסם בכל העולם הקדוש מו"ה יהודה אסאד על שאלתי בהלכת סי' בשנת תרי"ח לפ"ק'. ובתשובה הנדפסת בתשובות רבנו ישנו בתחילתה משפט התנצלות [שהושמט בתשובה שנדפסה ב'מטה נפתלי'] בזה הלשון: 'גי"ה קבלתי בזמנו ואז הקיפוני חבילות תשובות בעשי"ת מלבד דמילי דמתא ע"כ היו דברי מועטים מלהשיב גם מפני הכבוד חכמים כי רב הוא בכך גם את כבוד פרו"מ נ"י הסליחה על העבר'. הרי שנכתבה בתחילת שנת תרי"ח. עוד יש לציין שהגרי"ש נטוון בהסכמתו שנדפסה בספרו של רבי נפתלי 'גבול בני נפתלי' (מונקאטש תרל"ו) שנכתבה ביום עשי"ק תצוה תר"ל הוא כותב: 'וכבר בר"ח אלול העבר [תרכ"ט] שלחתי לו הסכמתי על ספריו עם הערות אמנם נאבד על הפאסט כעת נתתי אל לבי לזכור מה שכתבתי אז ואחד אני יודע וזוכר על דברת הרב הגאון המנוח מ' **יודא אסאד** ז"ל הנדפס במטה נפתלי ח"ב מה שהביא דברי הרדב"ז... ושם פלפלתי הרבה אבל כעת איני זוכר, גם מה שנסתפק אם מותר למחוק ע"י קטן ג"כ מבואר בשו"ת בית אפרים ויש לי פלפולים הרבה בזה וביתר הדברים... יעיין בחבורי יד שאול סי' ע"ו וימצא הרבה בזה!']

תענית אסתר תרכ"ו

ביום רביעי לפרשת כי תשא י"ג אדר תענית אסתר תרכ"ו כתב רבנו תשובה לתלמידו רבי **יוסף הכהן ניימאן** מקאשוי. רבי יוסף נולד בשנת תר"ד לאביו רבי אלעזר הכהן תלמיד הישמח משה מאוהעל. בילדותו למד אצל אביו, ומגיל בר מצוה שימש את גדולי הדור, בעל הנטע שורק, רבי שבתי דיאמנט ורבו המובהק הוא רבנו חיבה יתירה נודעת לו מרבנו, מפתו אכל ובחיקו ישב, ואף הוא שרתהו באמונה עשה אזניו כאפרכסת על כל הגה שיצא מפיו ושרטט וכתב מכל הני מילי מעליותא על הספר הלא המה בכתובים. ואף בימי זקנותו כמעט אין לך יום שלא אמר דבר בשם אמרו רבו זצ"ל. בהגיעו לפרק האיש מקדש נסע לביתו ריחיים בצוארו ועסק בתורה מתוך צער ועוני. וכאשר שפך שיח לפני מורו על זה נכמרו רחמי רבו וברכו ברכה נאמנה ככתוב על ספרו שו"ת מהרי"א האו"ח סי' מג [ראה להלן באגרות רבנו האחרונות] באמרו 'לבי בטוח אם כי ראשיתך מצער מאוד ישגא אחריתך'. צדיק גוזר והקב"ה מקיים, ויהי ה' עם יוסף ויהי איש מצליח, עלה מעלה מעלה והי עתיר נכסין עתיר פומבי, ובכל זאת מחזיק במעוז של תורה. בעיירה הקטנה יאסא יע"א אשר ישב בה מקדם הרביץ תורה ויראה, לו ניתנה הלילה לגירסא בשקידה נפלאה וחדש חידושים נחמדים והעלם עלי גליון. כאשר עבר לגור בעיר קאשווא היה הוא

כרוח החיה באופני מרכבת התורה והיראה, עם מדברותיו הנעימים ועם דרכיו הישרים עמד למחסה עוז לתורתנו הקדושה. כ"ה לחי שנים עמד בראש החברא ש"ס, ושלש שנים בתור הנשיא הראשון של הקהלה. החליף אגרות עם גדולי דורו ובראשם עם הגרי"ש נטנזון. לעת זקנתו חלה וסבל יסורים וקבלם באהבה. נפטר ביום א' דר"ח תמוז תרע"ד ונקבר בו ביום בהספד גדול. ידיעה מפורטת על פטירתו ותולדותיו נדפסו ב'וילקט יוסף' (שנת תרע"ד קונטרס יט דף עד).

מחידושי תורתו של רבנו שכתבם רבי יוסף ניימן נדפסו בספר 'דברי מהרי"א' עה"ת. מו"ל הספר נין רבנו רבי יהודה גולדשטיין אב"ד סאבינאב מזכירו בהקדמתו לח"א (מיהאלעוויטץ תרצ"א) בזה"ל: "הנה על טוב יזכרו הנהו תלמידים של א"ז הג' ז"ל הרבנים המופלגים גדולי תורה צדיקים ותמימים וכו' כש"ת מו"ה יוסף ניימאן זצ"ל מקאשוי ומו"ה שמואל שיק זצ"ל מטירנוי אשר היו תלמידים חביבים לאבי זקני המחבר זצוק"ל וכתבו דבריו הקדושים כשמעם יוצא מפיו בקדושה ובטהרה ונשלחו לי העתקתם אשר אמצו אותי להדפיס ח"ת הנ"ל ועל זאת גם המה יזכו בזה אשר על ידיהם יצא לאור עולם תורת רבם הקדוש ז"ל זי"ע". וזה לשון פתיחת וסיום תשובת רבנו אליו מיום תענית אסתר תרכ"ו [נדפסה בתשובות רבנו חיו"ד סי' קמג]:

בעזה"י יום ד' זמן קהלה לכל [י"ג אדר תענית אסתר] תרכ"ו לפ"ק פה סד"ה יע"א.

ה' השוקל בפלס הרים, קרנך ושעתך ומזלך ירים, לכבוד אהובי תלמידי צמידי החריף פיפיות ובקי עמק החרוף ושנון כזית הנטופה בשעתה ויראת ה' היא אוצרו כש"ת מו"ה יוסף ניימאן כ"ץ נ"י.

ג"י"ה קבלתי ושמחתי מאד בנעימי נאומיך ובדברי תורתך כי מתוכם ראיתי תומיך ואוריך כל מדברותיך מלהבות אש תשוקתיך קשורה באהבת ה' ותוה"ק המקום ב"ה יהיה בעזרך כנפשך שבעך יתנך ה' לשם ולתהלה בארץ אכ"י"ר.

ועתה באתי להשיב לך עד"ת איזה גרגרים לרוב חיבת הקדש לרוות צמאונך קצת על מה שהעלית על מה שהעירותי בלמדנו שיעורין דרבנן ר"פ כל הבשר...

ואי"ה כי יהיה לי פנאי לעיין על שאר דבריך, בל"י אשיב לך, ותנוח דעתך בזה המעט.

נאם אוה"י המאוה לך שמחת פורים ודש"ת.

הק' יהודאסאד

חודש ניסן תרכ"ו

ביום שני י' ניסן תרכ"ו כתב רבנו תשובה לתלמידו רבי יהודה ליב בערגער אב"ד וואשוואר. משנת תרכ"ה כיהן שם. נפטר ו' שבט תר"ס. תולדותיו: שם הגדולים מא"ה מערכת ל' אות כה. החת"ס ותלמידיו עמ' תצב. בנו: רבי יצחק צבי בערגער רב בקארטשין [מחוז פוזנא]. הרב מוואשוואר שאל שאלה זו גם לרבו הכתב סופר ותשובתו אליו מיום ה' חשוון תרכ"ו נדפסה בשו"ת כת"ס חיו"ד סי' פד. בנושא זה

ראה גם ב'עלי זכרון' 25 עמ' ג-ד. תשובת רבנו נדפסה בספר תשובותיו (חיו"ד סי' קע), וזה לשונה:

בעזה"י יום ב' יו"ד ניסן תרכ"ו לפ"ק ס"ה.

רב שלום עד בלי ירח, לכבוד רב גדול אור זורח, ה"ה ידיד נפשי תלמידי הותיק, מלא ברכת ד' כיומין עתיק, הרב השנון ומופלג כש"ת מו"ה **ליב בערגער** נ"י הראב"ד דק"ק וואשוואר והגליל יע"א.

ג"י"ה קבלתי זה חדש ימים, ולא אצתי להשיב, אחר שכבר השיב לו ידי"נ הרב הגאב"ד פ"ב נ"י והחזיק בפסק אביו מרן הגאון בתשו' חתם סופר חיו"ד סוף סי' קל"ג להחמיר, וצריך למסור נפש ע"ז, שוב א"צ לדידי. ועתה ששלח לי מעכ"ת נ"י ע"י בחורים תלמידי שיחיו בבקשה שנית, שלא יאמרו הרב כמה קשה וכו', הנני לרצונו להשיב לו מפני הכבוד.

ע"ד שבמקומו מקפידים הכומרים והמונים בשעה שמסבבים ביום אידם שהוא חל בכל שנה בשבת שבתוך ימי הפסח בצלמים ופסולים ומכבדים אותו באורים ומצווים ג"כ ליהודים הדרים באותו שוק שהולכים בה להדליק נרות. ואשתקד שמעלתי נ"י אסר להם שברו ההמון החלונות של היהודים באבנים, ואדון השר אמר שאין יכול לעצור ברשעת המון שלא ירעו ולא ישחיתו. ושואל פרו"מ נ"י על העתיד אם יתיר להם להדליק מפני חשש סכנה או לא, עפ"י המבואר בתשובת חתם סופר יו"ד ססי' קל"ג.

לענ"ד הח"ס דוקא קאי על ארץ הודו שמסבבים בע"ז שלהם וכו' מנהג כל המדינה משמע שהי' כן עפ"י פקודת המושלים וכומרים כשעת השמד דמי, לכן צריך למסור נפש ע"ז שכוונתם להעביר על הדת. משא"כ במדינתנו אינו חק המדינה, כ"א באיזו מקומות, ולא עפ"י המושל, אלא מרשעת שונאי ישראל, והדלקת הנרות אצלם נמי (רק) אין כוונתם להעביר על הדת, כי אם שיהודים ישמחו עמהם, וזה מותר משום איבה, כברמ"א ביו"ד ססי' קמ"ח. ועוד הרי בסי' ק"ן פסק הרמ"א דכל שאינו אסור אלא מפני מראית העין כל שיש סכנה בדבר אין בזה משום יהרג וכו'. וגם בזה"ז לא עובדי ע"ז הן לא מקרי אליל שלהם עכו"ם, כמ"ש הש"ך סי' קנ"א ס"ק י"ז. ועכ"פ השתא הכא בשנה זו חל יום אידם ביום פסח הבע"ל ליל שימורים הוא לד' וכו' לכל בני ישראל לדורותם, מצוה עלינו להרבות נרות לכבוד יו"ט, וגם אז"ל במדרש אותו לילה נהיר הי' כיום, ורבו נרות הוא זכר לאותו נס, ובכה"ג די"ל לצורכו הוא דאדליק, ולאורה הוא צריך למצות היום, בכך ליכא חשדא כלל. ולא משום מראית עין כלל ותל"מ.

ישמח בחג המצות בדיצות כנפשו ונפש אוה"י הדש"ת

הק' יהודאסאד

באותו יום כתב רבנו תשובה לרבי **קלמן קלונימוס ווייס** שכיחן אז כאב"ד בטשאבא. נולד בנייטרא לאביו רבי יהודה ליב ווייס-יאצוויץ דיין שם ל"ה שנה [ע"ע ב'החתם סופר ותלמידי' עמ' קע]. תלמיד הכתב סופר, ר"י בנעט אב"ד נייטרא, רב"ז הירש-לר-תרצה"ס אב"ד טאפאלשאן, רא"ד דייטש אב"ד יארמוט, ור"ד שיק אב"ד טאקייא.

חתן רבי נתן בנימין (נטע וואלף) סג"ל ליבר רבי"ד פ"ב. גר בנייטרא (בשנת תרכ"ב), בחודש חשוון שנת תרכ"ב היה מועמד לרבנות זענטא, וחמיו ביקש מרבנו שימליץ עליו [ראה אגרתו לרבנו ב'אוצרות הסופר' קובץ ח (לונדון תשנ"ח) עמ' יח. צילומה נדפס גם בספר 'החתם סופר ותלמידיו' עמ' שפז]. לבסוף נבחר בשנת תרכ"ב לאב"ד טשאבא, משנת תרכ"ז אב"ד מילדוי, משנת תרל"ח אב"ד קרלסבורג, ומשנת תרנ"א רב באוהעל (סטטוס-קוו). נבחר כציר לקונגרס היהודי בשנת תרכ"ט, ופרש עם שאר הנציגים החרדיים לפני סיומו. נפטר ט"ו אדר א' תר"ע [או: תרס"ו]. חיבוריו: פי שנים (זכרון יהודה) - חקירות מוסריות (פרשבורג תרמ"א), פי שנים (עטרת זקנים) - חקירות בעניני הלכה (שם תרמ"ב). ע"ע 'החת"ס ותלמידיו' עמ' תקלז. בתשובות רבנו נדפסו שתי תשובות אליו: חאו"ח סי' קיג וסי' קכג.

[על חמיו המוזכר בתשובה זו, רבי נתן בנימין (נטע וואלף), כתב בספר 'אלף כתב' (סי' שעח) הערכת רבינו אליו: גם הגיד לי [דודי הגר"א רבי"ד בט"ש זצ"ל], שפ"א בא גאון מהרי"א מסד"ה ז"ל לפ"ב, וביקר להג' רנ"ב, וסיפר לו איזה שאלה גדולה שבאה לפניו בימים אלו, והגרנ"ב עיין מעט, והגיד להגאון מהרי"א מיד תשובה גדולה מלאה לה אמירות בחו"ב נפלא, ולאחר שהלך משם המהרי"א ז"ל אמר לדודי הגר"א הנ"ל, שהוא גדול כ"כ הרנ"ב לא ידעתי, כי אני הוצרתי איזה ימים לטרוח עד שסדרתי תשובה על שאלה זו. ורנ"ב השיב לי מיד תשובה נפלאה. ע"כ. בספר תשובות רבנו ישנן שתי תשובות אליו: חלק או"ח סי' קכה, קכו. מוזכר: חלק או"ח סי' קכג. חלק יו"ד סי' שנו].

התשובה לרבי קלמן נדפסה בתשובות רבנו (חאו"ח סי' קכג). וזה לשון פתיחתה וסיומה:

בעזה"י יום ב' י' ניסן תרכ"ו לפ"ק.

רב שלום עד בלי ירח לכבוד ידיד נפשי הרב המאה"ג אור זורח החר"ף ובקי מורג חרוץ ושנון מופלג כש"ת מו"ה **קלמן ווייס** נ"י הראב"ד טשאבע יע"א וכאל"ש.

גי"ה קבלתי ולא אצתי להשיב כי לא ידעתי מדוע פנה אלי בשו"ת. הלא קרוב אליו לשאול את פה קדוש כבוד חותנו ידי"נ הרב הגאון מוה' **נטל וואלף** נ"י רבדי"ק פ"ב גברא רבא כמ"יב [-כמותו ירבו בישראל] ובר סמכא. ועוד כי טרידנא טובא טובא למאוד אבל שלא יאמר פרו"מ נ"י הרב כמה קשה וכו' הנני לרצונו. ע"ד ישראל שיש לו בחנותו הרבה מיני חמץ...

ותל"מ לאפס הפנאי. יתענג על רב טובו וחדות ד' יהיה מעוזו ישמח וירוה בחג המצות הבע"ל כנפשו ונפש אוה"נ הדש"ת

הק' יהודאסאד

ערב פסח תרכ"ו

ביום י"ד בניסן ערב פסח תרכ"ו כתב רבנו אגרת לרבי **עזריאל הילדעסהיימער** אב"ד אייזנשטאט ובה תשובה בענין איסור שינוי המנהגים. האחים **שטאדלער**

[משטיינאמאנגער] פנו בשאלה (באשכנזית) אל רבי עזריאל הילדסהיימער, וזה תוכנה: ועד ביהכ"נ בקהלתם קבע את התקנות הבאות: (א) המקהלה מלווה בשירה את החזן כשעליו טלית משי מקופלת. (ב) בקריאת שמע חוזרים על המלים "די אחד". (ג) בפיוט "לכה דודי" חוזרים על הבית הראשון רק אחר שני בתים. (ד) את ההפטרה קורא החזן ולא המברך. (ה) בשבת וביום-טוב אומר השמש את הקדיש בקול רם ואילו האבלים בלחש. (ו) בט' באב יש לתלות פרוכת שחורה על ארון הקודש.

רבי עזריאל העיר בראש תשובתו אליהם, שנכתבה בא' שבט תרכ"ו, כי "מעולם לא לגלגו על האמת כבמקרה זה". טענת הועד שכאלו תקנותיהם תואמות את הנהוג בקהלות החרדים הינה "שקר מחוצף". ועוד זאת: "כל התיקונים נוצרו רק בזמן החדש בו אוהבים המתקנים לשנות את סדר התפלה כעולה על ליבם. ובכך מזייפים את האמת".

תשובותיו לשאלות: "א) לא מקיימים מצות ציצית... בטלית מקופלת... (ב) יש לגנות חידוש זה במידה רבה... לכך יש לצרף את האיסור החמור של הזכרת שם ד' ללא צורך... איסור זה חל גם על השומעים... (ג) שינוי זה נוגד את המנהג המקובל, ולפיכך אסור לשנותו בשרירות. ועוד במנהג הנוהג בכל ישראל אסור אפילו לאליהו הנביא להכניס שינויים... (ד) יש לדחות זאת כחידוש אסור... (ה) האבלים צריכים לומר את הקדיש בקול רם ולא בלחש... (ו) מנוגד לאו"ח סי' תקנ"ט סעיף ב', וכן את המנהג המקובל בכל קהלות החרדים. כל ירא שמים חייב לחזק את המנהג, בעוד שמניעתו ע"י כפיה אינה אלא כפיה מעיקה על המצפון".

כנראה שעל השואלים היה למסור לרשות המקומית פסק הלכה, החתום ע"י רבנים מוכרים, המצדיק את עמדתם. לפיכך נתבקש גם רבנו לחתום על תשובת רבי עזריאל. וז"ל תשובת רבנו [נדפסה בספר הזכרון לרי"י וינברג (ירושלים תש"ל) עמ' רחצ]:

בעזה"י, יום וי"ו עש"ק וע"פ [י"ד ניסן] תרכ"ו לפ"ק ס"ה

שובע שמחות ורב ברכות לראש צדיק כביר ה"ה ידי"נ רב חביבי הרב הגאון המפורסם בכל אפסים רב ישראל ופרשיו נ"י ע"ה פ"ה כש"ת מו"ה **עזריאל הילדסהיימער** נ"י הראבד"ק אי"ש יע"א וכאלש"א"ס [=וכל אשר לו שלום אמן סלה].

תמול לעת ערב קבלתי איגרת עבי"ד [=על בי דואר] מהאחים הצדיקים מפורסמים יחיו **בני שטאדלער** עם מכתב אשר כוננו ידי הדר"ג נ"י, וגם עצתו, או שאחתום אותו מכתב, או אם רצוני לערוך אחרת הנהו הדר"ג נ"י נכון לכתבו כדברי.

והיום ערב פסח אי"א להאריך בזה, אמרתי עכ"פ להעתיק מה שהשבתי זה שנים לק' ווי"ב [=ווייסנבערג]. ראה תשובות רבנו חאו"ח סי' לו. בה מדובר על ראשי הקהל: "ריקי צדק ועדורי אמת" הדשים "בעקביהם דברי הש"ע בפסקיו ומנהגיו" על כיו"ב, ויש

לחתיק מתוכו על עניניו, ולהראות מקום על הרמב"ם בהלכות ממרים (פ"ב ה"ב), וגם הספרי ורש"י פ' ראה (דברים יג, ז) על שינוי מנהגים. [על התנגדות רבנו לשינוי במנהגים ראה גם בתשובותיו חאו"ח סי' ו, י, כא, לו, לח: 'והמתאמצים לשנות איזה מנהג קבוע ישן עתידים ליתן את הדין בזה ובבא... וכמה דברים הניחו חכמים דלא כהלכתא כדי שלא לבטל המנהג כנודע וכ"ש וק"ו מנהג שהוא כהלכה, לט]. ועל הקארגעזאנג [=שירת מקהלה, ראה סעיף א' למעלה], בשי"ע אי"ח סי' צ"א סעי' וי"ו ורמב"ם פ"ה מהל' תפילה. וענין לכה דודי וכו' [ראה סעיף ג' למעלה], המחבר שיר זה לקבלה הוא מהר"ש אלקביץ וחתם שמו בראשי החרוזים שלמה הלוי וכך יסדו עפ"י רוח הקדש שזכה לחזור בכל חרוז תחילת השיר לכה דודי וכו' וכל הגורע יגרע נחלתו.

זה על אתר עלה בדעתי. ועכ"פ חתמתי את מכתב פרו"מ נ"י הנשלח לי אולי נחוץ הוא ענינם. ואם יבקשו מכבודו נ"י להכין להם אחרת הנני לרצונו לחתמו שנית.

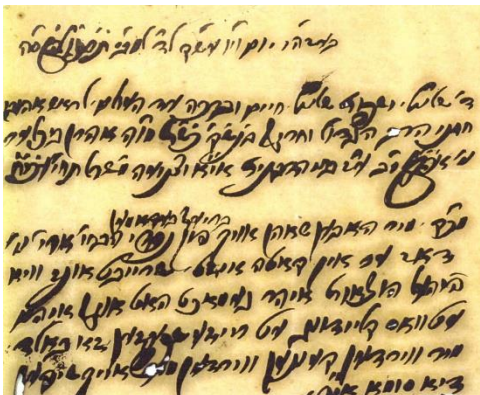
ובבקשה מהדר"ג נ"י אם נכון הוא בעיניו להדפיס מכתב תשובתי הנ"ל הלוטה פה העתקה, בעיר מיינץ ע"י הרב מ' [איר] דא' [קטאר] [לעהמן] נ"י [בכתב העת 'איזראעליט'] כמו שסיימתי תשובתי [בסוף התשובה הנ"ל לק' ווייסנבערג כתב רבנו: 'ומי יתן יחקקו דברינו אלו בדפוס כיון בלה"ק ובהעתקה שפת לע"ז ככתבם וכו'], מאד אחזיק לו טובה כפולה אולי יועיל קצת, ועל הוצאותי יהי'.

והנני חותם בברכת אהבה רבה ומאוה לו שמחת יו"ט ורב שלום עד בלי ירח כנה"ר [=כנפשו הרמה] והנשאה ונפש אוה"נ הדש"ת,

הק' יהודאסאד

חודש אייר תרכ"ו

ביום שישי לפרשת אמור י"ט אייר תרכ"ו כתב רבנו אגרת לחתנו רבי אהרן ביכלר אב"ד יאסברין בה הוא מתענין כמה הוצאות עשה חתנו על נכדו היתום ומבטיח לשלמם [גם צילום כתי"י זה קבלנו מהנ"ל], וז"ל:



בעזה"י יום וי"ו עשי"ק ל"ד למב"י
[י"ט אייר] תרכ"ו לפ"ק ס"ה

ד' שלום, ישפות שלום, חיים
וברכה עד העולם, לראש אהובי
חתני הרב הגדול וחר"ף בנשי"ק
כש"ת מו"ה אהרן ביכלער נ"י
אבד"ק י"ב ע"ז בתי הרבנית אי"א
וצנועה מ' שרל תחי' עכ"ח

מכ"ק, מיר האבען שאהן אויך בריעף
בעקאמען פון נכדי הבחוי' אר"י

[רייכהארט] נ"י דאז ער אין קאטה איזט. שרייבט אונז וויא פיהעל הוצאות איהר
געמאכט האט אויף איהם עטוואס קליידונג עט רייזע שפעזען, זא באלד מיר ווירדען

[הכתובת מעבר לדף:]

ליד אהובי בני הנחמד הבחור המופלג בתורה וביראה כשי"ת כ"ה משה אסאד נ"י

חודש סיון תרכ"ו

בחג השבועות תרכ"ו עסקו בישיבת רבנו בסוגיא **זמתוך** [ביצה דף יב ע"א]. גם סוגיא זו נעתקה ע"י תלמיד רבנו רבי **אברהם פריעד** ונדפסה ביחידושי יהודה יעלה זכרון אהרן שמואל' עמ' מב-מו: "מה שלמדתי אצל אמ"ו הגאון זצוק"ל על שבועותרכ"ו לפ"ק".

התשובות והאיגרות האחרונות של רבנו**תשובה לתלמידו רבי יוסף הכהן ניימן מקאשוי בהלכות נשיאת כפיים ועוד**

בספר תשובותיו של רבנו (חאו"ח סימן מג) נדפסה תשובה בלי תאריך לתלמידו רבי **יוסף הכהן ניימן** [ראה עליו למעלה בתענית אסתר תרכ"ו]. חסר סיום התשובה, ונדפסה שם הערה: **והסוף ליוסף איננו כי בעו"ה נאסף לעמיו**. מזה עולה שזו אחת מתשובותיו האחרונות של רבנו. וזה לשון תחילתה וסיומה:

ד' ישפות שלום וברכה לראש כהן מברך, יקר הערך, ראשית שמנים, עשרת מונים, ה"ה תלמידי הוותיק, חריף ובקי, ירא שלם, כשי"ת מו"ה **יוסף הכהן ניימן נ"י**.

ג"ה קבלתי ושמחתי ונהנתי מטוב טעמך, ולבי בטוח כי אם מצער ראשיתך, ישגא מאד אחריתך. והן ידעת בני ידעת כי טרדותי מרובים מאד, וא"א להשיב מענה על כל אחת ואחת, ומה גם בחי"ת שאינו הלכה ולמעשה, עכ"ז לא אוכל להשיב פניך ריקם והנני לרצונך.

ע"ד הלכה למעשה עפ"י המנהג דמייתי הרמ"א באו"ח סי' קכ"ח סמ"ג ובמג"א דאבל תוך יב"ח לא ישא כפיו אפי' אין שם כהן אחר, ובאר היטב שם מביא בשם תשובת כנסת יחזקאל סי' י"ב דחולק על המג"א הדין עם מי...

וע"ד רש"י בשם הת"כ פרשת אמור, לנפש לא יטמא בעמיו דוקא כשהוא בעמיו, הקשית להפוסקים דקברי עכו"ם אין מטמאין, דלמא כוונת הקרא הוא לשלול עם אחר דמותר... **(והסוף ליוסף איננו כי בעו"ה נאסף לעמיו)**.

תשובה לרא"ז סופר אב"ד פאקש בענין העברת קולמוס על השמות הקדושים בס"ת ישן

רבי **אליעזר זוסמאן סופר** אב"ד האללאש ופאקש נולד בשנת תקפ"ח בפרשבורג כבן זקונים לאביו רבי מרדכי אפרים פישל סופר ולאמו מרת לאה, ונימול ע"י החתם סופר. תלמיד החת"ס, הכת"ס ומהר"ם שיק. חתן רבי יואל אונגר אב"ד פאקש בעל שו"ת ריב"א וגר ליד חמיו (משנת תרי"ד) שם כיהן כדיין ומגיד מישרים. משנת תרי"ז אב"ד האללאש, ואחרי פטירת חמיו [בי"א טבת תרמ"ו] מילא מקומו כאב"ד ור"מ פאקש עד לפטירתו ביום ט' תשרי תרס"ג ושם מנו"כ. ע"ע ב'החתם סופר ותלמידיו' עמ' סג-סה, וב'פנקס המוהל חתם סופר' עמ' שעד-שעה.

תשובה זו נדפסה לראשונה בתחילת ספר ילקוט אליעזר ח"ב [מהדורה ראשונה פ"ב תרל"א ומהדורה שניה פאקש תרנ"ז] לאחר דברי הקדמה אלו: 'בי"ה, אמר המלקט, יען שלא זכיתי לקבל הסכמה מגאון ישראל רבי **יהודה אסאד** זצוק"ל כי באותו היום שכתב התשובה אלי בענין ס"ית ולא נגמרה, אראלים תפסו הארון ועלה לשמים ועזב חיש מהיר לדאבון כל בית ישראל בעו"ה, בלי ספק היה שולח לי ג"כ הסכמה כי ספרי [ח"א שי"ל בשנת תרכ"ה] מצא מאוד חן בעיניו ז"ל, כאשר זכיתי לבקר היכלו, אמר אלי שזכיתי בספרי לעשות דבר טוב בעולם. ע"כ אמרתי אענדיהו לעטרת תפארת מעשה ידי אומן הפלא ופלא לכווין הלכה איזה שעות קודם מותו, כי תשובה זו נמצאה על שולחנו בתוך הכתובים באותו יום, כאשר כתב לי ידיד נפשי הרב הגדול הצדיק מו"ה **משה הערצפעלד** נ"י [ע"ע 'החתם סופר ותלמידיו עמ' שמט-שנ, 'פנקס המוהל חתם סופר' עמ' קסא-קסב] אשר הי' נאמן ביתו, ותשואת חן חן לו ששלח לי מכתב זה היקיר לי מפז'. ע"כ ההקדמה.

יש לציין שגם רבי שלמה סופר אב"ד בערעגסאס [באיגרות סופרים כתבי הכת"ס עמ' 41 בהערה, יצוטט להלן בשלימות] כותב וז"ל: 'ודכירנא כי בשנת תרכ"ו בימות הקיץ באמצע הלילה כאשר כתב [רבנו] תשובה להלכה לה"ג בעל ילקוט אליעזר ז"ל באמצע התשובה נסתלק הגאון בפתע פתאום בלי שום חולי ומחלה'. עכ"ל. [הרב מאיר הילדסהיימר (במאמרו 'פטירתו של רבי יהודה אסאד', 'סיני' כרך סז חוברת ד עמ' קצט-רא) מעיר שתאריך התשובה היא: יום א', ואילו פטירתו של רבנו היתה בליל יום ד'. כך שתחילת כתיבת התשובה היתה כבר ביום א'].

בסוף ספר תשובות מהרי"א חלק אה"ע וחוו"מ [פרעסבורג תר"מ] כתב הג"ר אהרן שמואל אסאד זצ"ל וז"ל: 'להיות כי אהובי ידי"נ הרב הגאון הצדיק מ' **זוסמאן סופר** נ"י האבד"ק **האלאש** יע"א הוא היה אשר עוררני כמה פעמים, על דבר הדפסת חלק שני תשו' מהרי"א, אזכירנו לטובה, בפרט כי ידי"נ הג' נ"י הי' אהוב וחביב מאד בעיני מרן אבי הגאון הקדוש זצוק"ל, וכמה פעמים שמעתי מפיו הקדוש, שמספר בשבחא דמר ידי"נ הג' נ"י, וגם ספרו הנחמד ילקוט אליעזר מצא חן בעיניו מאד, והי' בידי ג"כ שו"ת א' אשר השיב מרן אבי זצוק"ל, להג' הנ"ל נ"י, אך לא הספיק בידו לגומרה, ושלחתי ליד ידי"נ חביבי הג' נ"י. עכ"ל. - וזה לשון התשובה:

בי"ה יום א'

ה' עמו גבור החיל, ה"ה ינ"פ ורב חביבי הרב המאה"ג המפורסם גדול בתורה ובמעשים, צדיק מושל יראת אלקים, כשו"ת מו"ה **אליעזר זוסמאן** נ"י אבדק"ק האללאש בעל המחבר ילקוט אליעזר.

ג"ה קבלתי ע"ד ס"ית ישן אם מותר ליתן לסופר להעביר קולמוס גם על שמות הקדושים כי נראה לעינים אם יעבור על שם שיסיר הכתב הישן וימחה השם, ואין זה

מחיקה ע"מ לתקן, כי בשם שנעשה המחיקה כתב הישן בו לא נעשה התיקון עכ"ל פרו"מ נ"י, ובקשתו לחוות לו דעתי, והנני לרצונו בס"ד.

הנה בש"ע א"ח סי' ל"ב סעיף כ"ז אותיות ותיבות שנמחקו קצתם אם רשומן ניכר מותר להעביר קולמוס. וז"ל הברכי יוסף שם, הרשב"ץ בתשובה ח"א סי' קכ"ו וח"ג סי' קצ"ז אוסר העברת הקולמוס על השם, ולכאורה מתשובת תה"ד סי' מ"ח יראה היפך רשב"ץ דכתב עליון אינו כתב, אמנם לפום רהיטא מדברי רמב"ן והר"ן והריטב"א בגיטין י"ט נראה כרשב"ץ, וצריך להתישב בדבר למעשה עכ"ל [של הברכ"ן], והגאון בשערי תשובה שם העתיקו. ואני בעניי בתשובה א' שנדפסה כבר בתוך תשובת הר המור וחכמת שלמה סי' י"ב [תשובה זו כתבה רבנו רבי אהרן שמואל ונדפסה אח"כ גם בתשובות רבנו חיו"ד סי' רס"ט. ועי' שם גם בס"י רצא שמוזכר תשובה זו. ומה שהזכיר (בסוסי"י רסט בד"ה והן ראיתו) את תשובת הכת"ס למוהרא"ש בענין זה, תשובה זו נדפסה בשו"ת כת"ס חיו"ד סי' קלא (נכתבה באור ליום ג' ג' מרחשון תרנ"ז). ועיין גם בשו"ת יד אלעזר סי' צט שנדפסה שם תשובה למוהרא"ש בענין זה (נכתבה ביום ב' י"א תמוז תרט"ו)] ביארתי יפה בארוכה העיקר דקיי"ל כרבנן דר"י בגיטין כ' ונ"ד כתב עליון לא הוי כתב בדיו ע"ג דיו ומותר להעביר קולמוס על השם ואין בו איסור מחיקה, וכ"כ בתשובת נב"י קמא חא"ח סי' פ"ה, ואפי' בדיו המשחיר ביותר, והנחתי בצ"ע על תשובת חינוך בית יהודא סי' ע"ב ששנה משנתו כר"י שלא כהלכה בזה.

ומה שתמה פרו"מ נ"י מחיקה שלא לצורך אותיות השם מניין דמותר, הא ודאי המחיקה ע"י העברת קולמוס מלבד דלא מקרי מחיקה כיון דכתב דיו ע"ג דיו לא מקרי כתב כנ"ל, עוד זאת את"ל נמי דשמיה מחיקה מוחק ע"מ לתקן הוא בס"ת ישן שהוכחה מראית הדיו הרי תיקונו הוא באותיות השם עצמו לנאותו בדיו המשחיר יותר.

הערת רבי זוסמאן סופר מקבל התשובה במהדורה הראשונה של הספר ילקוט אליעזר (פ"ב תרל"א): 'פה שבת הקולמוס אשר הי' עט סופר מהיר להשיב לאלפים הדופקים בתשובה, מי יתן שבנו ינ"פ הגאון נ"י ימהר להפיצם בישראל ישוטטו רבים ותתרבה הדעת'. [במהדורה השניה (פאקש תרנ"ז) נוסף: 'כעת כבר נדפסו בשם שו"ת מהרי"א ונקרא ג"כ יהודה יעלה'.

רבי זוסמן סופר הספיד את רבנו ביום ז' תמוז תרכ"ו. הספדו נדפס בספרו 'מלאה קטרת' (פ"ב תרל"ב, פאקש תרס"ג) דרוש ד. קטעים ממנו הועתקו להלן.

בספר 'משפחת סופרים' (ארה"ב תשס"ח) תולדות רבי אליעזר זוסמן סופר, מנכדו רבי אברהם יעקב סופר אב"ד טעט (עמ' קנה-קנו) כתב: 'על חלק זה [של ילקוט אליעזר, תרכ"ו] רצה להשיג הסכמת האי גאון המהר"י אסאד, וסיפר לי אשר הי' בביתו וכבדוהו מאוד מאוד [ראה להלן בהספדו על רבינו: 'ראיתי עין בעין, שהי' משמש אורחים, בגופו ובעצמו]', והגיד לו הרבה דברי תורה, וזקיני פלפל עליו והוטב מאוד בעיניו פלפולו, וביקש ממנו לישראל אצלו על ש"ק וכיבדהו לדרוש. אך זקיני בענותנותו לא רצה להיות עומד במקום הגדול הזה, וישם משם לדרך פעמיו ביום עש"ק באשמורת הבוקר, וכן ביקש לו לכתוב אליו שאלות והוא בנפש חפיצה ישיב לו'.

ובהערת המהדיר הרב יעקב שלמה אריי רובינפעלד, כתב שם: אהבת רבינו אל המהר"א זצ"ל בולט ביותר במה שקרא אחריו את בנו 'יודא' [יליד תרכ"ח] לימים אב"ד אראד (כ"כ בקובץ וילקט יוסף שנת תרע"ג ס' קסו, שנקרא ע"ש מהר"י אסאד), על אף שכבר קרא את אחיו הגדול בשם יוסף יודא [האב"ד פאקש]. וראה מה שכתב בענין זה הגה"צ ר' יצחק צבי סופר זצ"ל אב"ד טעמעשוואר במכתבו...:

'בענין שם יהודה לדודינו הגה"צ מאראד ז"ל, כה היה העובדא, זקנינו ז"ל היה דבוק תמיד בצדיקי הדור, כמו מרן הד"ח מסאנו ז"ל ובהצדיק מליסקא ז"ל, ואח"כ ברב הקדוש רבי הלל מקאלאמייע ז"ל. וכמו כן היה דבוק במהר"י אסאד ז"ל אשר נתפרסם בדורו לרבי, אף שהיה בסערדהעלי בגליל העליון, מ"מ ידעו כל כי הוא מקובל גדול בדורו והיה איש מופת. ותשובה אחרונה בהל' ספר תורה כתב בלילה בחדרו אל זקנינו ז"ל ונשאר באמצע, כי עוד באותו לילה נפטר פתאום, ומצאו התשובה שהתחיל ולא גמרה על שולחנו וכו'. ונתעורר מאוד זקנינו ז"ל, ויען הגאון מהר"ל דודינו היה שמו בפי כל ר' 'יוסף' בבחרותו 'יוסל', הוא נקרא על שם חמיו של התשו' ריב"א ז"ל שהיה שמו 'יוסף יוסט', וחתום 'יוסף ליב', ושם יהודה היה רק שם עליה לתורה, היינו קראו אותו לתורה 'יוסף יהודה', על כן כיון שהיה לו שתי שמות אין הקפדה כ"כ... על כן בבטח שאל עצת רבותיו וגם הם הסכימו לזה, כי נפשו חשקה מאד שבנו יקרא שמו אחר צדיק זה שהיה אהוב מאוד לזקנינו ז"ל, כמו חסיד דבוק ברבו, ומעתה תבין הכל וכו'.

[עיי' בפנקס המוהל חת"ס עמ' תרפ"ט (ס"י טז), שהיה נוהג מקובל בפרשבורג עיר מולדת רבי זוסמאן סופר, לתת לשני אחים שמות זהים כשלאחד יש שם או כינוי נוסף].

אגרת לרבי עזריאל הילדסהיימר מבקשו למסור אגרת שהגיעה מירושלים

במאמר לזכרו של רבנו שכתב ידידו רבי עזריאל הילדסהיימר אב"ד אייזנשטאט ונדפס ב'איזראעליט' (שנת 866 עמ' 447-444), ותרגומו ללשון הקודש נדפס ב'צפונות' (גליון יג עמ' עה-פ) (קטעים ממנו יודפסו בהמשך), הוא כותב: 'השתתפותו [של רבנו] בפועל בצערם של מדוכאים ונצרכים שפנו אליו (ומי לא עשה זאת?) הביאו אותו לכתיבת אלפי מכתבים, ולידי כך שלא ידע כלל ליאות בכל מקרה שניתן היה לפעול בו. שעות ספורות לפני שיצאה נשמתו הטהורה כתב אלי מכתב שתוכנו גמילות חסד בשביל אשה מירושלים עיה"ק. היה זה המכתב האחרון ששלח, ביקש מן הסובבים אותו למסרו למחרת לדואר, בעוד שהוא עצמו נקרא כבר שעות ספורות לאחר מכן אל המקום שצדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה. מובן מאליו שאשמור כתב זה בדומה לאיגרות רבות אחרות של הנפטר כמזכרת קודש'. האגרת נדפסה בספר הזכרון לר"י וינברג (ירושלים תש"ל) עמ' ש, וזה לשונה:

בעזה"י, יום ג' כי טוב שלח [כ"ב סיון] תרכ"ו לפ"ק ס"ה

מאלקא רבא, שלמא רבא, לגברא רבא, ה"ה ידיד ד' וידי"נ הרב הגאון המפורסם איש צדיק צדקות אהב ע"ה פ"ה כבוד קש"ת מו"ה **עזריאל הילדעסהיימער** נ"י הראבד"ק אי"ש יע"א עם כל הנלוים אליו יחיו.

הנה לוטה פה איגרת מירושלים תובב"א מאשת הרבני החכם וצדיק מו"ה **שלמה שטיינהארט** נ"י. וכבר מיד בהגיעו פה שלחתי עבי"ד [=על בי דואר] לק' אי"ש כי חשבתי שכבר הגיע **מוהר"ש** הנ"ל לשם, ושלחוהו מבי"ד משם בחזרה לכאן ופדיתיו מבי"ד. והיום בא אלי איגרת מיי"נ הרבני הנ"ל עבור האגרת מאשתו הנ"ל שאשלחנו לק' אי"ש. בכך נא ימחול הדרי"ג מעכ"ת נ"י ליתנו לידו. והנני דורש בשלום הרבני **מוהר"ש** הנ"ל. בודאי קיבל הדרי"ג נ"י מידו איגרת חתום שנתתי אז לידו.

נאם אוה"נ בלונ"ח הטרוד ודש"ת

הק' יהודאסאד

[הוספת תלמיד רבנו ר' צבי שלעזינגער בשולי האגרת:]

על בשורה רעה צריך לברך ברוך דיין האמת בפרט על בשורה כזה אשר אנשים בני בשר ודם לא יוכלו לדבר כלום והוא עץ ארז נפל איזה שעות קודם [אולי צ"ל: אחר] כתיבת איגרת אליו הוא אדונינו מורינו ורבינו נשיא אלקים יהודא - מת בנשיקה כמשה רבינו פתאום בשלישי רביעיית הלילה ד' לסדר הנ"ל ונקבר ביום (ד') [ה'] בהספד גדול ובבכיה גדולה ינחם ד' אותנו בתוך שאר אבילי ציון וירושלים.

הק' צבי במו"ה אליעזר Schlesinger המתגורר בביתו

אגרת לרבי חיים הלברשטם מצאנז בעל הדברי חיים

בלילה האחרונה לחייו כתב רבנו אגרת לרבי חיים מצאנז. בן רבנו וממלא מקומו רבי **אהרן שמואל אסאד** בהקדמתו ליתשובות מהרי"א ח"א (לעמברג תרל"ג), לפני תיאורו את פטירת והלוית אביו, כתב וזה לשונו: 'והי' אוהב שלום ורודף שלום, מלמד זכות ומליץ טוב על ישראל. וכאשר ראה כי יש קטטה ומחלוקה, מיד דרך קסתו כאוהב ועשה שלום, היה דורש טוב לעמו ודובר שלום לכל אחיו ולכל קהל ישראל, והי' אומר שלום לקרוב ולרחוק, ודבריו עשו רושם אצל כל אחד ואחד, כי כל מעשיו היה בחכמה ותבונה עד להפלא. אלה אזכרה ואשפכה עלי נפשי, כי גם בלילה אשר נפטר עוד כתב אגרת לעשות שלום בעולם'.

מהו ה'שלום בעולם' שרצה לעשות רבנו? נאמן ביתו של רבנו, רבי יעקב קאפל קרויס, בסוף הספדו על רבינו 'מספד יהודה', שחלקים ממנו יועתקו בהמשך, מגלה טפח ומכסה טפחיים: 'רבינו הגדול אשר אהב מאוד השלום, ובלילה האחרונה עסק לעשות שלום בין צדיקי הדור'.

מה שסתמו הכותבים בדור ההוא סמוך לפטירת רבנו, גילו הדורות המאוחרים. נין רבנו רבי **יהודה גולדשטיין** בתולדות מהרי"א שבהקדמה לספר דברי מהרי"א על

בראשית (מיהאלעוויטץ תרצ"א) עמ' מ כותב: 'ובלילה [של פטירתו] ראה עוד את המכתבים הנשלחים לו, והעריך עוד מכתב אל הגאון הקדוש מו"ה ר' חיים ה"ש מצאנז זי"ע בעל שו"ת דברי חיים ורצה לעשות שלום בינו ובין הגי' מו"ה ירמיה' לעוו זצ"ל אבד"ק אוהעלי'.

הרב מאיר הילדסהיימר במאמרו ב'סיני' (כרך סז חוברת ד עמ' קצט, הערה 8) מוסיף להבהיר: 'נגד רבי ירמיה' לעוו רבה של אוהעלי יצאו בשנים תרכ"ד-תרכ"ו חסידים שנתמכו ע"י האדמו"ר רבי חיים הלברשטאם הרב מצאנז בעל הדברי חיים. ר"ע הילדסהיימר העיד כי עמדת ר"י אסאד כעמדתו שלו היתה לימינו של ר"י לעוו'. המקור לדבריו הוא מאמרו הנ"ל על רבנו שנדפס ב'איזראעליט' (שנת 866 עמ' 444-447). במאמרו 'רבי יהודה אסאד ורבי עזריאל הילדסהיימר' (שבספר הזכרון לר"י וינברג (ירושלים תש"ל עמ' רפה) מתייחס הרב מ. הילדסהיימר להספד זה: 'בהזכירו את הסכסוך בקהילת אוהעלי, שהטריד אז את יהדות הונגריה, קבע ר"ע כי ר"י אסאד כמותו צידד בתוקף בעמדתו של ר' ירמיהו לעוו רבה של הקהילה, בניגוד לזו של ר' חיים הלברשטאם האדמו"ר מצאנז'. יצויין שבתרגום המאמר של ר"ע הילדסהיימר ללשון הקודש שנדפס ב'צפונות' (גליון יג עמ' עח-פ) מוזכרת פרשה זו בהשמטת הפרטים המזוהים בזה הלשון: 'אם איזו שאלה בוערת בהונגריה גרמה לידי התרגשות וחוסר שקט, נכנס הוא לעובי הקורה לפני כולם. כאשר נקרא נענה בכל פעם בשמחה ובכל אש הקנאה שבלבו הלוהט, שלא כשל ולא יגע, פעל הרבה יותר מאשר נתבקש, בכל גבורת רוחו ולבו, שלא ידעו הפוגה, ולא נח עד שהענין הובא לידי גמר'.

תגובת הדברי חיים על פטירת רבנו

בשם האדמו"ר מצאנז רצ"א הלברשטאם שליט"א פורסם (עלון מרבה תורה גליון קצב שלח תשע"ז) ששמע מאביו האדמו"ר ר"י הלברשטאם זצלה"ה שבעת שבאו לבשר אל מרן הדברי חיים זי"ע על הסתלקות הגה"ק מהר"י אסאד זי"ע התבטא ואמר: 'מרבץ תורה אחד לשמה היה באונגרין, ועתה גם הוא נסתלק'. הדברי חיים אף כתב הסכמה על ספר תשובות רבנו בו הוא מפליג בשבח ומכנהו בתוארים: 'כבוד הרב גאון הגדול המובהק הצדיק המפורסם מופת הדור'.

אשכבתא דרבי

תיאור פטירת רבנו והלויתו ובחירת בנו לממלא מקומו

בן רבנו וממלא מקומו רבי אהרן שמואל אסאד בהקדמתו ליתשובות מהרי"א ח"א (לעמברג תרל"ג) מתאר את פטירת אביו והלויתו בזה הלשון: 'אלה אזכרה ואשפכה עלי נפשי, כי גם בלילה אשר נפטר עוד כתב אגרת לעשות שלום בעולם, והיה אז כמו שתי שעות אחר חצות, כי כך היה דרכו בקודש מימיו לא עבר עליו חצות לילה בשינה רק עמד על רגליו ולמד והשיב לשואלו דבר'.

'אחרי כן כמו ג' שעות אחר חצות אמר לבי, והקיץ לזוגתו אמי הצדקת הרבנית ז"ל, ואמר לה: 'הלב עמד ופסק ממהלכו והשמים התקדרו עבים, ה' אמר לי עלה אלי, בין להקת אראלים שם אושיבך!' ואחרי רגעים מועטים כרביע שעה שב רוחו אל אל.

'ותחרד העיר ותהי לחרדת אלקים, כי פתאום נפלה החומה הבצורה חומה נשגבה. ויאספו כל העם מקצה, וגם מן המרחק מיד כי באה השמועה חרדו חרדה גדולה ויבואו ממרחק לספוד ולנוד, ויעשו עשרים רבנים שהיו פה הספד ואבל גדול, ודמעות כנחל שוטף נפלו. בכל מקום אשר השמועה הגיעה נבהלו, צירים וחבלים יאחזון, והספידו בכל תפוצות ישראל הספד גדול ורב ונהה נהי נהי, כי נפטר רב הרבנים קברניט דספינה.

'וכולם פה אחד אמרו, כי מן השמים היתה זאת כי פתאום נלקח ארון אלקים, למען כי היתה הגזירה מן השמים, לבל יוכלו ישראל להפציר בתפלה עבורו, כי פועל אדם ישולם לו, כי הוא הרבה להתפלל בעד אחרים רבים, לכן בודאי גם תפלת אחרים היתה נשמעת עבורו. וכן ראיתי במכתביו כתבי קדשו מצאתי, כי היה בסידור שלו ניירות כתוב ורשום עליו מאות אנשים אשר התפלל עבורם, כל איש ואיש נגע לבבו אשר יחסר לו התפלל בעד כל אחד ואחד, ורצונו נעשה בשמים כמפורסם, כי היה כבן בית בבית מלכו של עולם יתברך שמו ותפלתו עשתה הכל.

'ואז בעת ההספד נמנו וגמרו אנשי קהלתי השם ישמרם להעמיד אותי הצעיר תחת אבא מארי זצ"ל למלאות מקומו כסא הרבנות, ונתנו העטרת בראשי להיות רועה נאמן, ולקיים תחת אבותיך יהי' בניך, בהסכמת ועצת כל הרבנים הגאונים שהיו אז פה קהלתינו. וכעת אנכי יושב תה"ל בתוך עדתי עדה שלמה עדת ה' מלא צדיקים חכמים וסופרים. אתה ה' הרק שפעת חסדיך עליהם ותן להם משאלות לבבם לטובה, וזכות רבינו אבי הקדוש מאוה"ג זצוק"ל תזכור להם ויזכו לכל טוב אמן'.

נכדו רבי יהודה גולדשטיין בתולדות מהרי"א שבהקדמה לספר דברי מהרי"א על בראשית (מיהאלעוויטץ תרצ"א) עמ' מ כותב: 'א"ז הג' ז"ל הניח אחריו כמה וכמה [חיבורים] בהלכה ובאגדה ובתוכם גם כמה חיבורים בדרך הקבלה אשר לא באו עוד תחת מכבש הדפוס. וביום לפני פטירתו למד עוד עם תלמידיו שיעורין כסדרן ואחרי אשר ידע צדיק יום פטירתו וכי בא עתו לעלות השמימה מיהר את למודו ועזב את פלפולו כדרכו בקודש למען יוכל למהר את המסכת. ובלילה ראה עוד את המכתבים הנשלחים לו והעריך עוד מכתב אל הגאון הקדוש מו"ה ר' חיים ה"ש מצאנו זי"ע בעל שו"ת דברי חיים ורצה לעשות שלום בינו ובין הג' מו"ה ירמיה' לעזוב זצ"ל אבד"ק אוהעלי, ובתוך כתיבתו וכבר היה לערך שעה ב' בלילה נפל עטו מידו וצעק עד כאן תחום שבת, ואשתו ע"י צעקתו (נרדמה ממשנתה) [הקיצה משנתה] ואמר לה כי אינו מרגיש עצמו בטוב ונראה לו כי לבו פסק מלדפוק וכאשר רצתה לילך

אחר הרופא אמר לה כי לא נחוץ ולחנם היא כי אחרי אשר בא העת להתפרד מהעלמא דשיקרא וזה היו דבריו האחרונים ומיד כחצי שעה אח"כ עלתה נשמתו הקדושה בשמים בכ"ג סיון בשנת תרכ"ו.

תיאורי העתונות על פטירת רבנו, בחירת בנו לממלא מקומו ומהלך הלוינו

בעתון 'המבשר', לבוב, ב' תמוז תרכ"ו, שנה ו' מס' 23 הופיעה הידיעה הבאה שנכתבה ע"י תלמיד רבנו, הב' יששכר פישער. ר' יששכר בר"י פישר [בלועזית: Fischer Samuel] נולד בשנת תר"ו בזאדורפאלווא. בהגיעו לפרקו נשא לאשה את בת רבי יחזקאל הלוי מטרענטשין. מורה סופר ומשורר. גר בפוטנאק, ברעזאוויץ (בשנת תרל"ז [פירסס אז מאמר על הקהילה בעתון 'היהודי'], ובשנת תרל"ח [הדפיס אז את חיבורו 'האמת'], פרעשוב ומישקולץ (כבר בשנת תרמ"ב). נפטר ב' אב תרע"ז במישקולץ. חיבוריו: 'שיר ידידות' [לרגל...לבחור... כנציג יאסבערען לקונגרס] בודאפעסט תרכ"ט. 'האמת' [מאמר בשבח תורת האמת] פרשבורג תרל"ח. 'מדת ישראל' [לוח המדות והמשקלות] פרשבורג תרמ"ב. 'מבחר שירי הגר' [תרגום שירים ממשוררים הונגריים] מישקולץ תרמ"ח. 'אמרי שפר' [שירים שונים לכל עת וזמן] ואיטצען תרצ"ב. פירסס מאמרים בעתון 'היהודי' שי"ל בווען בעריכת ר' יעקב פישער. פרטים לתולדותיו ועל חיבורו אמרי שפר נדפסו ביארשת' כרך ד ירושלים תשכ"ו, עמ' 398, 413. יצויין שביאזראעליטי (שנת 867 גליון 10 עמ' 158) הוא פירסס דיווח (בגרמנית) מיום ט"ו אד"א תרכ"ז על פטירתה והלוייתה של אשת רבנו הרבנית אסתר אסאד (תורגם ללשה"ק ב'עלי זכרון' 13 עמ' ג-ד) תחת שמו הלועזי: 'שאמועל פישער מפוטנאק'. וזה לשון מאמרו על פטירת רבנו ב'המבשר' (תשו"ח להרב יו"ט ליפמן ראקאוו שהסב תשומת לבנו למאמר זה):

סעודאהעלי. אוי! ומי יורה לנו דרך הטובה לפ"ג [ה' תרכ"ו].

אדון נכבד! בך בחר י"י להרים כשופר קולך ולבשר מקצה הארץ עד קצהו את אשר יקרה לעמך, גם את הטוב וגם את הרע אשר נקבל מפי עליון לא תצא הרעות והטוב, על כן באתי גם אנכי היום להשמיעך בשורה אשר לשמע אוזן תדאב נפש כל שומע. ואם אמנם לא נסיתי באלה, וטוב לי להודיע כי נולדו ששה בכרס אחד מלהודיע כי מת אחד אשר היה שקול כרבוא מישראל - גם מך ערכי אדעה ומי אנכי כי אבוא במגלה עפה נגד חכמי וסופרי עמנו הי"ו, אשר קטנם עבה ממתני?

בכל זאת אומרה עת לדבר הוא, ואיך אחשה בנפול גאון גדול? הוא אדמו"ר הרב הגאון וכו' מוה' יהודא אסאד ז"ל, אשר לדאבון נפשנו עזב את האדמה ביום ד' כ"ג סיון, ואת רוחו השיב אל האלקים אשר נתנה לו, בקדושה ובטהרה. ביום ג' כ"ב לירח ההוא זכינו עוד לשמוע את שיעורו, ובין הערבים נהרו אליו לומדי התורה הנמצאים פה לקחת לקח טוב מפיהו בחברת ש"ס וילמוד אתם עד חצות הלילה. ובשעה השלישית אחר חצות ליל, אהה שדדנו! צבי ישראל נפל!

מות האדם הגדול הלזה - אשר עוד לא נמלאו לו שבעים שנה - נגע עד לב איש ואיש מקרבנו. כל ימיו הקדיש לתורה ולתעודה, יומם ולילה לא פסיק פומיה מגירסא, ושינה לא ראתה עינו כי אם שתיים עד שלש שעות בלילה [כאשר אוכל אנכי צעיר תלמידיו אשר זכיתי ארבעה שנים לקחת תורה מפיהו, להעיד בו] ובשקידתו הגדולה קנה לו בקיאות נפלאה בש"ס ופוסקים קדמאי ובתראי, וגם ספרי נגלה ונסתר היו גלויים וידועים לפניו. מקרוב ומרחוק כבדוהו ונשאוהו, וכל הדבר הקשה הביאו אליו, ואל מלקוש תשובתו הוחילו. עתה אהה קראו "עזובה" אל קרית משוש עיר תהלה! בת סערדאהעלי השדודה, הוי פתאום נפלה עטרת ראשה!

ויען יקר היה האדם הגדול הזה בחייו, בעיני כל מכיריו, נתנו לו כבוד גדול במותו. וכשוב רוחו השמימה, השמיעו ראשי עדתנו את הבשורה הרעה הזאת ביד הדלוג-רב למקרוב ולרחוק, ויחלו את פני הרבנים הגדולים לבוא הלום לספוד לצרה ולבכותה.

ביום ה' בשעה השלישית אחר הצהריים, נהרו המונים המונים אל חצר בית האלקים - כי בית תפלתנו קטן הוא מהכיל - ויעשו סוכה למחסה מחום השמש, שמה הובא ארון האיש הקדוש, ועד מהרה נמלא הכר ההוא נפשות אדם מפה אל פה עד אפס מקום, וקראו פנו מקום לבר לוייה.

אז יעלה הבמתה הרה"ג [רבי פנחס ליב פריעדן, תקס"ב-תרל"ג] האבד"ק קאמארן. ובקול בוכים השמיע את דרושו הנפלא בקול מר "בת עמי חגרי שק וגו'" ויתאר בשרד את גודל יקר האיש אשר אבדנו, ועד לא כלה אמרתו, והנה כל העם יורד בבכי. אף לא שקר מליו אשר זכר במרוצת דרושו "על האי שופרא דבלי בארעא קא בכינא" כי מלבד המדות והמעלות תרומיות שהיו צבי עדין וענקים לגרגרותיו היה גם איש תם וישר יפה אף נעים להלל מאד, מעולם לא כעס על אדם, ולא בז לשום איש, ורק היה מראה פנים שוחקות, ומראה דמות פניו כמלאך אלקים כלו אומר כבוד.

אחר כן ספדוהו הרה"ג [רבי משה הלוי לוינגר, תק"ע-תרל"ז] אבד"ק מיליכדארף, הרה"ג [רבי דוד שיק תקע"ב-תר"נ] אבד"ק סעטשען, הרה"ג [רבי שרגא פייש פישמן, תקפ"א-תרמ"ד] מ"מ דק"ק פ"ב, הרה"ג [רבי בנימין זאב וואלף פוקס, תקע"ד-תרל"ד] אבד"ק סערעד, הרה"ג אבד"ק מאגענדארף [אולי רבי משה הלוי לוינגר הנ"ל כיהן אז כאן], הרה"ג [רבי אהרן אלעזר פאשקוס, תק"פ-תרמ"ד] אבד"ק גאלאנטהא, הרה"ג [רבי אהרן שמואל אסאד] אבד"ק קאטה [בן הגאון הנספד כהלכה] והרה"ג [רבי עזרא צורף, תקס"ה-תר"מ] ראב"ד דפה.

בשעה השלישית אחר הצהריים הובל בלוית המון רב כחמשת אלפים איש, ובתוכם לומדי תורה דפה שהלכו על שני צדי ארונו, וביד איש ואיש מהם חבור אחד מהחבורים אשר השאיר אדמו"ר אחריו ברכה, ויהי מספרם ל"ח חבורים כתובים, מלבד הנשים והטף. גם נוצרים רבים נהרו, עד בית מועד לכל חי. - ושם ספדוהו

הרה"ג [רבי **נפתלי סופר**, תקע"ט-תרנ"ט] אבד"ק קארל(ס)בורג, הרה"ג [רבי **יששכר בער מנצור**, תקפ"ג-תרמ"ג] אבד"ק יאקע, הרה"ג ראב"ד דק"ק ראאב [כנראה ר' **שלום רנשבורג**, תקע"ו-תרנ"ה], הרה"ג [רבי **אברהם ליב שטרן**, תקפ"ג-תרנ"ו] אבד"ק שאקסעליץ, הרה"ג [רבי **יוסף דוב לוק**, ?-תר"מ] אבד"ק מעדיער, הרה"ג [רבי **משה צבי שטרן**, תקפ"ב-תרמ"ח] אבד"ק אליטשא [=אליטשא]. אין מלה בעטי להודיע לבני האדם גודל הכבוד הנעשה לו; ולעת ערב שב גוו לעפרו. תנצב"ה.

השמש גם אחרי אספה נגהה, לעת ערב עוד קוי יפעתה למרחוק יזהירו; כן בחלוק תקופה בקורות הימים עוד קרנים מידה לה אל מול פני האופל הבא אחריה. לשמחת לבותנו לא יסור שבט מיהודה זצ"ל וזכרו לא יסוף מזרעו, כי בעלות נשמתו השמימה חיש רגע נאספו קהלנו וטובי עירנו יצ"ו אל בית הועד, ויתיעצו במה נוכל לעשות יקר תפארת לנשמתו הטהורה? אז עמד על רגליו האיש המורם מעם הרב המופלג חכם ושלם חריף ובקי גברא דכולא ביה מוה' **שלום דוב כוכב טוב (שטערן)** נ"י ראש הקהל דפה [ע"ע 'עלי זכרון' 42 עמ' לג-לו] ואמר: רק בזאת נוכל להעמיד זכרונו לתפארת עולם אם נרפא את המזבח ההרוס, הקם נקים אותו מחדש ושמו הטוב לא יכרת מאתנו למרבה המשרה על שכם בנו הרב הגאון מו"ה **אהרן שמואל אסאד** נ"י האבד"ק קאטה יע"א. - דבריו המעטים האלה ירדו חדרי בטן ראשי עדתנו. ונמנו וגמרו לשום כתר הרבנות בראשו, ויכתבו מכתב-רבנות ויתנוהו בידו. ובעת אשר ספד את אביו הגאון ז"ל, בעוד כל העם בוכה למשפחותיו, פתאום נשמע קול ענות גבורה "גדא טבא! מזל טוב!". בימיו ובימינו תושע יהודה וישראל ישכון לבטח! -

וכשעה חדא אחר קבורת אדמו"ר בא הלום הרה"ג [רבי **אהרן דוד דייטש**, תקע"ג-תרל"ח] אבד"ק יארמוט, ומאד התעצב אל לבו על היותו מן המאחרים לבוא, ויגמור בדעתו לקרוא לבכי ולמספד פה עירנו ביום א' כ"ז סיון. וביום ההוא בבוקר השכם עם גדול עמדו צפופים, ויעל הבמתה ויספוד. וימס לבבנו ויהי למים. הוי! צעק בקול מר: יהודה אסאד איננו! הי חסיד! הי עניו! גלה כבוד מישראל! מי מביא לנו תמורתנו? ויוסיפו העם לבכות ויגדל המספד ביום ההוא כביום שרפת בית אלקינו. וסוף דבריו הכל נשמע: ואתם בחורי חמד! אם אמנם יתומים אין אב נהייתם. אל תעצבו ושבו לכם פה שנה תמימה. ותנו גם אתם כבוד למורכם אדמו"ר זצ"ל כאשר נתנו תלמידי הגאון בעל **חתם סופר** ז"ל, לרבם. כי כן צוה בצואתו אל הבחורים בחורי חמד אשר יצקו מים על ידו כי לא יעזבו את פרעסבורג עיר מושבו עד כלות שנה תמימה. ובמשך העת ההיא הלך ילכו לשמוע דברי שיעור בנו - כמוהם בני תעשו גם אתם. דבריו המסולאים בפז הכו שורש בלבנות כל השומעים, וכלם פה אחד ענו ואמרו "כך נעשה!" יואל אלקי ובלע המות לנצח ושלוש על ישראל.

יששכר פישער

וכה דווח תלמיד נוסף של רבנו בעתון **המגיד** :

סערדאהעלי, יום ו' עש"ק לסדר קרח [בי תמוז] תרכ"ו.

לא איש בשורה אנכי, כי לדאבון כל נפש למורת רוח כל איש יהודי אבוא להודיע, כי לוקח מאתנו נזר ראשנו, ה"ה אדוננו מורנו ורבנו הגאון הגדול האמתי רכב ישראל ופרשיו רשכה"ג מו"ה **יודא אסאד** זצוק"ל.

למותר יהיה לספר בשבחו של הגאון הנ"ל, כי מודעת היא בכל כנפי התבל ובקצוי הארץ, כי הוא קדש כל ימי חייו לתורה ולעבודה ולגמילות חסדים שלשה אשיות העולם; שמונה ושלשים ספרים שאלות ותשובות אשר נשאר ממנו בכ"י המה יעידון ויגידון עליו, כי הוא אב התורה והחכמה. מכל פאתי תבל, מאשכנז, מרוסיא ופאלען ומארץ הקדושה נהרו אליו שאלות ותשובות. ברוב חכמתו השקיט לדממה סערת הריב והמדון אשר פרצו ברוב קהלות קדושות.

אוייה לנו על שברינו! כי גלה כבוד מישראל; נשבר לבי בקרבי אם אזכרהו, אם אתבונו, מה יקרה היתה בעינינו השריפה אשר שרף ד' בתוך בני ישראל. מה לנו לעורר זעקת שבר על מות הצדיק, החסיד, הקדוש והעניו מוהרי"א זצוק"ל, כי אינו נמצא בדור הזה אם נחפשה אנשים כאלה אשר רב חכמתם בתורה וענותנותם ומדת טובם יענדם כהגאון הנ"ל - מועטים המה ונער יכתבם.

ביום כ"ג לירח העבר שני שעות אחר חצות הלילה גוע וימת ועד חצות לילה כתב שאלות ותשובות; וביום כ"ד הובל לקבר בכ"ג [=בכבוד גדול], אחר אשר ספדוהו ששה עשר רבנים מפורסמים גדולי הדור, ובתוכם הדרשן המפואר הנשגב [רבי **שרגא פייש פישמן**] דק"ק פרעסבורג יע"א וגם הראש בית דין דפה הגי' **עזרא גאלדשטיין** נ"י, וכלם העירו האנשים העומדים על המיטה לספוד ולהתאבל על הצדיק הזה; ובאמת לא היתה עין אשר לא הורידה דמעות. אך זאת יהיה נחמתנו, כי קהלה קדושה דפה בחרו לרב עדתם את בנו הרב המאה"ג מו"ה **שמואל אהרן** נ"י, וגם הוא ימלא פני התבל בכבודו והדרו. בלע המות לנצח ומחה דמעה מעל כל פנים ותנצב"ה!

הק' **משה ראטה**, מילידי אנסדארף, תלמיד הגאון הנ"ל זצ"ל

[הכותב הוא רבי משה אשר ראטה מאונסדארף שנשא בשנת תר"ל לערך את מרת שולמית בת הי'מכתב סופר'. נפטר שם ביום כ"ד כסליו תרצ"ז. ע"ע ב'כתב זאת זכרון' עמ' 254 וב'פנקס המוהל חת"ס' עמ' רכד. השוה 'מקורות לקורות ישראל' עמ' 15].

על השתתפותו של רבי שרגא פייש פישמן המגיד מפרשבורג בהלוית רבנו ישנה עדות נוספת מתלמידו רבי שבתאי שעפטיל וייס משימאני בהקדמת ספרו 'הלכתא רבתא לשבתא (עמ' 12), הועתקה ב'עלי זכרון 26 עמ' כח.

הוספה מאוחרת על בחירת בנו למלא מקומו

על בחירת בן רבנו רבי אהרן שמואל אסאד למלאות מקום אביו כותב נינו הר"ר **אהרן שמואל געווירץ** בהקדמתו לספר חידושי ראשבי"ד אש דת (ברוקלין תשמ"ה) שהוציא לאור מכתבי ידו של זקנו מהרא"ש אסאד (עמ' יא-יב) וזה לשונו:

יְקוּדָם הַלּוּיָה נִתְקַבַּל בְּנו מֵרֵן הַמַּחְבֵּר [רַבִּי אֶהְרֵן שְׁמוּאֵל אֶסְאָד] לְאַבִּי'ד בְּמִקְוֹמוֹ. וּבַעֲנֵיִן זֶה שִׁמְעֵתִי מִזְקֵנִי הַצְּדִיקָת בְּתוֹ שֶׁל רַבִּינוּ הַמַּחְבֵּר מֵרַת **חַיִּילָא** זִי"ע דַּהֲכִי הוּא עוֹבְדָא. קוּדָם הַלּוּיָה שֶׁל מֵרֵן מֵהַרִּי"א נִתְאַסְפוּ טוֹבֵי הַקְּהָל לְאַסִּיפָה לְטַכֵּס עֲצָה בְּדַבֵּר כֶּסֶף הַרְבֵּנוֹת שֶׁנִּשְׁאַר רִיקָם. וְהֵנָּה קִצַּת טוֹבֵי הַקְּהָל הִיָּה דַעֲתָם לִמְנוֹת אֶת זְקִינֵי מֵהַרִּי"ש בְּתוֹר דִּיין בְּסַעֲרְדָּאֵהֶעֱלִי, כִּי מֵיָאֵנו לִתֵּת אֶת הַמְּשָׁרָה הַגְּדוּלָּה עַל שִׁכְמוֹ וְלַעֲנוֹד לְרֵאשׁוֹ עֵטְרַת הַרְבֵּנוֹת בְּעִיר גְּדוּלָּה לְאַלְקִים עַל מִקְוֹמוֹ שֶׁל אֲבִיו רִשְׁכַּבְּהִיג כִּי עֲדִיין הִיָּה צַעִיר לִימִים כֶּבֶן ל"ו שָׁנָה וְלִכֵּן הִיָּתָה דַעֲתָם לִמְנוֹתוֹ בְּתוֹר דִּיין בְּלַבָּד. אֲמַנָּם רֵאשׁ הַקְּהָל הִיָּה מִתְנַגֵּד לְגַמְרֵי שִׁימְנוֹ אֹתוֹ אֶף בְּתוֹר דִּיין, וְכִשְׁעַלְתָּה הַהֲצָעָה בְּאַסִּיפַת הַקְּהָל לִמְנוֹת אֶת זְקִינֵי מֵהַרִּי"ש לְדִיין נַעֲנָה רֵאשׁ הַקְּהָל וְאָמַר: 'לֹא דִיין אֵלָא רַב אֲבִי'ד בְּקַהֲלַתְנוּ'. וּבִאֲמַת עֲשָׂה בְּעַרְמָה וּבְמַרְמָה, כִּי כוּוֹנְתוֹ הָאֲמִיתִית הִיָּתָה כִּי כֹאשֶׁר יִצִיעַ לִמְנוֹתוֹ רַב יִתְנַגְּדוּ כָל הַקְּהָל, וְיִתְהוּוּהוּ דִין וְדַבְרִים וְתִהְיֶה מַחְלֻקָּת בֵּין הַנְּאֻסְפִים וְלֹא יוּכְלוּ לְהַגִיעַ לַעֲמֵק הַשּׁוּהָ, וְיִוְכַרְחוּ לְדַחוֹת הַהַחֲלָטָה עַד אַחֲרֵי הַלּוּיָה, וְאִז כֶּבֶר יַעֲלֶה בִידוֹ לְהַטוֹת לֵב הַקְּהָל לְצַדוֹ שֶׁלֹא יִמְנוֹ אֶת מֵהַרִּי"ש לְדִיין. רַק רְבוֹת מַחְשְׁבוֹת בְּלֵב אִישׁ וְעֲצַת ה' הִיא תְּקוּם, וּמִיֵּד כֹּאשֶׁר פְּצָה רֵאשׁ הַקְּהָל אֶת פִּיו וְהִצִיעַ לִמְנוֹת אֶת זְקִינֵי לְרַב הַעִיר קְרָאוּ כָל הַנְּאֻסְפִים בְּקוֹל גְּדוֹל: 'מִזֵּל טוֹב! מִזֵּל טוֹב!' וְרֵאשׁ הַקְּהָל עֵמַד נִדְהָם כִּי לֹא נַעֲשֶׂתָה עֲצַתוֹ, וּבַהֲכַרְח הוּצָרְךָ לְקַבֵּל אֶת הַחֲלָטוֹת הַקְּהָלָה, וְזְקִינֵי נִתְמַנְּה לְכַהֵן כְּרַב וְאַבִּי'ד דְּקַהֲלַת סַעֲרְדָּאֵהֶלִי, וְנִתְקִיִים בּוֹ מִקְרָא שֶׁכְּתוּב תַּחַת אֲבוֹתֶיךָ יִהְיוּ בְּנִיךְ'.

לִידִיעָה זֹאת אֵין אִישׁוֹר מֵאַף מִקּוֹר אַחֵר, וּמִי יוֹדַע כוּוֹנְתוֹ הַלֵּב. יְצוּיִן שֶׁלְרֵאשׁ הַקְּהָל רַבִּי שְׁלוֹם בְּעַר שְׁטַעֲרָן הִיוּ קְשָׁרִים מִצּוּיִינִים עִם רַבְנוּ וּבְנוּ, רֵאשׁ בְּעֵלֵי זְכָרוֹן 42 עִמ' לִג-לָה וּבַהֲמַשְׁךְ.

הַהֲכֻנּוֹת לְקַבֵּלַת הַפְּנִים לְרַבִּי אֶהְרֵן שְׁמוּאֵל אֶסְאָד

אַחַר פְּטִירַת הַמֵּהַרִּי"א בְּיוֹם כ"ג סִיוֹן תַּרְכִּי"ו, וְהַבְּחָרוֹ שֶׁל בְּנוֹ רַבִּי אֶהְרֵן שְׁמוּאֵל אֶסְאָד כַּמְּמַלָּא מִקְוֹמוֹ, טִיפַל רַבִּי שְׁלוֹם בְּעַר שְׁטַעֲרָן בְּמַסְגֵּרַת תְּפִקִידוֹ כְּרֵאשׁ הַקְּהָל בְּהַבָּאת הַרַב הַחֲדָשׁ לְקַהֲלָה. אֲגֵרַת מִמְנוֹ לְמֵהַרִּי"ש אֶסְאָד בַּעֲנֵיִן זֶה נִשְׁתַּמְרָה [נִדְפְּסָה בְּקוֹנְטְרַס 'דוּבַב שְׁפֵתֵי יִשְׁנִים' (לוֹנְדוֹן תְּשַׁמ"ג) עִמ' 10-13, וּמִשֶּׁם בְּסַפֵּר 'שְׂאִילַת שְׁמוּאֵל' (מִכּוֹן זְכָרוֹן, ב"ב תְּשַׁס"ה) עִמ' רַסז-רַסח]. מִתּוֹכָנָה וּמֵהַתְּאָרִים שֶׁמִּכְתִּיר בָּהּ אֶת הַמֵּהַרִּי"ש עוֹלָה כַּמָּה הִיָּתָה הַעֲרַכְתּוֹ שֶׁל רַבִּי שְׁלוֹם בְּעַר שְׁטַרְן גְּדוּלָּה לְמֵהַרִּי"ש אֶסְאָד. וְזֶה לְשׁוֹנָה:

ב"ה, יום א' פ' בלק [י"א תמוז] תרכ"ו לפ"ק פה סערדאהעל יע"א.

מחי' חיים יתן לו חיים ארוכים ומתוקנים, ימים טובים דשנים ורעננים, לכבוד אלופינו מורינו ריכא בר ריכא, לשמים ולבריות ניחא, כבוד הרב המה"ג חו"ב מוכתר בכתר שם טוב משמן המפורסם בכל קצוי ארץ כבוד מ' אהרן שמואל אב"ד בקהלתנו ק"ק סערדיהעל, ומצלאין אנחנו אקרו"ט דקהלתנו לחי' דמר והגבירה ובשלים הנלוים, ד' עליהם יחיו.

מכתב קדשו דמר אדוננו הגיענו על נכון, וגיל יגיל לבנו בקראינו מכתבו אותיות מזהירות, ומבין שורותים יצהיר כי ת"ל החיים והשלום את אמ"ו, כה יתן ד' וכה יוסיף שלום ישפות לנו, ובצפיתנו נצפה כי יכון כסאו בינותינו, יהי ד' עמו כאשר הי' עם אבינו מורינו הקדוש זצוק"ל הכ"מ. ועתה ברוך ה' חזק ואמץ וחפץ ד' בידו יצליח.

והנה אנחנו מן המודיעים ולפנים כי מאוד צר לנו כי לא בא בשבוע הזה למען נתענג מזיו הדרת כבודו, אך אחרי אשר הדרת גאונו טעמא אמר כי לא יוכל לשום לדרך פעמי עבור העסקים שונים אשר השתרגו עליו דוממנו נפשינו.

והנה עתה באנו כי ימחול הדרת גאונו להודיענו את יום המוגבל אשר בוא יבוא לעירנו, ואנחנו נשלח עגלה אחת או שתים כפי המצטרך לשאת כלי ביתו הנה וגם בני ביתו שיחיו ואדוננו והגבירה הרבנית ת"י יבוא על האיזענבאהן לגאלאנטהא ושם יהיו מאלופי הקהל לקבלו להביאו לעירנו. ואנחנו נחשוב שלא לעשות פומבי גדול, כי בצוק העתים הללו אשר כל פנים קבצו פארור מחמת כי בעו"ה חדל הגשם עוד להיות ד' ירחם, לא נרצה להתראות בפני הגוים כשבעים כמצות הזקן "למה תתראו".

ויותר אין אתנו חדשות, וד' יאריך ימיו ושנותיו בנעימים, כחפץ עבד ליראי ד' ולחושבי שמו הכותב בפקודת אלופי הקהל

הצעיר שלום בער שטערן

עדות נוספת ליחסים הטובים והמיוחדים ששררו בן רבי אהרן שמואל אסאד לראש הקהל רבי שלום בער שטרן עולה מהעובדא הבאה. בתשובות מהרי"א חלק יורה דעה שנדפסו בשנת תרל"ג, לפני התשובה האחרונה (סימן שפז) הממוענת לרבי שלמה שטרן אב"ד העלישטאבע, הקדים רבי אהרן שמואל אסאד הקדמה בזה הלשון: 'אם כי תשובה זו שייכה לחלק אה"ע, עכ"ז אציגנה פה, לכבוד ידי"נ הרב הצדיק תמים, חו"ש ובקי טובא ערוגת הבושם כש"ת מו"ה שלום בער שטערן נ"י אבן יקרה פה קהילתנו, בנו של הרב המאוה"ג מו"ה שלמה עלישטאבא זצ"ל'.

צילום רבנו לאחר פטירתו

נכד רבנו רבי יהודה גולדשטיין בתולדות מהרי"א שבהקדמה לספר דברי מהרי"א על בראשית (מיהאלעוויטץ תרצ"א) עמ' מא כותב: 'הנה א"ז הג' בעל המחבר ז"ל מעולם לא היה נראה תמונת צורתו, כי לא הניח עצמו לצייר את תמונתו "פאטאגראפירען". אמנם הרבה מתלמידיו רצו תמונתו שישאר להם לזכר, וע"כ

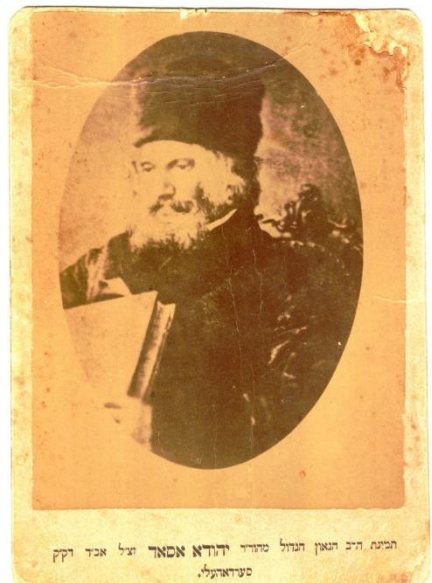


התמונה המקורית של המהר"א

בק' קאדלבורג כותב: '...ומדי דברי בענין [אי רשאים בני איש לצוות לנכרי לצייר דמות תבנית אביהם מונח בארון למען יזכרוהו זכר עולם אי אריך למיעבד כן] עלה בזכרוני שראיתי הדבר מפורש יוצא לאיסור בשו"ת הגאון **מתא דירושלים** ז"ל [רבי **משה אריה ליב הלוי ליטש-רוזנבוים**, תק"ס-תרל"ז, ע"ע ב'החתם סופר ותלמידיו עמ' שעא-שעד] דיין המצויין דק"ק פ"ב ז"ל בפסקיו אשר עודם בכתובים [השאלים לי בטובו הרב הגאון בנו (רבי שמואל הלוי ליטש-רוזנבוים) אבדק"ק יערגין נ"ל] וכן כתב שם באמצע שו"ת אחת: הי' רע עלי המעשה מה שעשו בק"ק סערדאהעלי שלאחר שמת הגאון הרב ר'

גמרו בלבם איזה מתלמידיו אחרי פטירת רבם, והלבישו אותו בבגדי שבת והושיבוהו על כסאו, וכן ציירו את צורתו הקדושה אשר בנמצא בכמה בתי אחב"י. אמנם כל אלו אשר לקחו חבל בזה הרע להם במאוד, ולימים לא כבירים אח"ז הלכו לעולמם ונענשו עבור כי הטריחו את גוף קדשו אחרי פטירתו לטלטל אותו על צורך כזה'. [קטע זה הועתק גם בתולדות המחבר שבדברי מהרי"א מהדורת ירושלים תש"ל עמ' לב. אך הושמט משום מה במהדורות המאוחרות יותר].

בקובץ התורני 'וילקט יוסף' מחברת שמינית קונטרס ח' [ט"ו שבט תרס"ו] סי' פ' [דף כו.] במאמרו של רבי **יצחק ווייס** רב



הבינה הרב הגאון הגדול מהר"א יחזקאל אשכנזי ז"ל אבד דקק סערדאהעלי.



צורת הרב הנאמן, העצום, ישר התורה, יהודי בדורו רבן של ישראל הקדוש והטהור, חסד וענוה, כקשית מנהיג יהודה אסאד זצוק"ל ר"מ ואב"ד ס"ה בע"ה תש"ו מהר"א הנקרא ג"כ יהודה יעלה וספר חידושי מהר"א ודברי מהר"א Oberrabbiner JUDA ASZOD in Dunaszerdahely

יהודה אסאד זלה"ה הי' מעמידן אותן וציירו אותן למען יוכלו למכור צורתן ועבירה גדולה היא דמת אסור בהנאה... עכ"ל ז"ל...

ובקונטרס י"ד [ט"ו אייר תרס"ו] סי' קל"ז. ישנה תגובה בשם הכותב בר"ת: הי"ם בע"ע [הדיין יואל מרגרטן בעיר ערלוי, ראה להלן]: '...אבל אינני מחליט להתיר כי דבר גדול הביא הרב נ"י בשם תש"ו כתי"י של הדיין מפ"ב שכי"ר ע"ע עלי המעשה מה שעשו בק"ק סערדאהעלי שלאחר שמת הגאון מהר"א זצ"ל הי' מעמידן אותן וציירו אותן למען יוכלו למכור צורתן ועבירה גדולה היא דמת אסור בהנאה" עכ"ל, אם הדבר הי' כן, באמת שתיים רעות עשו שם, א' שהי' מעמידן וציירו אותן זהו בזיון המת, ודבר שהצדיק מתעסק בו בחייו שלא

לצייר תמונתו יכשל בו זרעו ואנשי עדתו, לציירו לאחר מיתתו. ב' לעשות סחורה במכירת תמונתו ולהשתכר באיסור הנאה, לכן אף שהשאלה שבא לפני לצייר תמונת מת כשמונח בארון והי' רק איש פשוט... היה צד להתיר להם כי הם לא יעשו סחורה בזה להשתכר, אבל לפי שאנו רואים קלקול הדור בזה, כמו שאירע בק"ק סד"ה שאיש גאון וצדיק ציירו אחר המיתתו למען השתכר באיסורי הנאה, מסתבר לאסור גם באיש פשוט משום לא פלוג...'

ובספר 'כהנא מסייע כהנא' (ברלין תרצ"ח) לרבי זאב צבי הכהן קליין חבר הרבנות דק"ק ברלין (סי' יב עמ'



צורת הרב הנאמן, העצום, ישר התורה, יהודי בדורו רבן של ישראל הקדוש והטהור, חסד וענוה, כקשית מנהיג יהודה אסאד זצוק"ל ר"מ ואב"ד ס"ה בע"ה תש"ו מהר"א הנקרא ג"כ יהודה יעלה וספר חידושי מהר"א ודברי מהר"א Oberrabbiner JUDA ASZOD in Dunaszerdahely

לשנה טובה תכתבו
Herzlichen Glückwunsch zum neuen Jahr

כו-כז) כתב: 'ומה שהביא בשם הבעל המתא דירושלים היטב חרה לו המעשה בס"ה, דשם שתיים רעות עשו, שהיו מעמידין את רבם וזה בזיון המת, וגם שמכרו התמונה הנעשית אחרי פטירתו והיו משתכרין באסורי הנאה, אבל לעשות תמונה לבני המשפחה למען יהי להם זכרון לדור אחרון אולי אין לאסור'.

וב'וילקט יוסף' קונטרס ט"ז [ט"ו סיון תרס"ו] סי' קס"א. כותב שוב רבי **יצחק ווייס** מפ"ב רב בק' קאדלבורג: '...ואספרה כמו אשר שמעתי מהגאון הצדיק מו"ה **משה יוסף [הופמן]** נ"י ראב"ד דק"ק פאפא יע"א, שבעמדו בבית אולפנא דרב האי גאון רבי **נטע וואלף** [סג"ל ליבער] זלה"ה שהי' ראבדק"ק פ"ב יע"א שמע מפיו הק' שרגז וכעס מאוד מאוד על שציירו תמונת הגאון הק' מהרי"א זלה"ה אחרי מותו, [ונודע בשערים שהגאון ר' נטע וואלף ז"ל עוד בימי עלומתו קמה כבר הי' עין רוגל בפרק כל כתב"י הקוד"ש] ואמר שרעה גדולה עשו להגאון מהרי"א ז"ל בזה...'

מאמריו של רבי יצחק ווייס בענין זה נדפסו גם בספרו שו"ת 'שיח יצחק' (מכון ירושלים תשנ"ה) סי' תסג-תסד. בקובץ 'עץ חיים' באבוב כב עמ' שכב ואילך מאריך הרב ישראל דנדרוביץ בענין זה, ומגלה ש'הי"ם בע"ע' הוא הרב יואל מארגערעטן דיין בעיר ערלוי. נולד בשנת תקצ"ז, משנת תרמ"ה דיין בערלוי עד לפטירתו ביום י"א מרחשון תר"ע. עוד הוא מביא שם שבמקורות בני זמננו [נפתלי בן מנחם ב'סיני' כרך סב עמ' רעא בשם הרב אברהם יהודה ליכט במאמרו ב'שערים' י"ז אלול תשכ"ז] הוא מצא שהמטרה לפיה צולם רבנו לא היתה מזכרת גרידא. רבנו הניח אחריו בת שעדיין לא נישאה, אך לא הותיר רכוש לצורך נדונייתה. כך שלצורך גיוס כספים להכנסת כלה בא מעשה צילום תמונתו. ואכן התצלומים שהופצו ברחבי הונגריה הכניסו סכום כסף נכבד (יש היודעים לנקוב בסכום המדויק: 1200 פלורין) שהספיק בכבוד לצורכי הנישואין. ראה שם בקובץ 'עץ חיים' עוד ידיעות מענינות בענין זה. יצוין שתמונת רבנו היתה נפוצה מאד, הדפיסו ממנה העתקות רבות וגם עיטרו עם תמונתו כרטיסי ברכה לשנה החדשה (רצ"ב צילומים).

בספר 'ארחות רבנו' [ב"ב מהדורת תשע"ד עמ' שמא] לרבי אברהם הלוי הורביץ תלמיד מובהק למרן הגרי"י קניבסקי זצ"ל כתוב: 'פעם הראיתי למו"ר [הגרי"י קניבסקי] את תמונתו של הגה"ק מהרי"א אסאד זצ"ל ואמרתי שאומרים שזו מאחר פטירתו, שהלבישוהו והושיבוהו על כסא עם גמרא ביד וצלמוהו כדי לחתן בתמורתם את בנותיו המבוגרות, כי בחייו לא נתן שיצלמוהו ולא היתה תמונה ממנו, והסתכל מו"ר זמן מה בתמונה ואמר שכן נראה הדבר. (הספור עם מהרי"א אסאד כמדומה שנדפס כבר בהקדמה לאחד מספריו עה"ת, ואלה שעשו כן והמסייעים בידם נענשו קשות מהשמים)!'.

מספד גדול - ההספדים על רבנו

הכתב סופר על פטירת רבנו והספדו עליו

רבי שלמה סופר אב"ד בערעגסאס בנו של הכתב סופר כותב בספרו 'איגרות סופרים' (כתבי הכת"ס עמ' 41 בהערה) וז"ל: 'אמר הסופר: אם כי כל הרבנים הגדולים והקטנים היו קשורים בעבותות אהבה אל אאמ"ו והכל היו משכימים לפתחו, אבל הגאון קדוש ה' **מהרי"א** היה לו אוהב דבוק מאח. ודכירנא כי בשנת תרכ"ו בימות הקיץ באמצע הלילה כאשר כתב תשובה להלכה להה"ג בעל ילקוט אליעזר באמצע התשובה נסתלק הגאון בפתע פתאום בלי שום חולי ומחלה, ואאמ"ו הקדוש היה אז בע"מ וויען לדרוש ברופאים, הבוקר אור כאשר עזב את מטתו שאל למשמשו הרבני המושלם מה"ו **שמעון לעפלער** שהיה אח"כ סופר ונאמן בקה"י בבודאפעסט [ע"ע ב'החתם סופר ותלמידיו' עמ' תקמה] בפנים זועפות אם לא שמע דבר מהרב מסערדאהעלי והשיב לא, וגם חקר אצל אחרים וגם הם לא ידעו, ולא הבינו על מה ולמה שאל זאת ולמה פניו רעים היום, עד אחר צהריים שבא תלמידו הרבני החרוץ הגביר מה"ו **משה בעטעלהיים** [ע"ע שם עמ' תקכ] בהרב מה"ו **קלמן** מפ"ב לוויען לשאול את רבו אאמ"ו אם לא ירצה ליסע ולילך לס"ה לגמול חסד עם אותו צדיק, ואז ידעו והבינו האנשים על מה ולמה שאל אבא על הגאון מס"ה. ובדרוש כל נדרי הספידו הספד תמרורים זי"עי. עכ"ל הגרש"ס.

נכד רבנו רבי יהודה גולדשטיין בהקדמה ל'דברי מהרי"א' על דברים (ווראנוב תרצ"ב) דף ה ע"א כותב ששמע מעשה זה גם מרבו בעל השבט סופר ומסיים: 'וזה פלא. ממילא מובן שהגאון בעל כתב סופר זצ"ל הי' רוצה ליסע לס"ה להספיד את כ"ק א"י הג' ז"ל, אבל הרופא מומחה פראפעסאר ציוה וגזר עליו שלא יסע. ובדרוש כל נדרי הספידו הספד תמרורים בבכיה גדולה. ואכתוב מקצת הדרשה אשר אמר הגאון כ"ס זצ"ל, כאשר שמעתי מתלמיד א' שלמד אז בישיבה הרמה דפ"ב:

"אבל גדול ליהודים, וכנחל יורד דמעה על שבר בת עמי. וגם אנחנו רבותי, הלא ידעתם הלא שמעתם כי שר וגדול נפל בישראל, הגאון הקדוש רבי **יודא אסאד**. נחשך השמש בצהריים, כי לא הי' העת להאספו, כי ידיו לא אסורות היו להשיב לשואלו דבר גם ביום מותו, כי בא המות פתאום. ועליו נוכל לקונן קינת דהע"ה (ש"ב ג לח): הלא תדעו [כי] שר וגדול נפל היום הזה בישראל. ונר' אם השר חולה או שיבה נזרקה בו אשר לא יוכל עוד לצאת ולבא כימי נעוריו, ואם אח"כ הוא מת, לא נוכל לאמר עליו שנפל היום שר גדול, יען שעבר זמן ועידן אשר לא עשה חיל. אולם אבנר הי' איש גבור החיל כאשר מת ואבד כלי מלחמה, ראוי לקונן שנפל היום שר וגדול. וכן הגאון ז"ל אשר גדולות ונפלאות עשה כאשר נודע לרבים, ע"כ ציון המצוינים בהלכה במר תילל כי נפל צבי עטרת ישראל. גם ארזי לבנון אדירי תורה

התפלשו בעפר, כי הי' תל תלפיות שפונים אליו גדולי ישראל, על פיו יצאו ובאו ללחום מלחמות ד', ומי בראש יהודא בראש. ואחז"ל אותו היום שנפטר אאע"ה עמדו כל גדולי או"ה בשורה ואמרו אוי לעולם שאבד מנהיגו ואוי לה לספינה שאבד קברניטה. גם גדולי הדור הרגישו תיכף באותו יום מיתתו וכו"ל. והאריך מאד הג' בעל כ"ס ז"ל בשבחו של א"ז הג' ז"ל וזכותו יעמוד לנו. עכ"ל רבי יהודה גולדשטיין.

הספד רבי אליעזר זוסמן סופר אב"ד פאקש

מעניין הוא שדברי הספד אלו שנכתבו בשם ה'כתב סופר' הם העתקה מילה במילה [עם השמטת מילים בודדות] של קטע מהספדו של רבי **אליעזר זוסמן סופר** אב"ד האלאש ופאקש בעל ילקוט אליעזר מיום ז' תמוז תרכ"ו [כשבועיים לאחר פטירת רבנו] שנדפס בספרו 'מלאה קטרת' (פ"ב תרל"ב, פאקש תרס"ג) דרוש ד. וזה כותרת ההספד וקטעים ממנו:

הספד אשר אמרתי ביום ז' תמוז פ' חקת תרכ"ו לפ"ק, על כמה גאוני ארץ, ובפרט על הרב הגאון הגדול הקדוש המפורסם בקצוי ארץ רבי **יודא אסאד** אבדק"ק סערדעהעל זצ"ל:

זאת חקת התורה וכו'... בכל מקום אשר שמועה רעה הגיעה, שלוקח עטרת ישראל, אבל גדול ליהודים, וקול קינה ונהי נשמע במחנה העברים, וכנחל יורד דמעה על שבר בת עמי, וגם אנחנו, רבותי! לא חודש ושבת היום על מה אנו נאספים, הלא ידעתם הלא שמעתם כי שר וגדול נפל בישראל, הגאון הקדוש רבי **יודא אסאד**. נחשך השמש בצהריים, כי לא הי' העת להאספו, כי ידיו לא אסורות היו להשיב לשואלו דבר גם ביום מותו, כי בא המות פתאום. ועליו נוכל לקונן קינת דהע"ה (ש"ב ג לח): הלא תדעו [כ] שר וגדול נפל היום הזה בישראל. **ופי' אדמ"ו הג'** אם השר חולה או שיבה נזרקה בו אשר לא יוכל עוד לצאת ולבא כימי נעוריו, ואם אח"כ הוא מת, לא נוכל לאמר עליו שנפל היום שר גדול, יען שעבר זמן ועידן אשר לא עשה חיל, אולם אבנר הי' איש גבור החיל כאשר מת ואבד כלי מלחמה, ראוי לקונן שנפל היום שר וגדול ועי'. וכן הגאון ז"ל אשר גדולות ונפלאות עשה כאשר נודע לרבים, ע"כ ציון המצוינים בהלכה במר תילל, כי נפל צבי עטרת ישראל, גם ארזי לבנון אדירי תורה התפלשו בעפר, כי הי' תל תלפיות שפונים אליו גדולי ישראל, על פיו יצאו ובאו ללחום מלחמות ה', ומי בראש יהודא בראש. ואחז"ל ב"ב צ"א אותו היום שנפטר א"א עמדו כל גדולי או"ה בשורה ואמרו אוי לעולם שאבד מנהיגו ואוי לה לספינה שאבד קברניטה. גם גדולי הדור הרגישו תיכף באותו יום מיתתו...

...לא לבד שהיה נאה דורש אלא גם גאה מקיים, וכן רבותי! יודא בראש, אשר החזיק כל ימיו ישיבה גדולה ולומד עם צעירי צאן בהתמדה רבה, הצליח ועשה פרי

קדש, ושם לילות כימים להשיב לשואלו דברו. ומרוב צדקת ענותנותו אין להגיד אשר ראיתי עין בעין, שהי' משמש אורחים, בגופו ובעצמו, ומידה יתירה הי' בו שמודה על אמת בפלפול גם לאדם מועט לעולם, במתק שפתיו מדבר לכל אדם, גם חדשים כישנים אוהבים אותו, כי הי' מקבל כל אדם בפנים שוחקות. ובמקום ענותנותו שם נראה גדולתו, כאשר מסופר בהנהגתו כאשר ראה שאפס כל תקוה, שקולו נשמע בעיני היראה כל זמן שבמתק נעימות שפתיו ידבר, אז לבש כשריון רוח קנאת ה' לעמוד בפרץ נגד מורדי אור, בל ירים איש ידו להרוס...

...וכן הגאון ז"ל, רבים שהיו ממכיריו ועל פיו יצאו ללחום מלחמת ה' מרגישים כעת כי שר וגדול נפל היום בישראל. וימים ידברו גם רחוקים כקרובים ירגישו שנפל אביר הרועים, פלא יועץ שר השלום, כי נפשו השליך תמיד מנגדו אם הבערה לחלק יצא בין קהלה לרב, או בין איש לרעהו, לעשות שלום כחיצים ביד גבור הי' יפוזו ידיו וחצנו ננער לשלוח במחנה העברים עצתו, ומי הרים יד כנגדו נשיא הוא בישראל... כי הצדיק משפיע לעולם, וגם כעת נרגש פטירת הצדיק כי רעב בעולם... ע"כ יש לקונן כל זמן שיש בעיר ת"ח אשר הכה הרשעים בשבט פיו לא עמד איש כנגדו להרוס הדת, אבל אם צדיק אבד וגמר החסיד פסו אמונים מבני אדם, כי מי יקום עם מרעים מי יתיצב עם פועלי און...!

הספד רבי נפתלי סופר אב"ד קאדלבורג ופעטשי-ניידארף

אחיו רבי נפתלי סופר שהיה אז אב"ד בקאדלבורג [=קארלבורג] ואח"כ בפעטשי-ניידארף [מוזכר למעלה בחודש אדר], בנוסף להספד שנשא על רבנו בפניו בשעת הליותו, הספידו ארוכות גם בקהלתו קאדלבורג בכלות השבעה בערב ר"ח תמוז תרכ"ו. את הספדו הדפיס בספרו 'שער נפתלי' (פרעסבורג תרכ"ז) דרוש א' (דף א ע"א-ו ע"ב) [ולא כמו שכתוב בתולדות המחבר שבתחילת ספר 'דברי מהרי"א' מהדורת ירושלים עמ' לג, ובמהדורה החדשה בעמ' 46, שהספדו נדפס בספרו 'גבול בני נפתלי']. ההספד נדפס בתחילה בקונטרס בפני עצמו בעל שנים עשר עמודים ורק אח"כ צורף לספר שער נפתלי כדרוש א, כך עולה מזה שבראש העמודים נדפס באותיות גדולות: 'הספד על הרב הגאון מה"ו יהודא אסאד' ולא: 'שער נפתלי דרוש א' כמו בשאר הספר, וכן בסוף ההספד המחבר חתם את שמו, וכמו"כ בדף ו סוף ע"ב [לאחר שנשאר ריק כחצי עמוד] נדפס בגרמנית שם המדפיס בפרשבורג ושנת ההדפסה למנינם [866]. לפנינו כותרת ההספד וקטעים אחדים ממנו:

הספד מר שעשיתי בער"ח תמוז בק"ק ק"ב על הגאון המופרסם בכל העולם, הקדוש מו"ה יהודא אסאד שהיה אב"ד בק"ק רעטהע, ובק"ק סעמניטץ ומנוחתו בק"ק סד"ה.

דה"ב ויקונן ירמיהו על יאשיהו ויאמרו כל השרים והשרות בקינותיהם על יאשיהו עד היום ויתנום לחוק על ישראל. מ"ר במלאכי, התקינו חכמים שיהיו ישראל

עושים כן לכל זקני ישראל וגדוליהן לחוק על ישראל... כי להוריד דמעות על הזקן או על הזקנה צריכים התעוררות מאחרים... רק אם הספֵּדן יזכיר מגודל ההפסד אשר נעשה לעולם, כי היו מגיני הדור, וכעת סר צילם מעלינו, אז ישימו על לבם ויעשו אבל יחיד...

אבל היום רבותי גם אתם ידעתם מגודל האבידה מה שנעשה לנו ע"י סליקת הרב הגאון המפורסם הקדוש מו"ה **יהודא אסאד** זכר צדיק לברכה, כי שר גדול נפל בישראל, כי אתם אלופי עדתנו הייתם בחורף העבר באוהל של הקדוש והכרתם קדושתו והי' מבקש רחמים בעדכם, ושמעתם ממני כמה פעמים כי הוא אחד משרי צבא המלחמה היוצא בשדי מלחמת ה', וכל אחד ואחד מרגיש היום הצרה, ואין צריך התעוררות ממני והבכיה תהי' מקודם שאתחיל לספר המעלות מהקדוש... כך בעוה"ר גם היום ידענו מיד גודל ההפסד מה שנעשה לנו כי באה השמש בצהרים והכל מכירים מיד ששקעה בלא זמן שקיעתה... ואמת יהי' כל הספדים על הקדוש מו"ה **יהודה אסאד** ז"ל לחנם כי כולם יודעים מצדקתו ואין כל חדש תחת השמש כי שמו מפורסם בכל מדינתנו, מנשים ועד טף יודעים כי הי' קדוש ה' ותהלותיו מלאה הארץ... וזה ידוע לכל שהגאון הקדוש ר' **יהודא** הי' בקי בש"ס ובפוסקים בראשונים ובאחרונים ורבנים גדולים בתורה אם הי' לפניהם דבר גדול היו מביאים לפניו בשאלה ותשובה... וכל העולם יעידו על הגאון הקדוש הנ"ל כי ה' היה עמו, בעת הדרשה, כי דבריו היו יורדים בחדרת לבו של בני אדם והי' ניכר בו דברי רבי מאיר במס' אבות הלומד תורה לשמה זוכה לדברים הרבה, ועליו מרמז המ"ר בשה"ש השמיעני את קולך כי קולך ערב זו התלמוד ומראיך נאווה זה המעשה, כי לא הי' עוסק בשאר חכמות, ורק בתורה הקדושה הי' משים לילות כימים, והי' לו מעשים טובים, וע"כ הכל היו מחבבים לשמוע תורתו ומוסרו ודבריו היו עושים רושם... והי' נתקיים בו כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו... אם המוכיח הוא ת"ח ודבריו יוצאים מלב טהור אז עושין רושם, וא"ש השמיעני את קולך כי קולך ערב זו תלמוד שיהי' ת"ח גדול, ומראיך נאווה זו המעשים טובים, וכמו שהי' אצל הקדוש הנ"ל...

ואמר ישעי' שיסיר גבור ואיש מלחמה גמ' שם איזה גבור המתגבר על יצרו... וכן הי' הקדוש שהיה מתגבר על יצרו, כי גור אריה יהודה, ומנעוריו הי' קדוש. איש מלחמה, אמרינן בגמ' שיודע לישא וליתן במלחמתה של תורה, וכן הגאון ז"ל הי' יודע לישא וליתן בתורה שהי' משיב לכל השואלים כי הי' בקי בש"ס ופוסקים...

ונחזור לעניינינו, גבור שיודע לישא וליתן במלחמתה של תורה, הכוונה שיהי' יודע על איזה אופן יהי' יוצא ללחום מלחמת ה', דעו נא רבותי כל המעלות ומדות שבארנו ששואלים לאדם ביום הדין הי' לצדיק ולקדוש הנפטר. אם גם שהתמדת תורתו בלימוד בני הישיבה, ובלמוד ת"ח בכל יום לעת ערב, ושהי' משיב לכל ת"ח, הוא

ידוע לכל העולם, ועכ"ז ביתנו פתוח לרווחה לכל מי שהיי מבקש ממנו דבר, והיי מליץ טוב לעוברי דרכים ובפרט לת"ח, ויש לקונן עליו וימת ספרא רבא דישראל, ומי היי איש מלחמה לעמוד נגד המרעים לא הוא? ולא ירא מפני איש, והיי ג"כ עומד בפרץ, במקום אשר ידע שא"א לתקן היי מליץ טוב לחוטאים, והיי דן לכף זכות והוא הלך נגד המחבלים כרם ה'... וכך אנו אומרים על הקדוש הנ"ל כי כי עדיין לא היי זקן בימים כ"כ והזקנה שהיי קופץ עליו היי רק לתפארת, כי גלוי וידוע לכל העולם שהצדיק והקדוש לא היי רודף אחר ממון ולא הניח ברכה אחריו כסף או זהב רק מעשים טובים, ובי"ה זכה ג"כ לבנים צדיקים... ואמרת מענין זה בק"ק סד"ה בהספד על החכם וקדוש לפניו שם...

ודעו נא רבותי, גם שאין לי ידיעה כלל בחכמת הקבלה, אבל כל העולם יודעים שהקדוש הצדיק ז"ל היי עוסק בחכמה זו, ומפורסם בכל מדינתנו שהיי בעל מעשה, ומי שהיי צריך לדבר היי בא אליו. ואחי הרב הגאון מו"ה חיים נ"י אבי"ד דק"ק ספי"ט הודיע לי כשהיי עמו שליח מצוה בעיר וויען בשנת תרכ"ד הגיד לו הקדוש בעצמו שזה ל"ו שנים [בשנת תקפ"ח, רבנו היי אז בן ל"א שנים] שגמר הכתבי האר"י והלך לנסות לרבו הגאון מהר"מ בנעט [נפי' י"ג אב תקפ"ט. גם נין רבנו ר"י גאלדשטיין כותב בתולדות מהר"א שבתחילת 'דברי מהר"א' על בראשית (עמ' כו) וז"ל: ושמעתי מא"י הגאון ר' אהרן שמואל זצ"ל איך שאביו הגאון המחבר ז"ל הניח כמה חיבורים גדולים וכולם מענין חכמת הקבלה. וגם סיפר לי כשהיי אביו ז"ל בן שלשים שנה ידע בעל פה כל כתבי האר"י ונסע לרבו הגאון מהר"ם בנעטה ז"ל לנסות אותו. ורבו נתן לו מהודו ונתן לו רשות לעסוק בחכמת האמת] ... והיי ג"כ שר חמישים כי שמעתי בק"ק סד"ה שהניח אחריו חמישים ספרים מח"ת אשר היי מחדש הן על ש"ס ופוסקים ואגדה ושאלה ותשובות ושאר ענינים.

ואמר ישע"י נשוא פנים ואמרינן בגמ' זה שנושאים פנים לדורו בעבורו למעלה ולמטה, והגאון הקדוש היי זוכה לזה, שמצא חן בעיני הקב"ה כי תפלתו היי עושה רושם, ומצא חן בעיני מלך ה' יר"ה כי הגאון היי משלוחי מצוה בשנת תרכ"ד לבקש רחמים להרים קרן התורה ולהפך עצת החדשים ומצא חן בעיני המלך והשרים... וכבר ספרנו שהגאון היי מפורסם במדינתנו שהיה גדול בתורה הן בנגלה הן בנסתר... והקב"ה אמר מי יקום לי עם מרעים ומי יתיצב לי עם פועלי און, כבר בארנו שהקב"ה היי מקונן כי משה לא נשא פנים... ובמדרגה זאת היי ג"כ הגאון ז"ל כאשר בארנו לעיל. ור"י אומר החכמה מאין תמצא, שהיי מחזיק את עצמו כאין, וכן היי הקדוש כי היי עניו מאד מאד... משה היי יודע באיזה זמן יהי עניו ובאיזה זמן יהי מתגאה, וכן היי הקדוש כי לפעמים היי מתגאה נגד הרשעים...

ויש לקונן היום אולי אמר הקב"ה למלאך טול הרב שבהם הקדוש הנ"ל ונלקח לכפר על עון הדור כי היי שר גדול בארץ כי היי מפורסם בכל מדינתנו לגאון וקדוש,

וגור אריה יהודה כי לא הגיע לימי זקנה, ואולי מטרף בני עלית, הקבה הי' טורף אותו בשביל לכפר על הבנים ויאמר הי' יהודה יעלה הנה נתתי את הארץ בידו, אם הכוונה שהוא מושל ביצרו כמו שאמרנו שכל תאוות החומר הי' בידו והי' מתגבר על יצרו והוא כדאי להיות מכפר על קהל הי', או הכוונה כי הי' שר בעוה"י כי יהודה אתה יודוך אחיך הכל היו משבחים ומשתחויים לפניו גם הת"ח והגדולים, ידך בעורף אויביך, הכוונה שהי' לוחם מלחמת הי' כמו שבארנו ונלכד השר לכפר על הדור... ואין לנו נחמה במהרה על הקדוש, גם שזכה שבנו הרב המאה"ג הצדיק נ"י ממלא את מקומו... ובק"ק סד"ה אמרתי זה הי' הכבוד שעשו לו... והארכתי במוסר, והי' יקבל דמעותינו אשר ירדו מעינינו לכפר על חטאתינו, וישלח במהרה גואלנו. עש"ק גי' תמוז תרכ"ו לפ"ק. הקי' **נפתלי סופר**.

הספד רבי יצחק הלוי קאניג ממעזא טור-ירושלים

ביום י"ח תמוז תרכ"ו הספיד את רבנו השוי"ב במעזא טור רבי יצחק ב"ר דוב הלוי קאניג. הספדו נשאר עד היום בכתב יד, ונדפס בשלמותו להלן במאמר נפרד.

הספד רבי חזקיה פייבל פלויט אב"ד שוראן

במלאות השלשים לפטירת רבנו, בפרשת פינחס תרכ"ו, הספידו תלמידו של החתם סופר רבי חזקיה פייבל פלויט אב"ד שוראן [ע"ע ב'החתם סופר ותלמידיו עמ' קלב-קלה]. את ההספד הדפיס בספרו 'ליקוטי חבר בן חיים' (ח"ב, מונקאטש תרל"ט, דף פח ע"א-פט ע"א). נעתיק בזה את כותרת ההספד ואת הקטע הראשון בהספד המתייחס לרבנו:

מילי דהספידא על הגאון מוהי' **יודא אסאד** זצ"ל אב"ד בקי' ס"ה והרב המאור הגדול מוהי' **יעקב** [וואליער-גרומן] אב"ד בביטש [מח"ס 'בית יעקב' עמ"ס עירובין (זאלקווא תק"צ, בין החתומים מק"ק סערדיהעל: מהוי' יהודא אסאד דיין), נפי' בן פ"ב שנים כי אייר תרכ"ו, ע"ע ביאשים בתשובות ח"ס' סי' רפא], ועל שני חכמים הרב מוהי' [יוסף] **זינדל** [מסאלנט, נפי' גי' חשון תרכ"ו] והרב מוהי' **נחום** [לעווי משאדיק, נפי' י"ב חשון תרכ"ו] בירושלים עם שמונה מאות נפשות שמתו בירושלים במגפה בחורף העבר [בין י"ח תשרי ל"יב כסלו תרכ"ו], וע"ד המשסה במדינת בעהמען בתחילת הקיץ העבר. פי' פנחס תרכ"ו.

במדרש הביאו רש"י ריש פרשה זו לפי שהיו השבטים מבזים אותו ואמרו ראינם בן פוטי זה שפיטם אבי אמו עגלים ל"ז לפיכך בא הכתוב וייחסו אחר אהרן.

טרם נבא לבאר דברי רז"ל נעורר תחלה על העדר הגאון מוהי' **יודא** שנטל מגבולינו, ונאמר כי עליו נאה לומר מאמר יעקב אע"ה על יהודה בנו: "יהודה אתה יודוך אחיך, ידך בעורף אויביך וישתחוו לך בני אביך". ידוע כי הגאון הזה היה בכל עת, לדת ישראל שומר יום ולילה, שלא יבאו האפיקורסים ויבלעו כרם ישראל, אבל

הכל בהשכל וחכמה, לא עמד מעולם להתחיר בהם פנים בפנים, ואדרבא גם המה חלקו לו כל הכבוד, ויקרה חכמתו בעיניהם. ואמרו ז"ל על פסוק גוזל אביו ואמו, אביו זה הקב"ה ואמו זו כנסת ישראל, והנה אלו המתחדשים בזמנינו גם המה לאבינו שבשמים יכרעו וישתחוו, אבל מכנסת ישראל יתפרדו, ולא יחושו על מאמר: אל תבוז כי זקנה אמך, שאסור לנו לבוז מנהגי ישראל הזקנים. וע"ז אמר, אתה יודוך אחיך, ידך בעורף אויבך ולא נלחמת עמהם פנים בפנים, וישתחוו לך בני אביך, אפילו אותם שאינם אלא בני אביך.

ואמנם אגן נאמר בתריה "זואת ליהודה", אחרי כי גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהם, "שמע ה' קול יהודה ואל עמו תביאהו", אף שהבאת אותו אל עמו שמע עוד קולו, "ידי רב לוי" מה שידיו רבו לו בחייו, "ועזר מצריו תהיה" שלא ירעו ולא ישחיתו בהר קדש ה'".

הספד רבי אברהם גלאזנר אב"ד קלויזענבורג

בערב ר"ח אב תרכ"ו הספיד את רבנו רבי אברהם גלאזנר בעירו קלויזענבורג. נולד בשנת תקפ"ה בראזענבערג לאביו רבי יקותיאל גלאזנר. תלמיד רבי יששכר בער סימאנדל-למדן אב"ד ליפטא-סענט-מיקלאש, רבי שלמה קוועטש אב"ד לייפניק וניקלשבורג והכת"ס. לאחר נישואיו עם בתו של רבי דוד צבי עהרענפעלד חתן החת"ס, כשגר ליד חמיו בפרשבורג, למד עם בן רבנו רבי מרדכי אסאד ורבנו הכיר לו טובה מרובה על כך [בתשובות מהרי"א חיו"ד סי' כח רבנו כותב לו: שלום וברכה ברבי' והמשכה לכבוד אהובי י"נ רחוק ממעוני וקרוב ברעיוני ה"ה הרב המופלג זך הרעיון במיטב הגיון החרוץ נגש כ"ש מוה' אברהם גלאזנר נ"י ע"ז וי"ח עם כל הנלוים יחי'. זה ימים נתכבדתי בנעימי נעומיו אשר בשרני משלום בני הבחוי' היקר כ"ה מרדכי נ"י כי מצא חן בעיני מעלתו נ"י וכי הו' שוקד על תורתו וגם מעלתו ספ"י לוי תורה ויראה בהרבה שיעורין דרבנן מחזיקני לוי לפרו"מ מלא חפני טיבותא יאשר כחו וחילו לאורייתא כאות נפשו יתנהו ד' למעלה ראש אמון]. משנת תרי"ג אב"ד יינק ומשנת תרכ"ג אב"ד קלויזענבורג עד לפטירתו ביום כ"ב כסלו תרל"ח ושם מנו"כ. הרבה להתכתב עם רבנו, ובספר תשובותיו של רבנו ישנן ארבע תשובות אליו: חלק יו"ד סי' כח, כט [ועיין שם בסי' שנא בהגה מבן המחבר]. חלק אה"ע סי' קסט, קע. תולדותיו: 'כתב זאת זכרוני' עמ' 268, 'החת"ס ותלמידיו' עמ' תעה. מילא את מקומו בנו רבי משה שמואל גלאזנר. הספדו על רבנו נדפס בספרו 'דור דורשיו' (ירושלים תשס"ה) עמ' רלב-רמא. נעתיק בזה את כותרת ההספד וקטעים אחדים המתייחסים ישירות לרבנו:

בעזה"י הספד מר שעשיתי על פטירת האי רב גאון רבן של ישראל מו"ה **יודא אסאד** זצוקלה"ה בק"ק קלויזענבורג, יום ה' פ' מסעי ער"ח מנחם אב דהאי שתא תרכ"ו לפ"ק יע"א.

...ומזה נבין כמה גדול השבר בסילוקן של צדיקים, והצדיק אבד ואין שם על לב כי מפני הרעה נאסף הצדיק... והיום הזה נתקיימה בנו בעו"ה אזהרת המדרש הזה, יען כי לא שמענו לחיים, באת עלינו כל החרדה הזאת, אשר כל שומעיו תצלנה שתי אזניו כי נלקח ממנו בפתע פתאום מאור עיניו משוש כל הארץ, רבינו **יהודה אסאד** שהי' אב"ד דק"ק ס"ה יע"א, כי לוקח אדונינו מעל ראשינו בשביל דבר שהוא למעלה לראשנו והמה עוונות הדור, אשר רבו למעלה ראש, ומאז שניטל הצדיק הזה ממנו, התבוננו וקראו מעל הספר ממגידי החדשות (צייטונגען) כמה אלפים נפלו בחרב וכמה משפחות יקוננו ויבכו, כמה אלמנות ויתומים כמה עגונות גלמודות נשארנו מאז שעזב אותנו מגיננו, אהה, איך נשארנו מאז כפליטי חרב מעט מהרבה, הלא נסיעת הצדיק הזה מאתנו, עליה יאמרו המושלים מסעיהם למוצאיהם בעו"ה, על כן תזל כמים דמעה על כל פנים, והמס ימס כדונג כל לב המאמין שהוא הגן בעדינו ובצלו חיינו בגוים, אך עתה סר צל קדשו מממנו ובאו פרצות וגברו עלינו...

ועתה נשא לבבינו אל כפים, אל א-ל בשמים... כי ידוע תדעו כי רוח אפינו **רבינו יהודה**, משיח ד' אשר אמרנו בצלו נחי' בגוים נגזר ממנו, ועל מה לנו להשען עוד כי אם על אבינו שבשמים אשר בו ירוחם יתום כמונו היום... ראה ד' והביטה, איך תעינו כצאן נדחה כל ראש מוקרח ורפו ידים כי גדול כים שברנו, כי הכית את עמך בקשה שבכולן שהיא מיתת צדיקים, אוי ואבוי, כי אבדו כלי מלחמה, שר וגדול נפל היום הזה בישראל, ועל כן נבוכו כל עשתונות חיל, אחזתנו צרה כמבכירה, עיני עיני ירדה מים מאין הפוגות כי שמה החזקתני אומלל הלבנון, נחשכו מאורות התורה. וכאשר שמענו, הותיר ד' לנו שריד פרי צדיק מפרי פי איש קדוש מדבר חידושים בל"ד ספרים בכ"י, ועליו אני מסבב מאמר רבותינו בכתובות (קד ע"א) בשעת פטירתו זקן רבי אצבעותיו ואמר רשב"ע גלוי וידוע לפניך שטרחת בתורה בעשר אצבעותי...

הספד המהר"ם שיק אב"ד חוסט

תלמיד נוסף של החתם סופר, המהר"ם שיק אב"ד חוסט [ע"ע ב'החתם סופר ותלמידיו עמ' שסב-שסט], הספיד את רבנו ביום ז' אב תרכ"ו. ההספד נדפס בספרו מהר"ם שיק על התורה (מונקאטש תרס"ה) בפרשת דברים (דף נט ע"ב-ס ע"ב). גם ממנו נעתיק את כותרת ההספד וקטעים אחדים המתייחסים ישירות לרבנו:

מה שאמרתי בזיי"ן אב בבה"כ חוסט תרכ"ו, ובו הספד על הגאון הגדול מוה' **יהודה אסאד** זצ"ל אב"ד דק"ק **סערדאהעלי** יע"א.

במדרש איכה... והנה רבותי לא לדרשא קאתינא היום... ואיך יאתה לדרוש היום בדרוש, וכל שכן שקבענו יום זה להספד על מיתת הגאון הגדול המפורסם מוה' **יהודה אסאד** זצ"ל אב"ד בק"ק סערדאהעלי שהלך לעולמו סוף סיון העבר, והיה גדול בתורה ובמעשים.

וראוי לקונן עליו במקרא שדרשו חכמז"ל ריש פרק מי שמתו על פסוק ובניהו בן יהוידע איש חי רב פעלים מקבציאל והכה שני אריאל מואב וירד אל תוך הבור והכה אריי ביום השלג... והביאור נראה... שלא לעצמו בלבד היתה צדקותו שאז כשמת הכל הולך עמו אלא שזכה וזיכה את הרבים שגם במותו נקרא חי ועדיין צדקותו קיים, ב' רב פעלים מקבציאל שקיבץ וריבץ פעלים לתורה... היינו לשמה... לכבוד שמים... במעלה הג'... שמלבד שהיה גדול בתורה ובמעשה היה עמלו בתורה וללחום נגד המהרסים ועושה נחת רוח לבוראו שכל זמן שרשעים בעולם כעס בעולם וכו' והוא סילק הרע ועשה הטוב לטבע קיים... ושוב אמר מעלה הד'... נראה שכיון על ענותנותו ושלא התגאה ע"י מעלתו...

גם בצדיק הנ"ל היו מתאחדות בו כל המעלות הנ"ל, זכה וזיכה את הרבים ולמד ולימד תורה למאות תלמידים תורה לשמה, ולתם מלחמות ה' נגד כל הקמים נגד התורה, ובכל הנ"ל היה עניו והצנע לכת עם ה' אלקיך. ועליו יש להתאונן כמו שאמרו חז"ל שקולה מיתת צדיקים כחורבן בית אלקינו, שנתמעט התורה ורוח הקדושה, ורשעים גברו בארץ בחרבן בית המקדש כן יש לדאוג במיתת הצדיק כנ"ל...

הספד בעל המנוחת משה אב"ד טיסא פירעד

רבי משה נתן נטע הלוי יונגרייז אב"ד פעהער יארמאט וטיסא פירעד בעל המנוחת משה [ע"ע ב'עלי זכרון' 25 עמ' נד-נו] בנו של בעל המנוחת אשר, שנעשה לאחר מכן למחותנו של בן רבנו מהרא"ש אסאד [בנו רבי שמואל חיים יונגרייז מוואמאש-מיקולא נשא לאשה בשנת תרמ"ח לערך את מרת חיה טרוילא בת המהרא"ש] הספיד את רבנו בבין המצרים תרכ"ו. ההספד נדפס בספרו 'תורת משה נתן' (מונקאטש תרנ"ו), דף ע ע"א- עב ע"א). נעתיק בזה את כותרת ההספד וקטעים ממנו:

הספד מר על פטירת הרב הגאון האמיתי צדיק יס"ע המפורסים חסיד ועניו מוה' יהודא אסאד אב"ד דק"ק סערדאהעל יע"א

אמרו חז"ל בפי השוכר את הפועלים כי קא נח נפשיה דרבה בר נחמני יצאה בת קול ואמרה אשריך רבה ב"נ שגופך ויציאת נשמתך בטהרה... וכן אני אומר על האי גברא רבה שאנו עומדין בהספידו הוא הגאון המובהק קדוש עליון מו"ה יהודא אסאד זצ"ל. הי חסיד הי עניו מתלמידיו של אברהם אבינו ע"ה. זה חמישים שנה לא פסקה ישיבה מבית מדרשו והעמיד תלמידים למאות, היה בקי בש"ס ופוסקים הדק היטיב וידיו רב לו בנסתר. לכן לא ידענו בה דוכתיה, בפרט בדור הזה שהעולם ברעש במלחמה גדולה מי יודע מי לחיים פן ח"ו הקב"ה כועס עלינו ונטל מאתנו הצדיק לבל יראה ברעה... לכן צריך להרבות בתשובה בהתעוררות גדול למען ונחם ה' על הרעה ויהי רק טוב... ולכן אחיי ורעי חל חובת הבדיקה על כל או"א הוי שבר על שבר הלא ביום הזה יום שגבר האויב אשר שרף בית תפארתינו וימים האלה

ממעטין בתענוגים ובפרט בער"ח אשר מצוה על כל אדם לישב בתענית שיהא במקום קרבן מיעוט חלבינו ודמינו...

מאמרו-הספדו של רבי עזריאל הילדסהיימר אב"ד אייזנשטאט

רבי עזריאל הילדסהיימר שכיהן אז כאב"ד ור"מ אייזנשטאט, שנבצר ממנו להשתתף בהלוית רבנו, הביע את כאבו העמוק על פטירת רבנו במאמר לזכרו שפירסם בשפה האשכנזית בכתב-העת 'איזראעליט' [שנה שביעית עמ' 444-447]. המאמר תורגם ללשון הקודש ונדפס ב'צפונות' [גליון יג, תשרי תשנ"ב, עמ' עח-פ]. לפנינו קטעים אחדים מהמאמר:

עודני כולי המום עקב הידיעה המזעזעת, שפילחה אל לבם של יהודי הונגריה ושל היהודים מחוצה לה. כיון שלא זכיתי להשתתף בהלויה - ברצוני לחלוק, לפחות בדרך זו, את הכבוד האחרון לשר וגדול בישראל. הרב הגאון המובהק סיני ועוקר הרים, קדוש וטהור, רבי יהודא אסאד, אשר איננו עוד בין החיים. נשמתו הטהורה יצאה בלא שחלה תחילה. זה עידן ועידנים לא התחולל כסער הזה, לא היה לנו לבכות על מאורע כה הרה תוצאות, לא הוכינו ממכת ברק כזו משמים בהירים. וכל בני ישראל יבכו את השריפה אשר שרף ה'. הוא היה אחד מן הלוחמים הקשים כצור, מן האישים בעלי אומץ כביר בעל כח הכרעה מוחלט בכל שאלות החיים היהודיים, שממעיינו העשיר ביותר נבעה יומם ולילה תורה עמוקה מאד...

ומה רבה פעילותו! ראשית כתופס ישיבה, כרבה של קבוצה שואפת דעת של למעלה ממאה בחורים שנהרו אליו מקרוב ומרחוק, כדי לשאוב תורת אמת מבוססת הנובעת מן המקור העשיר של ידיעותיו - שאינן נמדדות לפי אמת המידה הצנועה והמסתפקת במועט של ההוה, כי אם בממדים גדולים כמו של החתם סופר ורבי מרדכי בנעט - וללמוד מתרומת מידותיו שהיו באמת למעלה מכח אנוש... וכמה מאות תשובות להלכה למעשה נכתבו בכל שנה על ידו, כמעט תמיד במו ידיו. מובן מאליו שפנו במיוחד בבעיות גדולות אל בר סמכא מעולה זה. מה גם שהיו בטוחים שיקבלו במהירות את תשובתו, המצטיינת ביסודיות עמוקה...

לפונים אליו התייחס בגישה לבבית, חמה ביותר, ויחס זה עלה בזמן כה רב, עד שנקודה זו לבדה דיה לעורר השתוממות עליונה והערכה גדולה מאד. הוא היה אדם במובן האציל והמושלם ביותר של המלה, מצטיין בטוב לב שהקסים את כל מי שזכה באופן כל שהוא להיפגש אתו, ואשר הותיר אחריו רושם עמוק ביותר... השתתפותו בפועל בצערם של מדוכאים ונצרכים שפנו אליו (ומי לא עשה זאת?) הביאו אותו לכתיבת אלפי מכתבים, ולידי כך שלא ידע כלל ליאות בכל מקרה שניתן היה לפעול בו...

לא רק נצרכים יחידים איבדו את אחד מידידיהם הפעילים ביותר, כי אם גם קהילות שלמות, מיעוטים חרדיים שהתבדלו. כל מפלגת החרדים, שפעמים כה

רבות נרדפה והיתה בסכנה. וכאן נהפך, כפי שהוא טיפוסי לאנשים גדולים, האופי העדין והרך למוצק ולאיתן שכל רוחות שבעולם אינן מזיזות אותו ממקומו. אין מי שעמד תמיד על המשמר יותר ממנו, ואולי אף כמוהו, כשהוא דוחה כל התקפה על מנהג. נלחם למען עקרונותיו במלוא העוז - בדיבור, בכתב ובמעשה, ללא הבדל אם המדובר באירועים שהתרחשו בסביבתו או במרחק.

כאשר התקיימה איזו שהיא אסיפת רבנים, עמד במלוא המרץ בשורה הראשונה. ובהגיע העת להוציא לפועל את ההחלטות שנתקבלו בה, קיבל על עצמו בשמחה לנהל את חליפת המכתבים, שהיתה לעתים תכופות מייגעת וכרוכה בתקיפות....

עסק בפעולתו המוקדשת לה' עד רגעיו האחרונים טרם נקרא להשיב נשמתו ליוצרה. היה תופס ישיבה עד ליום האחרון, והמלה האחרונה שלו בכתב היתה בדבר גמילות חסדים...

יתכן שהמורשת החשובה ביותר שעלינו לקבל, הוא המרץ להלחם ולהיאבק למען כל דבר טוב ליהדות החרדית... ואז יקויים כמו אצל יעקב אבינו: הרב מה"ו יהודא אסאד לא מת!

מדרשתו של רבי עזרא צורף רב"ד סערדאהעלי

רבי עזרא צורף רב"ד סערדאהעלי [ע"ע ב'החתם סופר ותלמידיו עמ' שצא-שצד], שגם הוא נעשה מאוחר יותר מחותנו של בן רבנו מהרא"ש אסאד [בנו רבי יהושע גולדשטיין נשא לאשה את מרת חיילה בתו הבכירה של המהרא"ש], בנוסף להספדו על רבנו בהליותו, הזכיר את פטירת רבנו בדרשת כל נדרי שנשא בבית הכנסת של החברא קדישא בסערדאהעלי בערב יו"כ"פ תרכ"ז. הדרשה נדפסה בספרו 'זכרון טוב' ח"ב (סערדאהעלי תרמ"א דף י"ב-יא ע"ב). הרי קטעים ממנה:

'איתא במתני' סוף יומא, אמר ר"ע אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרין ומי מטהר אתכם, אביכם שבשמים שנאמר וזרקתי עליכם מים טהורים, ואומר מקוה ישראל ה' מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל...

והנה אחי וריעי כאשר אנו עומדים היום ביום הקדוש והנורא, עלינו נאמר דברי התנא הקדוש לפני מי אתם מטהרים ומי מטהר אתכם אביכם שבשמים, כי אלה אזכרה ואשפכה עלי נפשי ודמוע תדמע עיני מאין הפוגות, שמלבד שחרבה עירינו ושם בית מקדשינו ואין לנו לא כהן ולא מזבח ולא שעיר שיכפר בעדינו, עוד זאת הפלא ה' את מכותינו בזה השנה, שנטלו ממנו שני המאורות הגדולים אשר אמרנו בצלם נחיה, בימי חג הסוכות העברו נלכד ממנו בעונונו ידיד נפשי, הרב המאוה"ג צדיק מפורסם דיין המצוין דקהלתינו מהו' **משה באנהאד** [נפטר כ"א תשרי תרכ"ו, ע"ע ב'החתם סופר ותלמידיו עמ' שמה-שמו, ובעלי זכרון' 13 עמ' כ, 14 עמ' ז], ואחרון הכביד ה' את ידו עלינו פתאום בא עלינו השוד והשבר בחדש סיון העבור, החודש שבו ניתנה התורה

נטלה ממנו בעו"ה, ונסתלק ממנו מורינו ורבינו אבי"ד דקהלתינו הגאון הגדול המפורסם בקדושה וטהרה מהור"ר יהודא אסאד זצוק"ל. אחי וריעי על שני בתי מקדשות אלו נרד כנחל דמעה, כי מי יתפלל עתה עלינו ומי יכפר בעדינו, מי יטהר אותנו כי אם כמו שאמר ר"ע מי מטהר אתכם אביכם שבשמים...

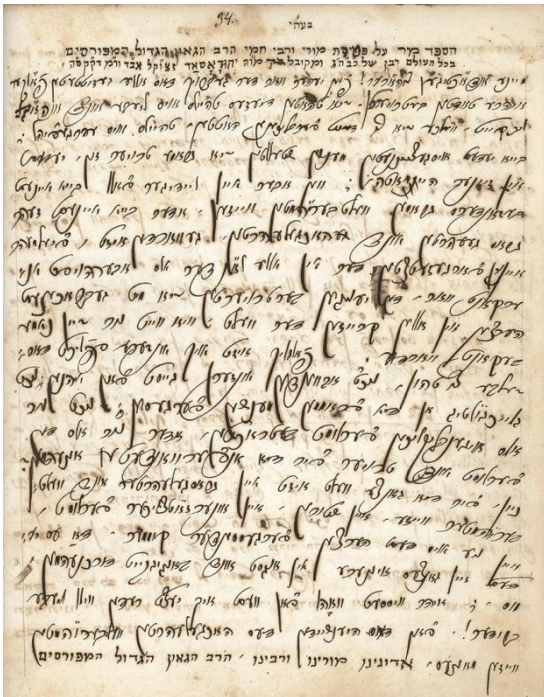
ועתה אהובי בני ישראל, אם אין בנו מי שיתפלל עלינו ואין לנו להשען כי אם על אבינו שבשמים, אנו בעצמינו נחפשה דרכינו, וכל אחד ואחד מאתנו יפשפש במעשיו ובמעשי חבריו, הן בדברים הנוגעים בין אדם למקום והן בדברים הנוגעים בין אדם לחבירו, ולא יהי בינינו לא קנאה ולא שנאה ותחרות כי אם אהבה אחוה וריעות, וכל אחד ואחד ממנו ישתתף בתפלתו את כל הקהל הקודש הזה וכל ישראל בכלל, ונהי' חברים כל ישראל ויקוים בנו אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלקיכם... וכן יהי' לרצון אמרי פינו וישמע שועתינו ותפלתינו, ונזכה לשנת רצון וגאולה אמן. **אלו דברים נאמרו בבהכ"נ דח"ק פה ס"ה, שנת תרכ"ז לפ"ק.**

הספד חתניו רבי דוד ביכלר ובנו רבי אהרן ביכלר

בקטלוג קדם מס' 46 [תמוז תשע"ה] עמ' 179 פריט 248 מופיע: כתב יד - דרשות והספדים - רבי דוד סודיץ - חתן רבי יהודה אסאד. כתב יד ביידיש, דרשות על התורה ולמועדים, והספדים. בכתב ידו של הגאון רבי דוד סודיץ, רבה של פאסטא בהונגריה

[תרכ"ו-תרל"ט]. בעמ' 34-41 :

"הספד מר על פטירת מורי ורבי חמי הרב הגאון הגדול המפורסם בכל העולם רבן של כבה"ג ומקובל מו"ה יהודאסאד זצוק"ל אבי"ד ור"מ דק"ק ס"ה". בתוך ההספד הוא מתאר את רבנו: "אדונינו מורינו ורבינו ... מופת דורנו ופאר זמננו, תפארת ישראל, אב הרבנים, מופלא בסנהדרין וחד בדרא, דומה למלאך ה'..." כן יש בכת"י הספדים על הכתי"ס ועל המהר"ם שיק. התודה להנהלת יקדם' על רשות הפרסום ולהרב אלי שטרן על צילום העמוד הראשון מההספד. [יש לציין שאינו כתב ידו של רבי דוד ביכלר בהשוואה



לכתבי יד אחרים שלו. כן הוא מזכיר את הכתב סופר כ'אמ"ו, ואילו רבי דוד עוד בחיי אביו החת"ס היה כבר נשוי וכיהן כאב"ד בעטשקע. והוא כתב יד בנו רבי אהרן ביכלר אב"ד יאסברין, תלמידים של רבנו והכת"ס, שאף הוא היה חתן רבנו.

אם כי שכאמור אין זה הספדו של רבי דוד, אבל הצלחתי בכל זאת למצוא קטע מהספדו של רבי דוד ביכלר על רבנו במקום אחר. והוא כי בספר 'חידושי מהרי"א' (וואיטצען תער"ב) שנכתב ע"י תלמיד רבנו רבי יצחק הערמאן ונדפס ע"י בנו רבי דוד דוב הערמאן כתוב מעבר לשער: 'איתא במתני' דאבות האומר דבר בשם אומר מביא גאולה לעולם, לכן מחויב אני להודיע כי נודע לי מכתבי יד של אא"מ זצ"ל כי לא כל הרשום בקונטרסו הנדפס כעת המה ילדי רעיונו של רבו הגאון העצום מהרי"א ז"ל כי איזה מאמרים העתיק בשם אחרים, לכן הנני מציין בזה את כל המאמרות טהורות אשר בשם אחרים נעתקו'. ובשורה האחרונה שם כתוב: 'לז' אדר - בשם הגאון דפאסטוא בהספידו על הגאון מהרי"א זצ"ל'. ואכן בעמ' כד נדפס מאמר קצר לז' אדר בזה הלשון:

גמרא (סוטה דף יג ע"ב) מלמד שהיה משה מוטל בכנפי שכינה, ומלאכי השרת אומרים (דברים לג כא) **צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל**, והקדוש ברוך הוא אומר (תהלים צד טז) **מי יקום לי עם מרעים מי יתיצב לי עם פועלי און**. וק"ל הא ודאי היו המלאכים מספידים למשה, ומה אמרו בזה להשי"ת, ומה היה משיבם. ונראה, דהנה המפרשים הקשו אמאי מת משה במדבר הא התורה מעידה (דברים לד י) **ולא קם נביא עוד בישראל כמשה**, ואם כן בודאי היה ראוי שיכנס לארץ ישראל. ותירצו, מפני שבזכותו יעלו מתי מדבר בתחית המתים. ואתי שפיר, משה מוטל בכנפי שכינה, ומלאכי השרת הקשו מהשי"ת הא **צדקת ה' עשה ומפני מה משפטיו עם ישראל** דהיינו עם מתי מדבר, ועל זה אמר להם הקדוש ברוך הוא **מי יקום לי עם מרעים מי יתיצב לי עם פועלי און**.

אף שלא היה לי ספק שרעיון זה נאמר ע"י רבי דוד ביכלר, מצאתי גם הוכחה לזה. ברשימה בכתב ידו לדרשה לז' אדר [קבלתי צילומו ממר יהושע פלג מאשדוד] מצאתי את הרעיון הזה בזה הלשון: 'בהספדו של משה מלאכים היו אומרים צדקת ד' עשה - מדוע היו אומרים זאת... מדוע אמר ד' מי יקום לי עם מרעים - קושיית מדוע נענש משה ולא בא לארץ ישראל... תירוץ משה מת במדבר כדי שיקומו עמו לעתיד דור המדבר - וזהו שאמר מי יקום לי עם מרעים, היינו מי יקום עם דור המדבר לעתיד... והמדבר על הפסוק ויתא ראשי עם הוא בא בראש ויבוא לעתיד בראש...!'

הספד רבי יעקב קאפל קרויס אב"ד אטש

את הספדו הדפיס בקונטרס 'מספד יהודה' (פרשבורג תרכ"ו), קטעים ממנו להלן במאמר נפרד.

דיווח על הספדים נוספים

בעתון 'המבשר', לבוב, שנה ו' כ"ט מנ"א תרכ"ו. בידיעה **מפאפא** דווח: בערב ר"ח מנחם [יום ה' כ"ט תמוז]. לעת מנחת ערב דרוש דרש משה הרב וכו' מו"ה **משה מרדכי פשערהאפער** נ"י ראב"ד דפה, בבית הכנסת. בשפה ברורה מעניני דיומא. והספיד את הרב הגאון המפורסם בתורתו וביראתו אשר כל ימיו לא פסיק פומיה מגירסא, הזקן ויושב בישיבה ומרביץ תורה ברבים מו"ה **יהודא אססאד** האב"דק סערדאהעל. ובהספדו אמר כי חובת איש ואיש היודע מה פעל הגאון ההוא, לקרוע בגדיו קרע שאינה מתאחה. כי הורם מעלינו המצנפת והוסרה העטרה, אי לזאת נתאבל אבל יחיד... [ההמשך אינו תח"י].

התגלות רבנו לגדולי ישראל לאחר פטירתו

התגלותו לבעל כתב סופר אב"ד פרשבורג

בספר 'חוט המשולש' [מהדורת ת"א תשכ"ג עמ' רמו-רמז] מספר רבי **שלמה סופר** אב"ד בערעגסאס, שבשנת תרל"א היה אביו **הכתב סופר** בסערדאהעלי לרגל סנדקאות אצל נכדו 'ונתעכב שמה כשמנה ימים, וכל העדה הגדולה צהלה ושמחה ועשו יו"ט, וכמעט לא עסק אחד מהם בעניני מו"מ בכל הימים האלה, מרוב שמחה וחדוה עם האורח הגדול שלהם. גם פעל ועשה שלום ביניהם ותיקן דברים טובים. ובבואו לביתו סיפר לי שהגאון קדוש ה' רבי **יהודה אסאד** שהי' מלפנים אב"ד דסם, בעל שו"ת מהרי"א, בא אליו בחלום הלילה ונתן לו תודה על כמה דברים אשר תיקן שם'. עכ"ל.

התגלותו לרבי הלל ליכטנשטיין אב"ד קאלאמיה

רבי **שאל בראך** אב"ד קאשווי בהקדמה לספרו 'אבות על בניים' (סעאיני [ס. וואראהל] תרפ"ו) עמ' ב כותב וז"ל: 'והגאון הצדיק כקש"ת מו"ה **יודא** זצ"ל **גרינוואלד** האב"ד דק"ק סאקמער סיפר ענין פלא שהגאון הקדוש כקש"ת מו"ה **הלל** זצ"ל **ל"ש** [=ליכטנשטיין] האב"ד בק"ק קאלאמיה הי' במרחץ באדען והגאון מו"ה **יודא** [גרו"ו] נסע לשם לבקרו ומצאו יושב על ספסל וסיפר לו זה כמה שנים הייתי יושב על ספסל זו ואמרתי תהלים בא אלי הגאון הצדיק כקש"ת מו"ה **יודא** זצ"ל **אסאד** שהי' אב"ד בק"ק ד' סערדאהעלי וביקש ממנו שאתקן נשמתו שיש עליו דין על שהוא לא רצה אז להסכים לגזור איסור לדרוש בלשון לע"ז, וחזי מאן גברא דקמסהיד עליו'.

מעשה זה מופיע בשינוי קל גם בספר 'בית הלל השלם' (טירנויא תש"א) תולדות רבי **הלל ליכטנשטיין** אב"ד קאלאמיה, שנכתבו ע"י נכדו רבי ישראל ויינברגר מנייטרא [עמ' כה הערה (כה)] בזה הלשון: 'שמעתי מפי אדמו"ר הגה"צ [רבי **יואל זאב וואלף גלטשטיין**] אבדק"ק העלמעץ שליט"א שסיפר לו ההגה"צ המפורסם כקש"ת מה"ו **יודא גרו"ו** [=גרינוואלד] זצ"ל שהי' אבדק"ק סאטמאר יצ"ו שפעם נסע לבקר את

קדוש זקני [רבי הלל לייש] זצ"ל (שהיי קרוא על שייק באיזה קהלה) וישבו על הספסל בתוך הגן בין האילנות, וסיפר קצצ"ל שלפני כמה שנים הייתי יושב ג"כ פה על זה הספסל ואמרתי תהלים, ובא אלי הגאון המפורסם צדיק כביר כקשי"ת מה"ו **יודא אסאד** זצ"ל (זאת היתה אחר פטירתו מזה העולם) שהיי אבדק"ק דס"ה וביקש לעשות לטובת נשמתו שיש עליו דין עבור שלא רצה לאסור איסור לדרוש בלשון אוה"ע - וקצצ"ל מלא בקשתו - והוא ענין פלא.



לעצם הנושא של דרשות בלשון לע"ז ראה ב'איגרות סופרים' מכתבי הכתב סופר סי' ב, בשו"ת מהר"ם שיק או"ח סי' ע, בספר 'המהר"ם שיק וזמנו' עמ' 67-72 ובספר 'זכור ימות עולם' עמ' עט-פב ועוד ואכמ"ל.

רבנו יושב בבית דין הגדול

בתולדות המחבר שבתחילת ספר דברי מהרי"א, ממהדורת ירושלים תשמ"ו ואילך, בעמ' לב [על המקום הריק שהתפנה עקב השמטת סיפור צילום רבנו לאחר פטירתו] כתוב בשם רבי **משה ניישלב** זצ"ל אבי"ד סקווירא בזה הלשון: 'בשנת ת"ש הייתי לקבל פני הרב הגאון הק' [רבי **אליעזר פיש**] מביקסאד (שליטי"א) ומסרתי לו פתקא כנהוג, וכשקרא שם סערדאהעלי ביקש אותי שאלך על הציון הקדוש [של רבנו] להתפלל עבורו, ואמר לי שלא אלך ביום ב' או ביום ה', כי הגאון הקדוש מהרי"א זי"ע הוא מבית דין הגדול והם יושבים בב' וה' ואינו שם על הציון, ואמר לי היותר טוב ביום עשי"ק, אבל עכ"פ לא בב' ובה' והוא פלא.

רבנו הגאון רבי יודא אסאד זי"ע

אב"ד של רענע, סעמניץ סערדאהלי, בעל שו"ת מהרי"א.

קש שיבחנוהו על כל ש"ס בבלי — הם שאלו מפי
המעין הנובע ענה, בו בזמן נכנס לביהמ"ד בחור
חוש שבא מרחוק לנ"ש להתקבל לתלמידי של רב
המדינה, וירא כי שאלו את רבי יודא כמה פעמים
נזכר מחלוקת אמוראים זו וזו בש"ס — ויען להם
כפי דעתו כך וכך פעמים — הבחור האורה שמע את
תשובתו — הוציא שעון זהב מכיסו — את זה אני
נותן אם לא נזכר עוד פעמים מחלוקת זו — ויבהלו
השומעים בראותם את האורה — ותהי מערכה כביר
דה בינו ובין רבי יודא ויתנגחו בהלכה והפסול הי'
עצום — וכותלי ביהמ"ד נדדעזעו מהמערכה — וי'
בואו בפני הרב מרבנן בעל מהר"ם בינעט זי"ע ויגידו
לו את אשרי קרה — ויקרא להם רבם הקדוש ויסביר
להם את שיטת הש"ס ובקשם להניח דרך זו — ויתרו
לעסוק בהלכה, האורה בעל שעון זהב הי' רבנו הגדול
כחז מקמאי רבי יואל רכניץ בעל שו"ת הריב"א
אב"ד פאקש.

כאריות ונמרים הי' תלמידי הרב מדינה בקיאים
נפלאים ופקיעי שמיה — ויעל יודא על אחיו —
רבנו הקדוש בעל מהרי"א הי' ראש תלמידי הרב
מדינה מרנא מהר"ם בינעט זי"ע, ויקנאו אחיו בו
כי רבם אהבו מאד, עלה בלבם להסיר חנו מאת
רבם ויכתבו פלסטר וישימוהו בין דפי הגמרא של
רבם, כראות מרנא את המכתב דלטורים על רבי יודא
— ציוה קראו לי את רבי יודא אסאד — ובנוכחות
כל תלמידי הישיבה אמר מרנא מהר"ם בינעט זי"ע —
את אשר אמרים על רבי יודא אסאד שהוא מתווק
ישיבה בלי רשות רבי — אוסיף לך כהנה וכהנה —
לך נאה רבי יודא אסאד ולך יאה, שנית מה שאמרו
שאתה רבי יודא חולק על שיטת למורו של רבך —
לך מתיר לחלוק אם נראים הדברים בעיניך לחלוק,
כי לומד אתה תורה לשמה וכוונתך רצ, — ושללי
שית נאמר שאתה עוסק בקבלה — מותר לך מותר
לך — ולך יאות כי ראוי יאות, מאן נתברך התל'
מיד הקדוש מאת רבו הקדוש והברכה המשולשת ה'
זאת נתקמה במלואה כמות שיצא מפי אור המצוחצח
מרנא רב המדינה זי"ע, יודא אתה יודק אחיך
נתקיימה ברבנו בעל מהרי"א — גדולי ומצוקי ארץ
עמדו לפניו שמעו קבלו והתחשבו בדעתו דעת תורה
ויראת ה'.

את תורת רבו ומדותיו הנעלות ויראת ה' אוצרו
לקח רבנו הקדוש מהרי"א וחזרו לסי"ה, רבו הגאון
אב"ד ס"ה דאג לזיווג ולשלחנו וישב רבנו הקדוש
זי"ע על התורה בצנעה יתירה, אחרי שנים נבחר
לאב"ד ברעטע.

קדוש ה' החי"ס נהג כבוד גדול במהרי"א — פעם
עמד החי"ס בשעור שטובען בפ"ב המעטרה בפני
הישיבה ורבנו הקדוש מהרי"א נכנס — קראו קדוש
ה' החי"ס שלי עליכם רבי יודא אסאד — תלמידי
הישיבה השתוממו על רבם שקראו על שמו ולא
כנהוג לקראו רב של מקום פלוגי — ויען החי"ס לא

לרגלי יומא היילולא, נפטר כ"ס סיון תרכ"ו.



אכן היתה יהדות אנג'רן דמות מיוחדת, בצביונה
בציביותה, ובשיטתה בדרכה הסלולה, יחידה במקו'
לית רבבות עם ישראל — מי שלא ראה קהילת ישראל
באנג'רן בימי זהרונה לא ראה קהילת ישראל מימיו
— על מסודותיה בשלושה עמודי עולם תורה ועבודה
וגמ"ח — חכמי התורה, המוני עם, נשי ישראל עם
נפשות ביתם כולם נושאי ארון ה' — את כבוד שמים
לעשות רצונו ית"ש בתוך החיים היומיים, כל אחד
בתנאי השגתו וערכו ברוח וגוף, הודות לנדלי עור
לם מצוקי דור דור שראו ברוח קדשם את העתיד
לבוא — ס"מ של נהי' ככל הגויים בצביעות עד קיור
מו המלא ר"ל — והם רועי ישראל הבחינו בעינם את
המתרחש התאזרו חיל וקדמו את פני רעה בהודיעו
לצאן מרעיתם את דעת ה' מצוות ה' להתאחד ולהתי'
יחד אנשים ונשים וטף מסביב לדברי ה' ואור החיים,
והתו נהגון אשר ברדת קדושה הזכירו את שמו
הי יחדו רבנו הקדוש רבי יודא אסאד בעל תשובת
מהרי"א.

לבן עני ירא וחרד לדבר ה' שלחו אמו, נצדקת
להגאון רבי פלג סודיץ והלה מצא בנער רבי יודא
קנקן מלא ישן וישלחוהו אל אחיו הגאון הצדיק רבי
אהרן סודיץ אב"ד ס"ה, רבו זה נהי' ליד ימינו של
רבנו הגדול וישלחוהו לשמוע לקח מפי הרב
מרבנן רבנו מרדכי בנעט זי"ע אב"ד נ"ש והמי'
י"נה, קדוש ה' החי"ס קרא אנשתי — ותהי אחריתי
כמהו — על הוד קדושת הרב מדינה, בתקופה אחי'
רונה כתב הגאון פוסק הלכות בעל שו"ת מהרש"ם
רבנו שלוי מרדכי הכהן מברעזאן על הסי' מגן אבות
ממרנא מהר"ם בנעט זי"ע — שמעתי מפי זקני הרי'
בנים כי מרנא בעל מגן אבות רשבה"ג רבנו מרדכי
בינעט זי"ע הי' ארוך בדורו כמו בעל רבנו תם בדורו,
פעם עמד רבי יודא בכימ"ד של רבו בנ"ש ויב'
חוספת ל"דיעות החוג" מס' 28

בגבורה עלאה ויהי הלחם, בס"ה עצמה היתה מל-
חמה כבידה כי קמו בתוך קהילתו אשר אמרו ננתקה
את מוסרותינו — רבנו הקדוש הרים בשאגת ארי'
את סבכו — בהצוות פסעט ובשווקים השליכו גדולי
אמצוקי ארץ את תקינותי החצות על חורבן בית ה'
בבכיות ובהשתפכות הנפש — כל יראי ה' מגדול
ועד קטן קמו והתאספו בביהמ"ד ונתיי כנסיות שפכו
שיחם לפני ית"ש שה' ישמע לקול תפלתם וירם קרן
משיחו ויסר את לב הנדחים שלא יסיתו אותם ושלא
יפלו בידי מדיחים ומסיתים. שומעי קול ה' התאזרו
לתפלה בצעקתם ורנתם. ומצוקי ארץ ה"ה שלוחי
ישרא' בעל כ"ס, בעל מהר"א, בעל דברי ירמיה' בעל
גורן דוד, המאן רבי מאיר פערלס אב"ד קראלי, הג'
און רבנו מנחם א"ש אב"ד אונגוואר ז"ע שמו דרכם
לזיינא לעמוד בפני המלך לעמוד לימין צדיק להושיע
מידי אהים עושים מסייתים ומדיחים משחיתים עושי
רשעה לעקור שם שמים מפני תשב"ר, עוד לא ה'
דכבר הוה שידים יתקבלו בפני מלך בכבוד מלכים
כמו שנתקבלו הנהי מלכי רבנו ז"ע. עד שהמלך
קרא את המלכה באי וראי מלאכים באו אלינו. ויט
חסד וה' שמע לרבות לב נדכאים הכואבים את גלות
מלכותו ית"ש ודוואנים נפשו בניהם ונבותיהם לתכנס
ברוח ישרא' סבא קדישא. ותהי הרוחה. בדרכם חזרה
התנהלו הצדיקים זה בזה לומר בזכות מי נענו —
ויען בחיר ה' הכ"ס אשר אהב. בדיחותא דרבנן —
קא אמנא בזכות של רב מס"ה רבי יודא אסאד אשר
לא פסק מלומר שמות מלאכים מאז יצאנו לדרך זו
— ומאין לי כל כך הרבה שמות של מלאכים —

פוק וזוי מה שכתוב האי קדוש רבנו משה יוסף
האפ"ן ז"ע רבא"ד פאפא בעיה"ק ירושת"ו — בספ
רו זבהיר ונפלא על מס' ברכות מי באר מים חיים.
וז"ל הק' שמעתי ממורי ז"ל ב"מ תש" מהר"א
דכל זמן שבני צדיקים ותלמידי גאונים קיימים וחיים
זכ"ל א' וא' נוהג במידות טובות של אביו ושל רביה
וגם מזכירים ומספרים מדת והנהגות אביהם ורבו'
תם הרי הוא כאילו רבם ואביהם עודנו בחיים ולומד
אותנו, אבל שכתמו בני הצדיקים ותלמידים אז
זמן מתו גם אביהם ורבותם וכו' וכי נמצא כל זמן
שהי' ד' יוחנן קיים כשהעולם רואים אותו היו זוכרים
את יעקב אבינו ומעורר היראה והשקת התורה וע'
בודה בלבם, נמצא האי שופאר דר' יוחנן עשה פעולה
גדולה בעולם וכי — עיי בדברי קדשו בדף ד'.
הגאון והעצום רבי אהרן שמואל אסאד אשר נבחר

ממלא מקום קדשו — איש צנוע במדות נעלות —
גדול בתורה אשר תשובות למאות נתחלפו בין אב
ובנו שראו את החדש, וזכרתי את שמואל אסאד
אכן כל זמן שבנים ותלמידים מתנהגים במידות
אבותיהם ורבותיהם, מזכירים ומספרים מדת והתנה'
גות אבותיהם ורבותיהם — כאילו אבותיהם ורבותיה'
הם עודנו בחיים ולומד אותנו — יהי כן ה' עמנו
וזכות אותו זקן יעמוד לנו לשמור ולעשות עם זרענו
עד עולם.

זכותו יגן עלינו.

ככל רב הוא רבי יודא אסאד לא המקום מכבד אותי
לכנוהו בשם רב של מקום פלוני, אלא ר' יודא אסאד
מכבד את מקומו כי רב גבוריה והזהירו בכבודו.
ויעבר לסמנין אך שם ה' ת"ח גדול בשם רבי
צבי וגבור עצום אהוב פלפול ויוסע רבי יודא אסאד
אם לקבל את הרבנות שם — ויאמר קדוש ה' החי' —
יודא הארי יתגבר על הצבי — ויעל יודא עם ישי'
בתו.

רבנו הקדוש עלה ונתעלה פרישותו לא ידעה
גבול מסירותו לכל דבר שבקדושה עלתה על כל —
וטוהר לב הארי.

אז התקוממו הסלובקים ויעל ראש המורדים חורבן
בשמו על סמנין בימי מתן תורה וחרבו שלופה בידו
דוהר על סוס רוכב וידו המרשעת לפגוע בקדוש ה'
בעל מהר"א לחרדת ובהלת בני קהילתו. ורבנו הק'
דוש עומד בקריאת הלל — לעיני כל נקטעה יד
הרשעה ר"ל ויד ה' פגע בו — כראות הברשעים כי
מנהיגם נפל ויברחו מקהל סמנין מבלי לפגוע כי
זכות רבם הקדוש המהר"א הצילם — ויהי לנס, מק'
רוב ומרחוק באו להתברך מאותו צדיק יסוד עולם.
פעם בימי חורף על התאספו קהל סמנין בש"ץ
אהח"צ לתפלת מנחה ורבם הקדוש בראשם — אך
השמש לא בא לפתוח את הביהכ"ב — וגשם זועף ירד
והשמש בוש לבוא. הקהל רטן על השמש וידיברו
קשות. רבנו הקדוש פייסם, והגשם אל חדל —
השמש בא ולרוע מזול שכה את מפתחות הביהכ"ב
בביתו. הקהל כבר יצא מכליו — ויעמד רבנו הקדוש
ויע' על צדו של השמש ויצו לא לדבר ולהשוב סרה
על השמש. וילך השמש שוב אל ביתו ולביש מזלו
גם בביתו אל מצא את המפתחות. וקהל כבר נרטב
ועמד בחוף ולבם מלא על השמש. אחרי זמן סוף כל
סוף נראה השמש כשהוא מזדרו לרוץ מפתח נותני
להמו — רבנו הקדוש בעל מהר"א מרחוק, בידי
אתה לא לו למהר. בו ברגע נפל גג ביהכ"ב אל תוכו
ברעש גדול. ויתמהו האנשים ועיניהם אל רבם הקדוש
זי"ע — וידעו כי איש א' הוא.

בחיר ה' בעל הכתב סופר בא מפ"ב המעיטרה
לס"ה להתכרת של רבנו בעל מהר"א לאב"ד ס"ה.
מאז בואו לעיר ה' שמה נתקדשה ס"ה והיתה מטרי'
פולין לתורה ויראה — קהילה שעמדה לתפארת, יהי'
דה במינה בעירנותה, בהתלקחותיה' — גש תפארתה
עליה שהזויקה גדולי בעלי קרבה, ראשי בית דין,
דיינייה חכמי תורה, בעלי תורה, משפחות מפוראות
שעמדו לנס ולתפארת עד היום הזה — בעלי בתים
גדולי תורה ובעלי מעש כמו איש צדיק רבי עזריא'
טויבער ז"ל איש יקר רוח רבי ליב פשקוט דל הי"ד
שהיו למאורות למרות מלאכתם תורתם ועסקתם מש'
מרתם — יד ושם והם אפי' בחכמת הקבלה — ועוד
ועוד — אך שרש וכתר של הקהילה המפוראה השם
רבי יודא אסאד.

בימי הקונגרס שהשטן עמד להשמיד כל קדש,
שם את כל בכף להרשע ולהכניע ולעקור שם שמים
להשחית את כרם ה' מעולל ויונק — אז יצא הארי

'מספד יהודה'

קטעים מהספדו של רבי יעקב קאפל קרויס על מהר"י אסאד

זקן וזקני רבי יעקב קאפל קרויס תלמיד הכתב סופר ולאחמ"כ אב"ד אטש [ע"ע ב'החתם סופר ותלמידיו עמ' תקד וביפנקס המוהל חת"ס' עמ' שמט-שנא] שהיה נאמן ביתו של רבנו ונתמנה על ידו להיות מגיד מישרים בסערדאהעלי, התכבד ע"י ראשי הקהל להספיד את רבנו בלויתו, אך עקב ריבוי הרבנים האורחים שהספידו הוא נסוג אחור, ובמקום להספיד בעל פה העלה את הספדו על הכתב והדפיסו בשם 'מספד יהודה'. קונטרס זה הדפסתי מחדש יחד עם ספרו 'שונת יעקב' על מגילת אסתר (מכון זכרון ב"ב תשנ"ט). לפנינו נוסח שער הקונטרס, מכתבו לראש הקהל ותשובתו, וקטעים מתוך ההספד המתיחסים ישירות לרבנו.

שער הקונטרס

ספר / מספד יהודה / והוא /
 הספד מר / על פטירת אדונינו
 מורינו ורבינו הרב הגאון
 המפורסם בכל קצוי ארץ / רבן
 של ישראל נזר הרבנים ועטרת
 החכמים תפארת הדור / פ"ה
 ע"ה החסיד העניו כקש"ת /
 מוהר"ר יהודא אסאד זצוק"ל /
 אב"ד ור"מ דק"ק סערדאהעל
 יע"א / אשר עלה השמימה
 בקדושה וטהרה באשמורת
 הבקר ליום כ"ג סיון / בשנת
 ברית אוהב [תרכ"ו] לפ"ק / ובו
 יסופר / מגודל ענותו ממנהגיו
 היקרים ומדותיו החמודות
 ודרכו בקדש / חברתי וכתבתי על
 נהרות נחלי דמעות אהובו ונאמן
 ביתו זעירא דמן חבריא הקי /
 קאפל קרויס / מילידי פ"ב יושב
 בשבת תחמוני ק"ק סערדאהעל
 יע"א. / פרעסבורג / בשנת תרכ"ו
 לפ"ק



מכתב גלוי

בעה"י, שיל"ת יום ד' פ' פנחס [כ"א תמוז] שנת ברית אוהב [תרכ"ו] לפ"ק.

רב ברכות, ושובע שמחות, וחיים נעימים, יחדיו יהיו תמים, על ראש האי גברא רבא ויקירא, החריף ובקי, מוכתר בכתר תורה, ומעוטר בכל מדה יקרה, המרומם ראש קהלתינו ותפארת בעדתינו, חכו ממתקים וכלו מחמדים, זה ידידי ואהובי כנפשי, כשו"ת מו"ה שלום בער שטערן נרו יזרח ויהל, עד ביאת הגואל.

נתכבדתי ונדרשתי מאת כבוד יקרת מעלתו בצירף אקרו"ט השם יאריך ימיכם להספיד את רבינו הקדוש זצוק"ל לפני מטתו בהספד הראוי לו, אך כאשר ראה ראיתי שאנשי שם רבנים מובהקים נהרו מכל עברים וממרחקים לכבודו של רבינו, נסוגותי אחור ואמרתי עת לחשות ועת לדבר, מחלנו יחד על כבודינו מפני כבודו של רבינו שיספדו אותו רועי ישראל כי נלקח מהם אביר הרועים - - וחששנו ליקרא דחיי וליקרא דשכבי.

והנה זאת ידענו ולשמע אוזן שמענו בכל מקום אשר השמועה הרעה הזאת הגיעה אבל גדול ליהודים, ישבו לארץ זקני עמינו והורידו כנחל דמעה, קול קינה ויללה נשמעה מארץ מרחקים ומכל עברים, הוי! ואבוי! נפלה נור הקדש אבדנו שר התורה, רבן של ישראל. ואמרתי אל לבי אם אלה אשר מרחוק עמדו, וקרני שמש צדקו רק ממרחקים עליהם הופיע, ככה ירימו קול מספד תמרורים, אנחנו בני קהלתו תופסי התורה אשר אור קדושתו וזוהר חכמתו עלינו זרחה, וראינו דרכו בקדש מה נאמר, ומה נדבר ואיכה נקונ? אם אלה ממרחקים אשר למשמע אוזן דאבה נפשם וכאבל אם קודר הלכו, אנחנו אשר משכן כבודו היה בתוכינו, וחסינו בצל כנפי צדקתו, וינקנו משדי חכמתו, והתענגנו מזיו תורתו יום יום, אנחנו אשר עינינו ראו גודל צדקתו ומדותיו החמודות, נחשה? נשים יד למו פי? הלא דאגנו שלא להיות חלילה כמתעצל בהספידו של אותו צדיק.

ע"כ אמרתי אבא במגילת ספר קינות כתוב עליו דברי הספד תמרורים משובצים בסיפור קצת שבחיו מנהגיו ודרכיו קדושתו ומדותיו החמודות אשר בעינינו ראינו בו זה יותר משנים עשר שנים אשר הודו זיוו והדרו הופיע בתוכנו.

ועתה אציעם לפני יקרת כבודו ואחווה למעלתו שמחשבתי להעלותם על מזבח הדפוס בעה"י ולחלקם ביעקב ולהפיצם בישראל, ואולי המצא ימצא אחד מני אלף אשר יקרא דברי הקינות האלה עם ספורי תהלותיו, ויתקנא בלבבו לאמר אעלה על במתי אב בחכמה וקדושה. הגם שלא כל אדם זוכה לעלות בהר הקדש הזה, והלואי שניג לעמוד בקצה ההר, אך אם רק מדה אחת יקנה בנפשו ממדותיו החמודות, אשרי לנפשו, ונשמת רבינו הקדוש החופפת בצל כנפי עליון תתענג מאוד שגם לאחר מותו ימשיך רבים לעבודת ה' ולתורתו הקדושה.

ועתה ידידי היקר! ידעתי כי אנשי לצון בלעגי שפה יפערו פיהם עלי לאמר הגם שאול בנביאים? מי זה הוא להיות חובר חבר?

ואען ואשיב כי הדורש על המתים אינינו חובר חבר - - ואל יחשדני אדם שעשיתי זאת למען בצוע בצע, לאסוף כסף להביא שבר רעבון ביתי - כי מה יתנו ומה יוסיפו הבריות בעבור עלים אחדים.

אם אמנם שיש עלים אחדים אשר המה יקרים ומועילים יותר מעץ פרי אשר כגובה ארזים גבהו, הן המה עלי תרופה ועשבי מזור אשר לפעמים ירפאו מכה אכזרי ומחלה אנושה. ואולי גם העלים האלה אם שהמה מעטים ירפאו מחלת נפש אשר הוכתה ממדות המדות המגונות, ויקח העלים האלה ויביט ויסתכל בתמונת אדם הגדול בענקים איש חי רב פעלים, יביט אל פעולותיו ומדותיו ושבחיו וישימם על לבו. ואולי יתלהב לבבו לאמר אוחזה בסנסני מעשיו הטובים, אחזיק בקצה מדותיו החמודות, אקנה לנפשי אחת מדרכיו הקדושים. לאיש כזה יהיו העלים האלה עלי תרופה להחיות את נפשו ושב ורפא לו. וזה הוא חפץ לבבי ושכר עמלי, כחפץ לב אוהבו הנאמן הדורש בשלומו ובשלום תורתו.

הק' קאפל בן הרבני מו"ה הרש ליב קרויס נ"י

וזאת תשובתו אלי

הנני נותן את בריתי שלום למר חביבי וחביב נפשי, יעקב איש תם יושב אוהלים, מדבר בשפה ברורה אושפזיכן לתורה, הרב הגדול בתורה ולו יד ושם במדעות, לזה קראתי חבר הקני, קנה חכמה קנה בינה, כבוד מו"ה קאפל קרויס נ"י אבן יקרה מלומדי התורה פה עיר ואם בישראל ק"ק סערדאהעל יע"א.

נתכבדתי ביקרת מכתבו, ובשתים התחתן לעשות יקרא דחי ודשכבי, ועבר עליו רוח קנאה לתנות ולקונן על האי שופרא, נזר הקדש רבינו הגדול מהר"א זצוק"ל אשר אבדנו בחפזון, אוי נא לה אמרה בת סד"ה [=סערדאהעל] כי אבדה כלי חמדתה רוח אפינו, ויגדל שבר בת עמי הנשברה כמו רגע, ושברה בפתע פתאום בא בא. ועיני עוללה לנפשי אשר הרבה פעמים זכיתי להמתיק סוד עם רבינו בעניינים הנצרכים בד בבד, וחזיתי למרן מדברנא דאומתיה בהבדלה וקידושא רבא, נוסף על חכמתו אף במלין דהדיוטא, הא לן והא להו ומשך אבירים בכחו הגדול.

וכבר חשבתי כי ראוי ויאות לאדפוסי אדרא רבה מיקרת גודל האיש הזה, לקח יביעו ומוסר ידברו. עודני חושב כזאת ורוחי מרחפת על הרעיון הזה, הבריקו חדרי אהלי מזיו נועם מכתבו אשר בה הודעני מר ידידי נ"י כי ברצונו להעלות איזהו מלין על מזבח הדפוס, ומלין דהספדא לצד עילאה ימלל, וקצת מדרכיו דרכו בקודש יודיע, ובקש לשום עיני עליהם.

ידיד ה! אני איני כדאי ששלח לי כזאת. לא אדון אנכי לרחק או לקרב, להעריך דבריו במשקולת הדעת אם ירצו דבריו להעלות על מזבח הדפוס, כי מה לעני בדעת כמוני להלך נגד החיים כי אבחר או לא. אך לדעתי אוזן מילים תבחן, יודע כל שער בת עמי כי ידידי נ"י עושה חיל בתורה, ולשונו בהגדה לשון חכמים לשון למודים ועושה ציצים ופרחים לתורה, ואזני שמעו מהני מילי מעליותא דמתאמרא משמיה בי מדרשו מדרש חכמים. ולא אפונה כי ימצאו דבריו למעלה חן ולמטה חן ויהיו למשיבת נפש, יעשו

פרי קדש על תלמי קוראיהם ועליהו יהיה לתרופה, כי מימיו מן המקדש המה יוצאים. וזכות רבינו הגאון ר' יהודא יעמוד לימינו אשר התכוין לעשות יקר ותפארת לנשמתו בעדן תנצב"ה.

ואני תפילה יואל ה' וירחיב גבולו, ירים קרנו ומזלו ונשמע קולו, ויזכה ללמוד מתוך הרוחה, ותשמענה אזניו קול מבשר לציון עיר הנדחה, ונסו יגון ואנחה, הן תוי אוהבו אוהב נפשו עבד ליראי ה' ולחושבי שמו.

הק' **שלום בער** בן לאאמ"ו המאה"ג הרב מה"ו **שלמה שטערן** זצ"ל

קטעים מההספד

...ועתה לנו חברים המקשיבים לקולו, תושבי ותופסי תורה דק"ק סערדאהעל, לן יאות למספד מספד מר, לן יאות להרבות בכי תמרורים על כי אנחנו אבדנו עטרת תפארת ראשנו, לנו היה אב חביב, רועה נאמן, יועץ נבון, חכם חרשים. לא כרב עם תלמידיו נהג עמנו רק כאב עם בניו היקרים החביבים לו היה לנו, נפשנו היתה קשורה בנפשו.

הוי! ואבוי! מי ינחמנו, מי ינוד לנו, כי גדול כים שברנו. כדבש ונופת צופים היתה בפינו מנת חלקנו, אם גם בחבלי העוני היינו אסורים, זאת היתה נחמתנו ושמחתנו כי זכינו לישב תחת צל כנפי צדקתו, ועל ראשינו נזר הקודש.

הה! דמע תדמע עיני בזכרי רגעי עדן אשר ישבנו יחד עמו בקיבוץ חכמים ובמסיבת חברים יודעי תורה, והתענגנו עמו כבנים אהובים אשר יתענגו בשלחן אביהם, והשתעשע עמנו כאב אשר עם בניו ישתעשע, ושפתותיו נטפו מור ואהלות כל מיני בושם טוב אשר נתנו ריח טוב לעונג נפש. כל לב מלאה שמחות וגיל, כל פה רנן ירנן, שבתה כל דאגה מלב דואג, נסו יגון ואנחה מכל עני ונדכה רוח. כי בהביטו אור צהלת פניו בשמחה של מצוה שכח כל אחד דאגתו ועניו, ובשמחות אור פניו טעמנו נעימות נצח. בזכרי כל זאת עיני עיני יורדה מים מאין הפוגות עד ישקיף ה' וירחם עלינו.

...הנה גם אנחנו אחינו בני ישראל צועקים בקול מרה על רבינו אבינו, על שאנחנו למדנו ממנו תורה ומצוות, אך עוד הפעם נצעק בקול יללה אבינו לפי שהוא היה רכב ישראל ופרשיו.

...והנה אחי וריעי, גם על רבינו הקדוש נוכל לומר עליונים מבקשים את רבי, לפי שהיה ידוע שמעודו מאס בהבלי עולם ובכל חמדת עולם הזה, וקידש גופו בכל מיני קדושה, ובימי נעוריו סיגף עצמו הרבה מאוד, ובוודאי עליונים בקשו את רבי לשכון בתוכם. אך אוי! ואבוי! גם התחתונים בקשו את רבי, כי אנחנו עם בני ישראל מנער ועד זקן טף ונשים כל העם מקצה, כולם צועקים בקול נהי מר צורח גם אנחנו היינו צריכים עוד לרבי. אך אהה! אהה! בעו"ה כפו עליונים לתחתונים.

...והנה אחי בני עמי, מה מאוד ראוי לקונן קינה כזאת על רבינו, אראלים המלאכים, והמצוקים הן המה אנשים אשר צרה וצוקה תסובבם, אחזו בארון הקודש שישאר פה כי היה להם למושיע. אלמנות ויתומים צעקו בקול מר ואחזו בארון כי היה להם לעוזר, כי היה אב טוב ליתומים ועוזר לאלמנות. עניים ואביונים אחזו בארון הקודש כי היה להם למשען ומשענה, אם כי לא היה יכול להושיעם מכספו והונו הושיעם בעצתו ובדברי פיו. נשברי לב ודכאי רוח אחזו בארון הקודש כי היה להם למנחם. כל העדה הקדושה צעקו בקול מרה ואחזו בארון הקודש כי היה להם למגין ולמתפלל בעדם. אך בעו"ה בכל זאת נשבה ארון הקודש.

הנה אין ספק אצלי שע"כ לא נחלה במחלה לשכב על ערש דוי יום או יומים כי מת בעו"ה מיתה פתאומית, שאלולי נשמע במחנה העברים ממחלתו כמה גדולה היתה צעקת ותפילת אביונים ומרודים, כזרם מים רבים היו שוטפים דמעות האלמנות ויתומים שהתפללו עליו להחיותו, כמה גדולה היתה צעקת תופשי תורה והתלמידים אשר שופכים כמים לבם נוכח פני ה', ואם כל השערים ננעלו שערי דמעה לא ננעלו (ברכות לב: ב"מ נט.). ע"כ נלקח ממנו בעת אשמורת הבוקר בעת אשר כלם שכבו שקט ושאנן על מטותם, והיה לעת בוקר והנה חושך ענן וערפל בכל רחובותינו, כי נלקח ממנו אור עינינו, ועליו קוננו: בת עמי חגרי שק והתפלשי באפר אבל יחיד עשי לך מספד תמרורים כי פתאם יבא השדד עלינו (ירמ' ו, כו). הורידו כנחל דמעה וכו' נוכח פני ה' (איכה ב, יח-יט). בעת אשר הלכנו לתפלת שחרית.

...ומדי דברי במדת הענוה עצור במלין לא אוכל מלספר ממדת הענוה אשר היתה ברבינו. הן אמת שמגודל מדת ענותנותו יספרו בכל שערי ישראל, כולם הכירוהו ושבחוהו לעניו גדול, אך בת עמי האמינו לי שלא ידעתם מאומה מענותנותו אם לא ראיתם את אשר עינינו ראו עד שהיתה כפלא בעינינו, ופעמים רבות השתוממו מאוד על מדת סבלנותו. ופעם אחת שאלתי את פיו הקדוש אם הענוה הגדולה ומדת הסבלנות אשר נמצא פעמים אצל צדיקים וגדולים אם היא מתנת ה' אשר נותן לו מבטן אמו והוא בטבעו נולד בתכונה הנפלאה הזאת, או המדה הזאת היא מדה אשר יקנה אדם בנפשו קנין נפש כשאר מדות טובות אשר יוכל אדם בחכמתו להרגיל עצמו בה עד שנשתרשו בנפשו. וכה ענני: לכל הדברים האלה צריכים תפילה ורחמים מאת השם שיתן לאדם בכל זמן התכונה אשר יצטרך בעת ההיא לעבודת ה', וה' ברחמיו עוזר לאדם להוליכו בדרך אשר רוצה לילך. ע"כ תשובתו. ועל ידי ענותו היה כל אדם קרוב אליו כקטן כגדול בא אליו לשמוע עצתו וכולם יחד קבל בסבר פנים יפות ושוחקות.

ועתה אחיי ורבותי, על רבינו יש לזעוק ולקונן: אי עניו, אי חסיד, מתלמידיו של אברהם אבינו. בהתנהגותו עם הבריות היה עניו גדול, בתפילתו אשר התפלל עבור הבריות היה חסיד, כי ידענו שתפילתו עשתה רושם ולא שבה ריקם.

האיש אשר צרות רבות באו עליו, נרדף ומנוחה הדריכוהו, בא אל רבינו, והוא בדבריו המתוקים השקיט לבבו והושיע לו בכל כחו. והנה איש כזה יצעק מרה: אי עניו!

איש אשר היה אסור בחבלי העוני, בני ביתו עטופים ברעב, עוללים שאלו ללחם ואין, ועוד זאת ומסוה הבושה על פניו, מה עשה? הלך לרבינו ושפך שיחו וצערו לפניו והוא בטוב לבבו וחכמתו קרא לאנשיו לתמוך יד נכשלי כח. אנשים כאלה יצעקו בקול יללה: אי עניו!

איש אשר נושיו באו עליו, ויסובוהו לשאוף חילו וליקח בכל אשר ימצא אתו ולהציגהו ערום כיום הולדו, אנה פנה לעזרה? הלך לבית רבינו שם הגיד והודיע את תוגת לבבו וצרות נפשו, וכאב עם בנו התייעץ עמו, לאנשי חכמי לב קרא להושיע ולעזור ולתמוך יד הנופל ולעזור אותו ולדבר על לב נושיו. והן אנשים כאלה יצעקו עתה בבכי: אי עניו!

ריב ומצה כאשר היה בין אנשים, והבערת המריבה ללא יצאה לקלל ולחרף איש את רעהו, לא נח ולא שקט בדברי ריצוי עד שהשלימו יחד ונעשו אוהבים זה לזה. אנשים כאלה יאמרו בקול תאניה ואניה: אי חסיד!

כי יצאה אש המחלוקת בין רב לעדתו, ומצאה קוצים, שנמצאו בעדתו קוצים בכרם אשר כל דבר טוב ונכון וגם הרב הוא כקוץ בעיניהם, או הקמה, שקמו אנשים נגד הרב לחרף מערכות ישראל אשר ערכו לנו קדמונינו שישודתם בהררי קודש, ובאים לרבינו להוציא לאור משפטם. אז הראה חכמתו הנפלאה כי חכמת אלדים בקרבו, איך המשיך את האנשים לרצון רבם והוכיחם בפניהם שלא לסור מדרך קדמונינו בחכמתו הרמה. ופעמים רבות הוכיח את הרב לנהל צאן קדשים בנחת ובטוב. והנה אלה האנשים עם הרב יצעקו בקול: אי עניו! אי חסיד!

וכאשר היה לאיש ר"י [=רחמנא יצילנו] חולי בתוך ביתו, או הוא הוכה במחלת נפש או מכאוב הגוף, ובא לבית רבינו שיתפלל עליו, והתפלל ושב ורפא לו. איש כזה יזעק: אי חסיד!

...ועתה אחיי ומורי ורבותי, כן נקונן על כבוד רבינו. הנה ידוע ממעלתו בקודש והוא בא בסוד ה', וידוע לנו שהיה גדול מאוד בחכמת האמת והיה מעמיק מאוד בחכמה הנפלאה הזאת, וראיתי ממנו חידושים על התורה רזין טמירין וסודות נפלאות, רוב ספרי חכמי קבלה היו שגורים על פיו. וכל זאת היתה בהסתר ובהצנע, רק פעמים שמענו ממנו רמזים נפלאים מיוסדים על אדני פז, וראינו גדולתו בחכמה היקרה הזאת, והוא העלים והסתיר הכל, כי לפעמים כשהביא ספר הזהר בדרשותיו ראה להסתיר ולהבליע שם הזהר, ואמר בפ"י שטעמו שלא יאמרו הבריות: הרב לומד ספר הזהר ועוסק בספרי קבלה. ואמר שכן שמע מספרים מההפלאה זצוק"ל.

ועם כל זאת שהיה גדול וקדוש, אם בא אליו איש המוניי או איש כפרי, דיבר אליו בנעימות לשונו ובמתק שפתיו מכל עניניו וחוץ הן הוצק בשפתותיו בדברו עמהם, ודיבר עמהם בענוה כאשר ידבר איש עם רעהו. אך מטרת כוונתו וסוף תכלית דבריו היו דברי מוסר, חכמה, ודרך ארץ. שמע את דבריהם ואת תהלוכותם למען דעת לנהלם על מימי תורה ויראת ה' ולהשריש בלבבם יראת ה' ודרך ארץ ולהרבות כבוד שמים, וכל מעשיו היו לשם שמים. ממנו ילמדו רועי ישראל הנאמנים לנהל צאן קדשים על מי מנוחות במעגלי צדק, ובוודאי רובם על מקומם ישבו בשלום.

מה יקר היה בעיניו כבוד הבריות. אם אומר אספרה כמו הנה נלאתי לספר, אך אחת אספר וממנו תשפוט קורא האהוב. בלילה אשר באשמורת הבוקר נלקח ממנו, העיר משנתו והקיץ את הרבנית כמו שתי שעות קודם הפרדו, ואמר שהוא מרגיש מכאוב בחזה, והיא הרבנית שתחי' רצתה להקיץ את השכנים, והוא לא רצה, שאמר שלא יפחידו את האנשים ולא יקיץ שום אדם משנתו. וממנו תוכל לידע כמה יקרה היתה בעיניו כבוד הבריות וטרחת הצבור, אהבת ריעים ושלוש חברים ודרך ארץ. אלה הדברים היו אהובים אצלו מאוד מאוד, ובהרבה דרשותיו הוכיח את האנשים על דרך ארץ ולדרוש בשלום איש את רעהו, והיה מזהיר מאוד ומוכיח על אהבת ריעים ועל שלום ואחדות. ועליו נוכל לומר צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל להדריכם בדרך הטוב.

...ועתה אחיי וריעי, גם על רבינו נצעק כן, מי יקום לנו עם מריעים מי יתיצב לנו עם פועלי און, הלא זאת ידוע את המורא הגדול אשר היה על רשעי הדור כי פחדו ממנו, והעידו כולם שיהודא עוד רד עם אל ועם קדושו נאמן, כי הוא אשר אמרו עליו שהוא נאמן עם ה' ועם ישראל. וגם אותם האנשים אשר ישן מפני חדש יוציאו היו מיקרים ומגביהים אותו ונשאו את שמו על שפתם ברוב כבוד והדר. וידענו כי ה' אהבו על כן נתן מהודו עליו, רוח חן שהיה עליו, שכל הבריות היו אוהבים אותו, ישראלים ונכרים. והוא גם הוא היה מכבד לכל הבריות, והיה מקבל את כל אדם בסבר פנים יפות, ומשך לב עוברי רצון ה' בחן שפתיו, עד שרבים הבטיחוהו לעשות רצונו ולקיים דברו. ומרגלא בפיו תמיד, כי כל דבר יש לנסות בראשונה בדרך הטוב בנתיב השלום בנחת והשקט ובענות צדיק, ובכל דבר חפץ ה' בידו הצליח. ועליו יש לנו לקונן: מי יקום לנו עם מריעים ומי יתיצב לנו עם פועלי און, אשר דרכו קשתם קסת הסופר אשר במתנם, ועתה אין לנו להשען רק על אבינו שבשמים.

...ועתה נרים קול קינה ונהי על רבינו, אשר לא הוכה במחלה, וביום האחרון לפני מיתתו למד בעיון עם תלמידיו בבית מדרשו. בלילה עסק בתורה ובגמילות חסדים עד זמן לאחר חצות, וכמו ג' שעות אחר חצות יצאה נשמתו בטהרה. ועליו נוכל לקונן: וימת שם עבד ה'.

...ועתה בקול יללה נשא קינה על רבינו, אשר נוכל לומר עליו שהוא היה ספרא רבא

דישראל. כולם ינקו משדי חכמתו, כקטן כגדול כתופשי תורה כהמוני עם, עם כולם למד. הנה נודע בשערים המצויינים בהלכה דרכו עם תלמידיו אשר עמדו כשתילי זיתים סביב בבית מדרשו, למד עמהם בנחת ובלאט עד שהבחורים הקטנים הבינו את כל מוצא שפתיו ודקדוקיו. הגם שהיה גאון מפורסם בבקיאות וחרירות ויכול לעשות מטעמים בעומק הלכה, אך עשה למען שגם הבחורים אשר לא נסו עוד לעלות בהרים הגבוהים, שגם המה יטעמו ויתעדנו בנופת צוף דבש אשר תחת לשונו הזהב.

גם ברוב בתי דיני ישראל לא נעשה מאומה אשר לא שאלו את פיו והתיעצו עמו, גם כל גאוני פולין שיחיו הציעו לפניו את כל הדברים הנשגבים אשר בא בבית מדרשם. לא נעשה דבר גדול בכל מדינות מלכותנו, וגם בחוץ למדינה, אשר לא הציעו לפניו לשאול עצתו ולבקש הסכמתו כידוע לנו. בכל זאת הטריח עצמו לאסוף צעירי הצאן תחת דגל התורה, וקירב אותם בכל מאמצי כחו. וראוי לקונן עליו: וימת שם ספרא רבא דישראל. והיה כל מבקש ה', ומי שרצה לעמוד בסוד ה', נכנס בביתו ומצא דבש וחלב תחת לשונו. הגם שהעלים והסתיר הכל, בכל זאת הנכנס לחנותו של בושם ריח טוב קלט עמו [עי' מדרש שוח"ט וילקוט על משלי יג, כ; ופדר"א פכ"ה]. ע"כ ראוי למרר בבכי על נזר הקדש אשר אבדנו, וה' ברחמיו יגדור פרצותינו.

...והנה אחי כאשר נשים זאת על לבנו נבכה בקול מרה על רבינו הגדול אשר אבדנו. מגודל בקיאותו וממשנתו הסדורה יודעים כל בתי דינים וכל השערים המצויינים בהלכה, על כח זכרונו השתוממו כל המכירים אותו, ידע כל דבר בש"ס באיזהו דף הוא מצוי, [עי' תשובות מהרי"א חאו"ח סי' כג], דבר גדולי הפוסקים וספרי תשובות גדולי אחרונים וראשונים היו שגורות על פיו, עד שידע להשיב כל שואל מפיו דבר הלכה אשר היה מסודר על פיו. ועליו נוכל לקונן: וימת שם ספרא רבא דישראל. אוי! ואבוי! מי יורה דעה ומי יבין שמועה, מי ישיב לשואלו מיד כמו שהוא עשה, מי ישים לילות כימים לברר כשמלה ההלכה שבאה בבית מדרשו. מי ישמח לב תלמידי חכמים העטופים ברעב בדברי תקוה ותנחומים. הוי! ואבוי! נזעק במרה, כי נזר הקודש אבדה התורה.

ואת תורה חגרי שק, כי אבדת אחד מגבוריך הלוחם בחכמה מלחמתך, אבדת כתר פז משובצה באבני חפץ אבני יקר נופך ספיר ויהלום, הלא המה המדות היקרות אשר המה צבי ועדי ותפארת לכתר תורה.

...הנה ככה נזעק על רבינו הקדוש, הן אמנם שאמרו (יומא לח: קידושין עב: בר"ר נח, ב) וזרח השמש ובא השמש, אך אנה נמצא איש כזה אשר כתר תורה מפז יקרה על ראשו עם כל אבני יקר משובצה, הן המה המדות החמודות.

...ועתה אחינו בני ישראל, כאשר נשים על לבנו את המדות והתכונות אשר ראינו ברבינו, מצאנו וראינו בו את שתי התכונות היקרות האלה. מאהבתו וחבתו לכלל

ישראל, הלא ידוע בשער בת רבים כמה היה מכבד ומחבב לכל אחד ואחד, מעולם לא היה יכול לשמוע קללה או חירוף וגידוף על יחיד או על רבים, ומכ"ש שהוא לא הוציא דברים כאלה מפיו, מאוד מאוד היה נזהר שלא להוציא שום פורעניות או דבר רע מפיו הקדוש, והיה מקפיד וגוער לכל מי שהרגיל את פיו בכך.

כל מוצא שפתיו היו לטוב ולברכה. כשהיה מדבר מצדיקי הדור, היה אומר: ה' יאריך ימיהם. כשהיה מדבר מקדושים אשר בארץ המה, היה אומר: זכותם יגן עלינו. כשהיו מספרים לו מחולה, היה אומר: ה' ישלח עליו רפואה שלימה. כשהיו מספרים לו מאנשי זדון ורשע, היה אומר: ה' יהפך לבבם לטובה וילמד תועי רוח בינה. כשהיה שומע מתשועה ליחיד או לצבור, היה משמח מאוד. כשהיה שומע משום צער, היה מתאנח ואמר: ה' ברחמיו יושיעם, והיה מצטער עד מאוד בצרת הצבור ר"י [רחמנא יצילם].

בעת שהיה פה שריפת אש, רחמנא יצילנו מעתה בזכותו, והבערה ללהב יצאה, יצא הוא ומקצת מן הבחורים עמו אל בית המוקד, והיה מנחם כל אחד ואחד ואימץ ברכים כושלות, וחזק לנשברי לב ואמר שה' יעזור ויושיע שת שקע אש ולא יזיק עוד. ככה היה דרכו תמיד.

הנה ידוע הוא שבימי חורפו סיגף עצמו מאוד, ושמעתי שתבר גזיזי דברדא ונחת וטבל, ואך אם שמע שאחד מבני תורה או בחוריו מסגף עצמו בתענית יותר מכראוי, מאוד הרע בעיניו, וקרא לו והוכיחו על פניו ואמר שאין זאת רצון ה' לסגף עצמו יותר מדאי רק לעשות רצונו ולעסוק בתורתו ולא להחליא את גופו. [ע"י שו"ת מהרי"א חאו"ח סוס"י קסד וחאבה"ע סוס"י רכט ובמכתבו לתלמידו רבי דוד יודא פאלאק שנדפס לעיל].

מהתמדת עסק תורתו ידוע הוא, כי בביתו הלילה כיום יאיר, רוב הלילה למד בעמידה שלא יישן, וגם בזקנותו נהג כך תמיד והיתה כפלא בעינינו.

ועתה נספר ממדה אחרת אשר היתה בו, והיא אהבת הצדק והמשפט. ידענו דרכו בקדש, ויסודות הנהגתו היו, שכל זמן שיוכלו להוציא הדבר מכח אל הפועל ננחת בענות צדק בדברים טובים וערבים, לא הרים קול רעש גדול ולא אחז במדת המשפט, רק היה דרכו לומר כי אנחנו צריכים ללמוד מדותינו והנהגותינו מהבורא יתברך שמו אשר הכל בידו לעשות, ועושה הכל ברחמים ונוהג בריותיו בחסד וחמלה וחנינה, זאת היתה דרכו תמיד, ורגיל בפיו לומר על כל פעולה או מעשה הביא ראיה מתורתנו הקדושה ומדרכי ה' ואמר שכן מצינו שעשה ה', בין בדרך ארץ בין בהתנהגות עם הבריות, והוא קיים המצוה: וללכת בדרכיו (דברים יט, ט; כו, יז), לא הניח דבר לנסות להוליך לדרך השלום בנתיב מנוחה בחכמה נפלאה.

אך אם ראה ראה בעומק חכמתו שאפסה כל תקוה ושערי שלום סוגרו, אז גבור יעיר קנאה קנאת ה' צבאות כגבור מלחמה לבש שריון וקשקשים, עמד בתוך עדתו ואמר: אני אני הוא אשר ה' נתן בידי שבט מושלים לנהל צאן קדשים, על אמרי פי יצאו ועל אמרי פי יבאו, ואל יעיז אנוש להרוס למרות את פי ולעשות דבר נגד רצוני. ככה דיבר בעדתו בעת אשר ראה שהתור הגיע שיאחו אל המשפט ידו. אך קל חיש היו דבריו רכים משמן מתוקים כנופת צופים נעימים וערבים כדבש וחלב. אלה היו דרכיו והנהגתו בעדתו.

והנה בעת אשר שמע מבזיון התורה וזילותא דרבנן, או מריבה מעדה עם רועם, היה מתאנח ומצטער עד מאד, וגם דרך קשתו קשת הסופר אשר במתניו להשקיט המריבה. ממכתביו היקרים והנעימים אשר היו מלאים חכמה ומוסר ודעת ה', הלא רוב רועי ישראל יתנו עדיהם ויצדיקו את מכתביו אשר רוח ה' דיבר בם.

גם זאת ידענו כי תפילתו היתה יקרה מאוד, ועל כלל ישראל ועל תלמידי החכמים שבדור היה מתפלל תמיד.

ועתה בית ישראל שאו קינה על מגן גבורכם, ודעו וראו מה אבדתם, מגין הדור, אוהב נאמן לכל בית ישראל, אשר אמרנו בצלו נחיה בגוים, כי בכל עת היה מתפלל עלינו, וכנשר על גוזליו ירחף כן היה מחסה ומגן לכל תלמידי חכמים ולרועי ישראל. ועליו נוכל לומר שבו נמצאו השלש מדות אשר הנביא משבח ואמר (מיכה ו, ה) הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלדיך. אלה שלשה מדות נמצאו בו ברבינו הקדוש, עשות משפט, כמו שאמרנו, ואהבת חסד, מי אהב יותר ממנו לעשות חסד וצדקה, והצנע לכת עם אלדיך, בזה המדה היה ידוע לכל באי ביתו ושער עירו.

...והנה אחי ורעי, על רבינו הגדול נוכל לומר שמת מיתת נשיקה, כי כמו רביעית שעה קודם יציאת נפשו הטהורה דיבר עם העומדים לפניו, וראו אותו ולא נראתה שום שינוי בפניו, רק שכב שאנן ושקט כאיש אשר ישן וערבה שנתו, וחשבו בני ביתו שנחלש ונתעלף, עד שהרופא אמר שחלף הלך לו, וה' אמר לו עלה הנה, ובוודאי המלאכי שרת אמרו לו בא בשלום.

...ועתה אחינו בית ישראל, רבינו הגדול אשר אהב מאוד השלום, ובלילה האחרונה עסק לעשות שלום בין צדיקי הדור, בוודאי המלאכים באו לקראתו לקבלו בברכת שלום, ותהיה שלום מנוחתו.

והוא אשר היה מתפלל בעדנו בחייו, הוא יתפלל ויליץ בעדנו לפני בעל הרחמים, שיתן לנו חיים ארוכים ושלום ולב טהור לעבודתו, והשכל ודעת לתורתו ורוח נכון למצותיו. ואין ספק שישים עינו ולבו להתפלל בעד כל ישראל, בפרט בעד עדתנו עדה מפוארה אשר עשו חסד עם החיים ועם המתים והושיבו בנו בן יקר אשר היה חביב

ואהוב לו מאוד על כסא כבודו. הטיבה ה' לטובים ולישרים בלבנותם (תהלים קכה, ד), ויברכם בזרעא מעליא, חייא אריכא ומזוני רויחא.

ואתה ה' שמע אל קול יהודא ותקבץ נדחי ישראל ברחמים, ותבנה עיר קדשך במהרה, ויתקיים בנו מקרא שכתוב (ישעי' כה, ח) ומחה ה' אלדים דמעא מעל כל פנים וחרפת עמו יסיר. וישלח גואל צדק במהרה בימינו אמן.

קול קינה וקול ענות נחמה

[ר"ת: הק' יעקב בן צבי יהודה נ"י]

האספו יחד הנה כל מקונני תבל,
קול קינה קול נהי בפיכם השמיעו,
יללה תעוררו כי נהפכה השמחה לאבל,
עמי וכל בית ישראל שק ואפר תציעו.

קול נשמע ממרומים יהודה יעלה במהרה,
בעת אשר השינה על פני הארץ פרשה כנפיה.
בכי תמרורים וזרמי דמעות פן יעלו השמימה,
נזר הקודש שלא ילקח יצעקו ישישיה וטפיה.

צבי תפארת דורנו הה! לוקח ואיננו,
במר בכו עדתנו שיחזירו עטרת ראשנו,
ירימו קול תאניה ואניה סביב למטתו.
" לא אבה להחזירו כי במרומים שמחו לקראתו.

הה! חרדה ופחד נפלה בכל מחנה העברים,
וכל רועי ישראל במר בכו והתפלשו בעפרים.

דומי עדתי והתנחמי כי חי עוד, שנתת לבנו העטרה,
הן גויתו ובשרו יושב על כסאו בכבוד ותפארה,
נשמתו הקדושה עומדת לימינו ותציץ תמיד עליך,
יזרח ויופיע בקדושתו וזכותו עד בא יבא משיחך.



מצבת רבי קאפל קרויס ב-אטש

הספד על מהר"י אסאד

מרבי יצחק הלוי קאניג מעזא טור-ירושלים

ביום י"ח תמוז תרכ"ו הספיד את רבנו המהרי"א השו"ב במעזא-טור רבי יצחק ב"ר דוב בער הלוי קאניג. רבי יצחק היה אחיו של רבי אשר סג"ל קעניג ממעדיער [מנו"כ בווינה] שארבע תשובות בשו"ת מהרי"א מופנות אליו [חיו"ד סי' מז, קב, קג, שדמ] אבי רבי משה הלוי קעניג דיין בקאבערסדארף תלמיד רבנו, הכתב סופר ורבי אברהם שאג [ע"ע ב'החתם סופר ותלמידיו' עמ' תקכה].

רבי יצחק נולד בשנת תקפ"ז לערך וכיהן כשו"ב במעזא-טור החל משנת תר"ך. במטריקל של טורקעווע הסמוכה הוא נזכר הרבה פעמים כמוהל בין השנים תר"כ-תרל"ח כשו"ב של מעזא-טור. אבל על מצבתו נחרת: 'אב"ד דק"ק טור'. מתקופה זו ישנן כמה תשובות אליו ב'ליקוטי חבר בן חיים' (ח"ה מונקאטש תרמ"ג קח ע"א-ע"ב [במספור השני]): 'להרבני המופלג מוה' איצק קעניג במעזע טור יע"א לע"ע בירושלים עה"ק תב"א'. בשנת תרל"ט כבר עלה לירושלים וגר בשכונת מאה שערים עד לפטירתו, בה עסק בתורה ובצרכי ציבור. בספר לתולדות שכונת מאה שערים מתארהו כתלמיד חכם גדול ומעסקניה העיקריים של מאה שערים. היה מגבאי חברת גמילות חסדים בשכונה והשתתף בשעור בקבלה שמסר הגאון רבי נפתלי הירץ הלוי. בספר 'ערכי עלי לרבי אברהם ביק (פרשבורג תרנ"א עמ' ריט) מזכיר ד"ת ממנו: 'ואמר בזה הרב החו"ב מו"ה יצחק קעניג נ"י מיקירי ירושלים תוב"ב וכו"'. ביום ד' חשון תרמ"ט חתם על כרוז 'קול מהיכל' בנוגע לשמירת השמיטה כהלכתה עם שאר גדולי ירושלים: 'יצחק בהר' דוב הלוי קאניג [הכרוז הועתק בספר 'מרא דארעא ישראל' כרך א עמ' קעט-קפ ובשא"ס. צילום הכרוז המקורי להלן]. חתימתו נמצאת גם על אגרת מגדולי ירושלים מיום כ"ג כסלו תרמ"ט אל רבי עזריאל הילדסהיימר בענין הני"ל, צילום האגרת המקורית נדפס ב'מוריה' (תמוז תשנ"ב עמ' סד). אחיינו רבי משה הדיין בקאבערסדארף שמר על קשר עמו, ושנים אח"כ, עת אשר התקשה בסוגיא בבכורות בענין זמן עיבור בהמה גסה, כתב בזה [וילקט יוסף שנה יד (תרע"ב) קו' י סי' צט]: 'כתבתי למר דודי מו"ה איציק קעניג



נ"י לירושלים שיחקור שם אצל הבעלי כפרים כמה ימי עיבור, וכולם אמרו וכו"'.
נפטר ח' תשרי תרע"ד, ונטמן בהר הזיתים (ח"ק פרושים חלק הישן חלקה ט' שורה יג קבר מט). וזה נוסח מצבתו [תשו"ח לימרכז מידע הר הזיתים' על צילום המצבה, ולח"ק הראשית והכללית (פרושים) על הפרטים עליו ועל משפחתו שקבורים בהר הזיתים]: 'פ"נ /

הרב מה"ר / יצחק קיניג בה"ר / דוב אב"ד דק"ק טור / ני' ח' תשרי תרע"ד / תנצב"ה'. זוגתו הרבנית חיה בת ר' ישראל נפטרה כ"ב תמוז תרנ"ו ומנו"כ שם (חלקה הנ"ל שורה ו קבר ס).

בנו רבי מאיר יונה קיניג. נולד בשנת תרכ"ו לערך. גם הוא היה מעסקני מאה שערים ותושביה הותיקים. היה סוחר סיטונאי גדול ושותף של רבי"צ קורנאל. כן היה מנהל הכבוד של הדואר האוסטרי בירושלים ולפעמים ממלא מקומו של הקונסול האוסטרי בירושלים. נכנס עם אביו למאה שערים והיה ראש חברת לינה וגמילות חסדים והנהלת השמירה. בפורים נהג להתחפש כמלך אחשורוש [הוא היה מצויין ביפיו ותוארו כתואר מלך] ובעלי בתים חשובים ר' אברהם קורפו ור' אברהם ב"ר שכנא זילברמן כשרי המלך, והלכו לאסוף כספים לקמחא דפסחא. נפטר על פני אביו כ' כסלו תר"ס ומנו"כ בהר הזיתים ליד אמו. לידו קבורה גם אשתו מ' בילא בת ר' שמואל שנפטרה ג' אד"ב תרצ"ה, ולידם קבורים ילדיהם: הב' שמואל (נפטר י"ד אלול תרע"א) והבתולה יענטל (נפטרה י"ד אב תרע"ז, לידתה נזכרת להלן). בן נוסף הוא העו"ד מר אשר קיניג.

באוסף כתבי היד בספריה המרכזית ע"ש וורצווילר, אוניברסיטת בר-אילן, ישנו כתב יד (מס' 425) של חידושי תורה דרשות והספדים ממנו. חלקם נכתבו במעזא-טור [בין השנים תרכ"ב-תרל"ח] וחלקם בירושלים [בין השנים תרל"ט-תרס"ט]. בכריכת הכת"י ישנו רישום על לידות נכדו, נכדותיו ונינו [כנראה כולם צאצאי בנו

רבי מאיר יונה]: 'נכד[ת]י הילדה יענטל נולדה למז"ט עיוה"כ תרמ"ב. בן בני דובער שילא"ט נולד למז"ט ביום ב' כ"ב ניסן תרמג"ל אזכה לראות אותו עוסק בתורה.

נכד[ת]י ליבלה נולדה למז"ט ביום י' תמוז תרמ"ה. הילד מאיר יונה בן נכדי נולד בש"ק כ"א טבת תרס"ל.

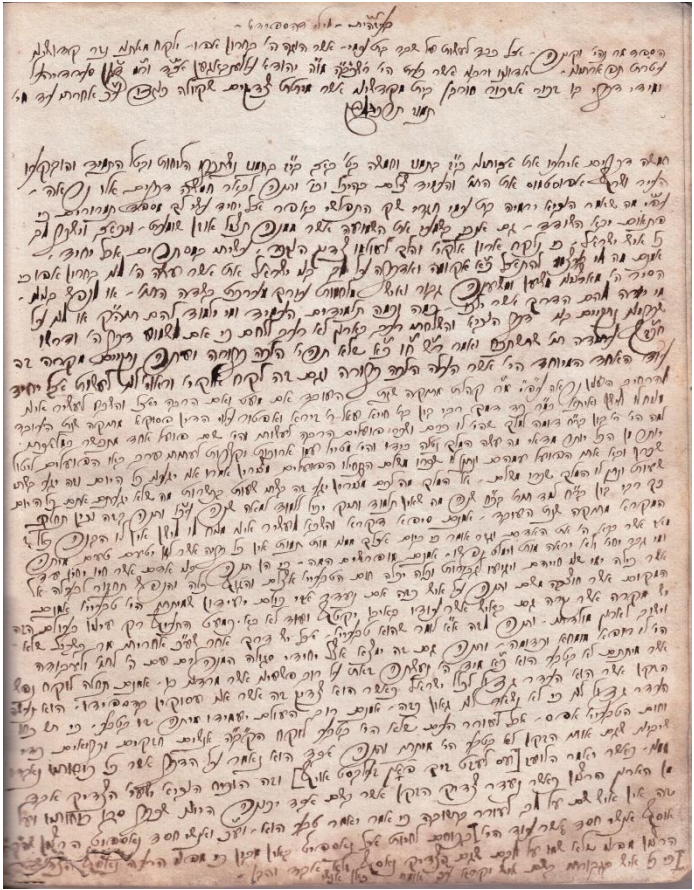
בדף כז ע"ב של הכת"י ישנו הספד על "רבי יהודא עללענבאגען אב"ד סערדיהעל". יש לציין שזה אולי המקום היחיד שרבנו מכונה בשם המשפחה שלו ולא בשם מקום הולדתו: אסאד. תשו"ח לספרית בר-אילן על רשות הפרסום, ולידידינו הרב שלמה יהודה הכהן שפיצר מראשי מכונו שהמציא לנו את צילום ההספד.

בעזה"י - מיילי דהספידא

הספד מר נה"י וקינה, אבל כבוד לעשות על שבר בת עמי, אשר הוגה ה' בחרון אפו, ולקח מאתנו נזר קדושינו עטרת תפארתינו, אדוננו ורבנו אשר כעת ה"י רשכב"ה מו"ה יהודה עללענבאגען אב"ד ור"מ דק"ק סערדיהעל ומידי

דברי בו זכור אזכור חורבן בית מקדשינו אשר מיתת צדיקים שקולה כנגדו, עייכ אחרתי עד חיי תמוז תרכ"ו לפ"ק.

חמשה דברים אירעו את אבותינו בייז בתמוז וחמשה בטי באב, בייז בתמוז נשתברו הלוחות ובטל התמיד והובקעה העיר ושרף אפוסטמוס את התורה והעמיד צלם בהיכל וכו' (משנה תענית פ"ד מ"יו). והנה לבאר חמשה דברים אלו עפ"י מה



שומר הנביא ירמיהו (ו כו) בת עמי חגרי שק והתפלשי באפר אבל יחיד עשי לך מספד תמרוויס כי פתאום יבוא השודד. גם אנכי בשמעי את השמועה אשר ממנה תציל אוון ושומעת, ויכאב וישבר לב כל איש ישראל, כי נלקח ארון אלקי' והלך לעולמו צדיק הנזכר, עשיתי במסתרים אבל יחיד. אמנם מה לי בעצמי להתאבל כי אם אקומה ואדברה על לב בני ישראל את אשר עשה ה' לנו בחרון אפו כי הסיר

ה' מארצינו משען ומשענה גבור ואיש מלחמות עורך מערכת בשדה התורה, או לנפש בנינו, מי יורה להם הדרך אשר ילכו, כמה וכמה תלמידים העמיד ומי ילמוד להם תורה"ק, או לנו על שברינו, נתקיים בנו דבר הנביא (עמוס ח יא) והשלחתי רעב בארץ לא רעב ללחם כי אם לשמוע דבר ה', ודרשו חכז"ל (שבת קלה ב) עתידה תורה שתשתכח, ואמר רבי שמעון ח"ו כי אם שלא תהיי הלכה ברורה. ועתה נתקיים מקרה זה, עוד האחד המיוחד היה אשר העלה הלכה ברורה, וגם זה לקח אלקי

וראו' לנו לעשות אבל יחיד.

להרחיב הענין נראה עפ"י מדרש רבה קהלת, מתוקה שנת העובד אם מעט ואם הרבה יאכל והשבע לעשיר איננו מניח לו לישון (קהלת ה'א), ואיתא במ"ר (פרשה ה) כד דמך רבי בון ברבי חייא עאל ר' זירא ואפטר עלוי הדין פסוקא מתוקה שנת העובד, למה היה ר' בון בר' חייא דומה למלך שהיה לו כרם ושכר פועלים הרבה לעשותו והיה שם פועל אחד מתכשר במלאכתו יותר מן הכל יותר מדאי מה עשה המלך נטלו בידו והיה מטייל עמו ארוכות וקצרות, לעתותי ערב באו הפועלים ליטול שכרן ובא אותו הפועל עמהם ונתן לו שכרו משלם, התחילו הפועלים מצרין אמרו אנו יגענו כל היום וזה יגע בשתי שעות ונתן לו המלך שכרו משלם, אמר להם המלך מה לכם מצירין יגע זה בשתי שעות בכושרות מה שלא יגעתם אתם כל היום, כך למד ר' בון בר' חייא תורה לכ"ח שנה מה שאין תלמיד ותיק יכול ללמוד למאה שנה. עכ"ל. והנה בזה נבין תחלת המקרא מתוקה שנת העובד, אמנם סיפא דקרא והשבע לעשיר איננו מניח לו לישון אין לו הבנה כלל?

מאז אשר ברא ה' את האדם וגזר אומר (בראשית ב' יז) כי ביום אכלך ממנו מות תמות, אין כל בריה אשר לא יטעם טעם מיתה, ומי גבר יחיה ולא יראה מות וימלט נפשו (תהלים פט מט), אמנם מופרשים המה, כי הן הנה בני אדם אשר חיו יחיו עד אשר כילה ימי שני חייהם ויגיעו לגבורות וכלה יכלה חום הטבעי אצלם והגוף כלה והנפש תחזור לבעלה אל המקום אשר חוצבה משם, והנה על איש כזה אם נעדר אזי כולם יעידון שמיתתו הי' טבעי. אמנם יש מקרה אשר יקרה גם באיש אשר עודו באיבו יקטף, ועוד לא בא כמעט התעניף רק עיניו בעולם הזה וישוב לארץ מולדתו, והנה לזה א"א לומר שהוא טבעי. אבל יש דרך אחר שע"כ אחריתו מר בשביל שלא היה לו רופא מומחה וכדומה.

והנה גם זה ימצא אצל יחידי סגולה המנהלים עם ה' לתורה ולעבודה, אשר מיתתם לא בטבע הוא, כי אם מיד ה' נעשתה זאת על רוב פשעינו אשר מרדנו בו, אמנם תחלה לוקח נפש הזקן אשר הוא העדר גדול לכלל ישראל, כאשר הוא צדיק זה אשר אנו עסוקין בהספידו, הוא נעשה העדר גדול לנו כי לא נשאר לנו גאון כזה. אמנם רוב העולם יעמידו מיתה זו בטבע, כי תש כחו וחום הטבעי אפס, אבל לעורר העם שלא הי' בטבע לוקח הקב"ה אנשים חזקים ובריאים כדי שיבינו שגם אותו הזקן לא בטבע הי' מיתתו.

והנה אבד הוא נאמר על הדבר אשר כל כוחותיו נאבדו ממנו, כאשר יאמר הלועז [עס לעבט זיך פאן זעלבסט אויף]. וזה הוכיח הנביא ישע"י (נא א) הצדיק אבד מן הארץ, הרצון כאשר נעדר צדיק הזקן אשר בשם אבד יכונה, היינו שכבר סרו כוחותיו, ועל זה אין איש שם על לב, לעורר בתשובה, כי אמר יאמר טבע הוא, ועל כן ואנשי חסד נאספים, הרצון שהקב"ה אוסף אנשי חסד אשר עוד היו בכוחם

לחיות [כי כל איש בגבורתו בשם איש יקרא על כן אומר כאן אנשי] אבל נאספים באין מבין כי מפני הרעה נאסף הצדיק, הרצון מפני שלא שמו על לבם שגם הצדיק נאסף ולא אבד, והבן.

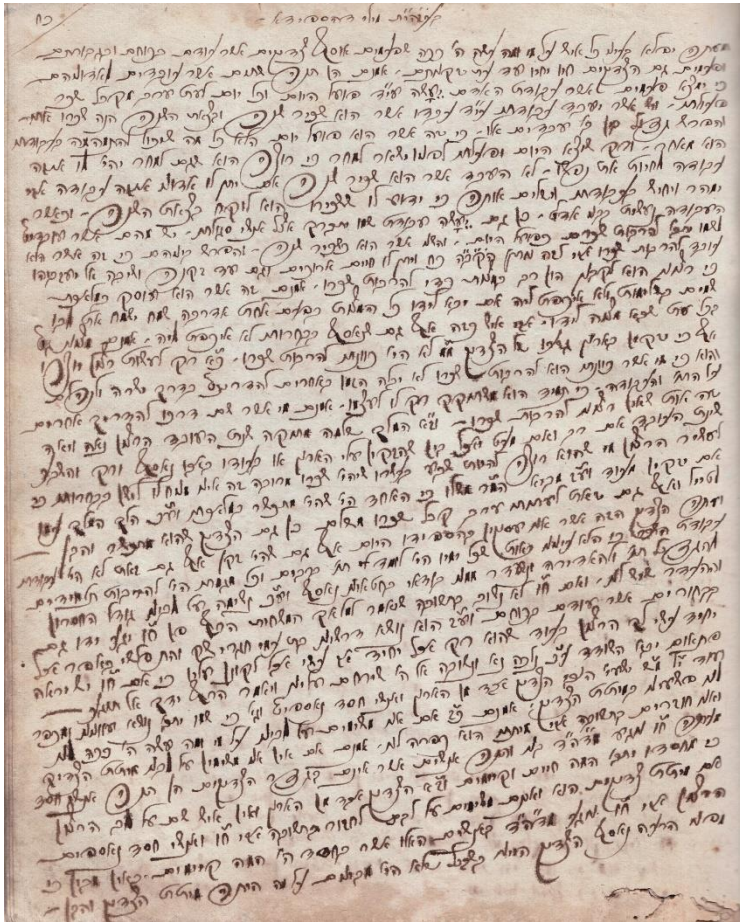
מעתה יפלא בעיני כל איש על מי ומה עשה ה' ככה שפעמים אוסף צדיקים אשר עודם בכוחם ובגבורתם ופעמים גם הצדיקים חיו יחיו עד עת זקנותם. אמנם הן הנה שנים אשר עובדים לאדוניהם כי ימצא פעמים אשר עבודת האדם יִעֲשֶׂה על ידי פועל היום וכל יום לעת ערב מקבל שכר פעולתו, ויש אשר יעבוד עבודתו על ידי עבדו אשר הוא שכיר שנה ובצאת השנה הנה שכרו אתו, והפרש גדול בין ב' עבדים אלו, כי זה אשר הוא פועל יום הלא כל מה שיכול להתמהמה בעבודתו הוא מאחר, ורק שיצא היום ופעולתו לפניו ישאר למחר, כי רוצה הוא שגם למחר יהי לו איזה עבודה לחיות את נפשו, לא העבד אשר הוא שכיר שנה, אם יתן לו אדונו איזה עבודה אזי ימהר ויחיש בעבודתו וישלים אותה, כי ידוע לו ששכירו הוא לוקח בצאת השנה.

וכאשר העבודה נעשית בבני אדם, כן גם יִעֲשֶׂה עבודת שמו יתברך אצל אנשי סגולתו, יש מהם אשר עובדים לשמו יתברך להרבות שכרם כפועל היום, והשני אשר הוא כשכיר שנה. והפרש ביניהם, כי זה אשר הוא עובד להרבות שכרו, אזי לזה נותן הקב"ה כח ויתן לו חיים ארוכים וגם עד זקנה ושיבה אל יעזביהו, כי רצונו הוא לקבץ הון רב במצות כדי להרבות שכרו, אמנם זה אשר הוא עוסק במלאכת שמים בשלימות ולא איכפת ליה אם יבא לידו כל המצות בפעם אחת, אדרבה שמח ישמח את לבו בכל עת שבא מצוה לידו, אזי איש כזה אף גם שנאסף בבחרותו לא איכפת ליה. אמנם מצינו גם אף כי יזקין בארץ גזעו של הצדיק מ"מ לא הי' כוונתו להרבות שכרו, כי אם רק לעשות רצון יוצרו, והוא כי מי אשר כוונתו הוא להרבות שכרו לא יבלה הזמן באחרים להדריכם בדרך ישרה ולנהלם על התורה והעבודה, כי תמיד הוא משתוקק רק לו לעצמו, אמנם מי אשר שם דרכו להדריך אחרים זה אות שאין רצונו להרבות שכרו.

וזה אמר המלך שלמה מתוקה שנת העובד, הרצון נאה ויאה שינת העובד אם רב ואם מעט יאכל בין שהזקין עלי הארץ או בעודו באבו נאסף, ורק והשבע לעשיר, הרצון מי שהוא רוצה להיות שבע בעשרו שיהי' שכרו מרובה זה אינו מניח לו לישון בבחרותו כי אם יזקין מאוד. ועל זה מביא המדרש רבה משלו כי האחד הי' שהי' מתכשר במלאכתו ועל כן הלך המלך עמו לטייל, ואף גם זאת לעתותי ערב קבל שכרו משלם, כן גם הצדיק שהוא מתכשר, והבן.

ועתה הצדיק הזה אשר אנו עסוקין בהספידו היום, אף גם שהי' זקן, אף גם זאת לא הי' עבודתו עבודת השכר, כי הלא עינינו רואות שכל ימיו הי' לומד תורה ברבים, וכל מגמתו הי' להרבות תלמידים להגדיל תורה ולהאדירה, ונעדר ממנו בודאי בחטאינו

נאסף. ועל כן נשימה על לבינו גודל החסרון וההעדר שיש לנו, ואם ח"ו לא נשוב בתשובה שיאמר למלאך המשחית הרף פן ח"ו יגע ידו גם בבחורים אשר עודם בכוחם. ועל זה הוא נושא דרשונו, בת עמי חגרי שק והתפלשי באפר אבל יחיד עשי לך, הרצון בעוד שהוא רק אבל יחיד אז עשי אבל לקונן עליו, כי אם ח"ו יש יראה פתאום יבא השודד, על כן נלכה נא ונשובה אל ה' שירחם עלינו ויאמר הרף ידך אל תיגע.



עוד י"ל מ"ש
 ישע"י הנביא (נו
 א) הצדיק אבד
 מן הארץ ואנשי
 חסד נאספים
 וגו'. כי שמו
 יתברך נושא
 עוונינו ומכפר
 לנו פשעינו
 במיתת הצדיק,
 אמנם כל זה
 אם אנו
 משימים על
 לבינו על מי
 ומה עשה ה'
 ככה לנו, ואנו
 חוזרים
 בתשובה, אזי
 מיתתו היא
 כפרה לנו.
 אמנם אם אין
 אנו משימין על
 לבנו מיתת

הצדיק, מעתה ח"ו מגיע מדת הדין בנו. והנה אנשים אשר אינם בגדר הצדיקים הן הנה אנשי חסד, כי מחסדיו יתברך המה חיים וקיימים. וזה אמרו הצדיק אבד מן הארץ ואין איש שם על לב, הרצון אם מיתת צדיקים הוא ואינם משימים על לבם לחזור בתשובה, אזי ח"ו ואנשי חסד נאספים, הרצון אזי ח"ו נודע מדת הדין באנשים האלו אשר בחסד ה' המה קיימים, באין מבין כי מפני הרעה נאסף הצדיק, היינו בשביל שלא היו מבינים על מה היתה מיתת הצדיק, והבן.

קור מהיבל

שנת בונה ירושלים ד' בשנת שבע רצון לה'

שנת השמטה כי באת ואחזק הקולונסתים הישרים החרדים לדבר ד' בכל אית נפשמ קבלו עליהם את האי סור אשר יצא מאת הדברי רבני עולק חי' רבוש מין ובנין, וכפי המודע הנהגו היה הדרפסת האלת', אשר נתנו צו לאמר על הקולונסתים כל עבודה בשרה האמר בשביעית בלא שום הוראת החרת כלא וכלל אויל על פת לחם יפוש גבר, אבר לו חכב, ועליו לחוש עמידות לש, אם אמנם כל אשר יודע חומר גדול העין של חילול שנת השמטה, אשר העין דמר הוא הכב לנו חורבן בית קרישין ותפארתינו, וכל איש יודע הייעודים המובנים המבומח' לנו בשמרת שנת השמטה, ואשר עי' המצוה הגדולה הזאת תקף גדולה להדיש ישע לנו בא ואל הכלו הא' אשר אנחנו מבקשים, כי המצוה הזאת לא וכו' ישראל לקיימה בכלל זה באת בשנים מעט נלו ישראל מעל אדמתם, עכ"ז אתר אשר נתפשט הרעיון של ישוב הארץ בלבנות בני עמנו וזכמה וכמה קולונות נתיסודו, ושמחת רבות של אחו"י נאחזו בקרבם והרבה בברך אלפים נפשתי ד' עליהם וחי' ואחוזי הקולונסתים להפס את לב השר הנהג' ב' להדול לתת לבו תמיכה, כאשר לא יעבדו בשביעית, (וכאשר הקשננו רב קשב מהקולונסתים' המבומס על-נפשתינו) יש לחוש פן יאמצו חילול לשרת חוק ומשפט כי יאבק עליהם פיהם ומפיהם ועוליהם ידרשו להם, והרובם המה עניי מרודים ואין למי בלתי שמתלם לעוניהם.

לזאת בקשי מאחזנו רבים מהקולונסתים כי נמתין סוד יחד לשית עצות בנפשנו כדת לנו לעשות, להסיר הפח יקוש מעל דרכיהם, ולא גדולת ונצרות יבקשו, כ"א להסיר מהם תרפת רעב ולהגלה בלחם כשרה הזאת, למען יוכלו להשאר נאמנים לה' ולתורתו וזו היא האיש הישראלי אשר לא יחם לבבו בקרבו לקול הקולונסתים, השואנים מנהגת לבכם, ומתחננים לא לתענותו בשתי, כ"א לתמר כירם למען יוכלו לשמר את מצוה ה'.

לזאת מצאנו חובה לנפשינו להשיג דמועת הקולונסתים בספרים, ולעזור לבות אחי"י שנגלתי נדביו עם א' אברדם, וקול כשופר טים, ענה היא העת הדובה והמבשרת על להקים מצוה הארץ כזקק לכלי תקיא הארץ את השביחה חלילה, וכבר הבטוחו אסר כלי קופת כל הכוללים נפח לדוות בענין גדול הוא לעורר וסעד וגם הנבירים הי"ו הדירים פעולת יפתחו ידש למצוה זו כראוי.

לזאת אהם רבנים גדולי רועי ישראל, עורו נא, צאי תשיש, קראו עצרה אצפו אצפה והשפי אצרים לתלהיב עדת ד' להתחזק המצוה הגדולה הזאת, ואתם נבדיו ארץ, קשו לעורת ה' בנבירים, הנו כבוד לה' א' הרישם תרומה לה' הרבם ותשלו ע"ש הרב הגאון המפורסם מרדכי' הו"ש ע"ל דיסקין שלישי'א, וע"ש הרב הגאון מרדכי' שמואל סלאנט שלישי'א, המה יאסרו בגליון כ"ד חשיב הנבירים אשר יעקבו בדבר זה חללק הקולונסתים, וכבר בחתי לוח הדינים מצויים בויושלים ערקת נבדקי' בחורה ויראה שידו, אשר בקלו ע"ש התורה הוא להפיון מדעות בישראל, ולכתוב אצרות גדוליו ישראל שחי' ונדיבות, וכל החלוקת התמיכה בחורה וכמוה על פיהם ישק, ותכן תקלעו כספיכם אל המערה הנבנות (ויהיפת השפון זקק בהתבוננות הוצאות וגם פרומה פרומה לזריאת חשבון גלוי ולהסיר עקשיות פה ולוח, ופשתים ולהיות נקיים מ' (מישראל) הודעה זאת לכם חלק זקוקה וזכרון בהר הג' ה' ע"ד עולם ליום אשר הוא עושה מנולת, ובכספיכם תחיוקי ידי עושי מצוה [ואל תשנו על מ"ע המלענינים בשירותים לכם יצואים לחיותם ולהשחתת כל דבר קרש אשר יחלו לעשות הישרים בלבבותם ונאמנים לה' ולתורה, ידעו נאמנה כי נמצא מיהם מבו' תורתה הקדושה הודנית, את מיהם ממלעי שבתות בעוה"ד בסתר ובגלוי ואם שבתית יום ש"ק שזקק לכסילים האלה כ"ש קדישת שבתית שנת השמטה, תחודד אל דבר ד' תי"ש ותח"ק לא יא' להבלי השפיטם האלה, דבריי רהב יושמי כוכ אשר כבר נדפסו או יופימו עוד וישנו באלחם הלהעני על דברינו הנאמרים באבות ובתמים, ותכן כי ימצאו גם בתושבי האחוות, אשר יתריסו חי' נגד דברינו אלה, לכל דברי רוח האלה אשר רוח הוהן תחנע אל השיתו' לב גם לדבריהם, בזה לחם לנעה להרם] ואחוזי חרדרים לדבר ה' האחרונים באהבת קדישת הארץ, איש את רעהו יעזרו ולאחוי יאמר חוק ותחוקו בעד עמני וערי א' השית'ש נעמר רבונו לטובת, ובזכות זה נזכר ותובו לראות במורדה בנאולת הארץ ובבנין בית מקרישני בכ"א. הבעה"ח יום ד' מרדושן בונות ר' ע"ד לפי'.

שאל חיים בכדני נ' אהרנס סלוי כרד דהוכתולות
 ק"ק יעקב לבי יימאחון כרד מוק"ח ודחלתי ע"ל
 יוסף חיים זאנעטשעלד
 אהרנס אלעזר מוילנענד
 עובי' חרי' גאלדנשטעטל
 מחיר מוילנען מהכאלוועס
 יעקב בלומפערסאל
 בנימין בכר"ס א"ס
 מענדיל מוסקטער
 בנימין שטאטמער

יעקב עלי לנעו
 בנימין כ"א חיים שמואל סלאנט עטופי
 יודא דול כמנחה מ"ס ע"ד זאנעטשעלד אהרנס חלדון
 גאון מן סרין ז'ן
 משה אלעזר ז'ן
 משה כ"א חיים חלדון אל"ס וויטענבערג
 יעקב לויס כ"א חיים
 יאקב בכדני מ"ס חלדון לויס כ"א אל"ס
 אהרנס יעקב שמואלק
 יעקב מחיר כסן כ"א ז'ן

ארדעקסע: J. L. Dyskin, & S. Salant Ober Rabbins Jerusalem.

הודעה גלויה *

הרב הגאון גדול הרחק מחורי ירושען ריב דיסקין שלישי'א, ושהרב הגאון הגדול מהרי"ט שמואל סלאנט שלישי'א ומשני בהו דינס אשר בעה"ק ירושלים ח"ו ישי קרנע נהם כספיהם לנח חיה בעת המדעי' כעל"ה לזאת מנדשים לחמו ישיבו סקאלאיות י"ו כי און שום סימנ לחתם ולחזו לחלו' ונעטע פן מ"ס מנלן פן כ"ה גכר' ופרטי המערתה חלומים לחוקי' יללג' אחר מלך סרו', ופרטי הדינים ספ שינוו כרס"ל עי' שמואל עטובי סמויס וקוותים כי שבתת סרין קה' לנעס ונכנס, ומחודד ימכ להדיע לנעס צומע עומס שוון חילוק סמפיהם, ומכר סמויס סכלומס כי יתוע סוף לנל כעל מודע ולחל אחר יתוע סלסע טעס עה מערת ח"ו ונחלוט, כמדיעיס שמשנו גם עשה ומכס סטעו לניחול זקק כנ"ל. ולחוק חמס ובל"ח סומנעס חמנו: בוקסמאק סעו ומל כנ"ל.

שמואל סלאנט



בין החותמים: 'צחק בהר' דוב הלוי קאניג'

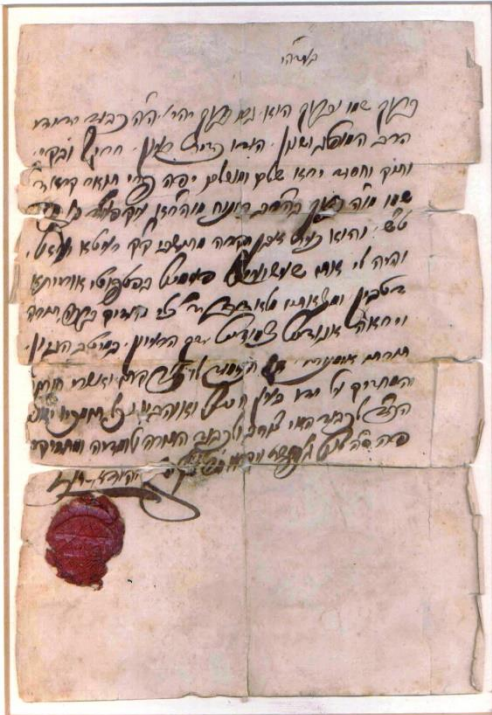
תעודות ממהר"י אסאד

המלצה לרבי ברוך עקפעלד אב"ד טשז

בגנזי הרב ברוך אבערלאנדער נמצא המכתב שלפנינו מירשת משפחתו, ותשוח"ל, והוא המלצה ועידוד ממהר"י אסאד לרבי ברוך עקפעלד. וז"ל:

בעזה"י

ברוך שמו וברוך הוא גם ברוך יהי, ה"ה כבוד ידידי הרב המופלג ושנון, הודו כזית רענן, חריף ובקי ותיק וחסיד ירא שלם ומושלם יפה פרי תואר קרא ד' שמו מו"ה ברוך ב"הרב המנוח מוהר"א עקפעלד ניי [מק"ק?]
ט"ש, והוא כעת אבן יקרה מתושבי ק"ק רעטא יע"א, והיה לי אתו שעשועים פעמים בפטופטי אורייתא דטבין ומצאתיו מלא דבר ד' כלי מחזיק ברכה, תורה ויראה אגודים צמודים, זך הרעיון, במיטב הגיון, תורתו אומנתו, אף תעמוד לו צדקתו, ואשרי חותנו המחזיק על ידו בעץ חיים ואוהביו וכל תומכיו יא...



הכ"ד לכבוד האי צורב ולכבוד התורה ולומדיה ומחזיקיה פה ס"ה יום ג' פרשת ויקרא תר...

הקי יהודאסאד

[חותמת: יהודהקי מאסאד]

רבי ברוך נולד בשנת תקפ"ט בטאפאלטשאן לאביו רבי אהרן עקפעלד דיין שם. התייתם מאביו כשהיה בן י"ג שנה. תלמיד רבי הלל ליכטנשטיין אב"ד קאלאמייא, ואת רבי שלמה דייטש אב"ד נייטרא הוא מכנה כ'אלוף נעורי'. לאחר נישואיו עם מרת צארטל בת רבי ראובן רוזנברג ברעטה, התגורר ליד חמיו במשך ה' שנים, כפי שמציין בהסכמתו על הספר 'מנחת פתים' לרבי מנחם מאנדל שעהן שכיהן אז ברבנות רעטה: "...אני הייתי בשכונתו חמשה שנים וראיתי יום יום את דרכיו...

שמעתי גם אני כמה פעמים תוכחתו ומוסריו... וגם עיני ירדו מים ועפעפי נזלו דמעה כי דבריו יצאו מעומק הלב". בתקופה זו קיבל ממהר"י אסאד את התעודה הנ"ל, מבלי שניתן היה לפענח את תאריך כתיבתו עקב קרע בכת"י.

בשנת תרי"ד כבר מצאנו את זכרו ברעטה, וכפי שרשם בשער 'פרי מגדים' עשו"ע יו"ד מהדורת פראנקפורט דאדר תקס"א (תשו"ח להרב יואל וויינשטאק): "חנן ד' אותי ונתן לי גם ספר היקר הזה קניתי בק"ק פ"ב בעד ה' זהובים וחצי יום ד' ד' דטבת תרי"ד לפ"ק. הק' ברוך עקפעלד בלאאמ"ו המה"ג מו"ה אהרן מדירמוט זצוק"ל מק"ק טאפאלטשאן יע"א חונה פה רעטהא. [מחתימתו אנו נודעים שאביו מוצאו מיארמוט. - ספר זה היה שייך לפני כן לרבי אברהם בעק [ב"ר יוסף מלאמניץ] אב"ד האליטש שנפטר בשנת תרי"א, וכפי שחותם בראש השער: קניתי מהוני לכבוד צורי הק' אברהם בעק לאמניץ]. אמנם מהר"י אסאד עלה על כס הרבנות בסערדאהעל רק בשלהי שנת תרי"ד. כך שניתן לקבוע שהתעודה היא לאחר תרי"ד. אולי רשום תרט... דהיינו בשנת תרט"ו או תרט"ז.



בשנת תרי"ח עלה על כס הרבנות בקהלת טשוס שם כיהן פאר עד להסתלקותו בשנת תרנ"ב ושם מנו"כ. גם ישיבה ניהל במקום ומבית מדרשו יצאו אנשי שם, ביניהם רבי דוד דייטש אב"ד דרעטמא, רבי חיים בוים אב"ד ווערעשוואר [ראה יעלי זכרון 36 עמ' נד] ורבי חיים דוב פירסט ר"מ בטאפאלטשאן. בתקופת כהונתו שם הו"ל את ספרו שו"ת 'פאת השדה' עשו"ע או"ח ויו"ד בלבוב תרמ"ב. חלקו השני על שו"ע אה"ע וחוו"מ יצא לאור מכת"י בירושלים תשס"ז.

רגשות בני קהלת טשוס על אבידתם מתבטאת ממה שחרתו על מצבתו (תשו"ח להרב יואל וויינשטאק על צילומי המצבות):



פי"ט / גוויה נקיה אדמת אדם גדול בענקים לתחיה יקום / ה"ה אדמ"ו הרב הגאון
 הגדול / צדיק העצום כקש"ת / מוהר"ר ברוך עקפלד זצ"ל / אבדק"ק טשוס
 והגליל נפטר בשם טוב / ביום ד' ט"ו כסליו תרנ"ב לפ"ק / באה שמשך עדת טשוס
 קונני זעקי מרה / רבך ואוהבך נזר תפארתך הוסרה / ואבל יחיד עשי לך על נפשו
 היקרה / כי בשובה למרומים משענתך נשברה / עשה לילות כימים לה[גות?] בתורה
 / קדמו עיניו אשמורות ... לא-ל נורא / פאר הדור גאון ישראל מנורה הטהורה /
 עקר הרים בחריפות סברתו ישרה / לימד דעת את העם חכמתו האירה / זרושה?
 היתה תשובתו קלה וחמורה / תינציביה'.

אלמנתו נפטרה בשנת תרנ"ה ועל מצבתה בטשוס נחרטו השורות הבאות: פי"ט /
 האבן הזאת למצבת / אלמנה נעצבת אשת לפידות / בצניעות וחסידות הרבנית

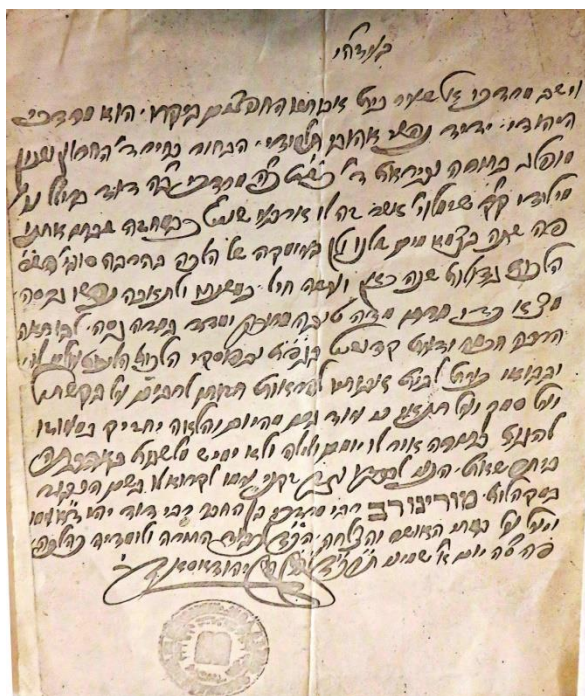
הצדקת / מי צארטל עייה / אשת אדמו"ר הגאון מו"ה / ברוך עקפעלד זצ"ל / אב"ד דקהלתנו בת ר' ראובן / ראזענבערג ז"ל מרעטהע / נפטרע י"ח כסלו תר"ניה' לפ"ק / ושם אמה יטל / תינצי'ביה'.

תעודת 'מורינו' לתלמידו ר' מרדכי בריל משימלויא

בארכיון 'בית המאירי' בצפת נמצאת תעודת 'מורינו' שהעניק רבי יהודא אסאד אב"ד סערדאהעל לתלמידו רבי מרדכי בריל משימלויא. תודתינו מובעת להם על הרשות לפרסמו, כן תשו"ח להב' עמרם בנימין וידר. זו"ל התעודה:

בעזה"י

וישב מרדכי אל שער בית אבותיו החפצים ביקרו, הוא מרדכי היהודי, ידיד נפשי אהובי תלמידי, הבחור בחיר ד' החרוץ ושנון מופלג בתורה וביראת ד' כש"ת כ"ה מרדכי ב"ה דוד ברילל נ"י מילידי ק"ק שימלוי אשר זה לו ארבע שנים כבמחזה שבתו עמנו פה שנה בצמא מים שלנו ולן בעומקה של הלכה בהרבה סוגי' הש"ס הלכות גדולות שנה כאן ועשה חיל במשנתו ולתאבה נפשו גרסה מצא כדי



מדתו מדה טובה מרובה ומדד במדה גסה, לבו ראה הרבה חכמה ודעת קדושים בגפ"ת ובפוסקי הלכות הליכות עולם לו, ובבואו כעת לבית אבותיו להראות חזותו לרבים על בקשתם ועל סמך ועל תנאי כי עוד גם מהיום והלאה יחזיק במעוזו להגות בתורה אור לו יומם ולילה ולא ימיש מלשגות באהבתה ביתר שאת, הנני לכבדו נגד זקני עמו לקרוא לו בשם הכבוד במקהלות **מורינו רב** רבי מרדכי בן החבר רבי דוד יהי ד"א עמו ויעל על במתי האושר והצלחה.

הכ"ד לכבוד התורה ולומדיה כהלכה, פה ס"ה יום אי' שמיני תרכ"ד לפ"ק



כפי שכותב המהרי"א הוא הגיע ללמוד אצלו בסערדאהל בשנת תרכ"א לערך. שרד ממנו כרך כתב יד בו רשם את שיעורי רבו [שהוא אחד המקורות לחידושי המהרי"א על סוגיות השי"ס שעומד בס"ד בשלבי עריכה בידי הרב שלמה וייס] וכן מדברי תורתו באגדה [מהם שובצו במהדורה החדשה של דברי מהרי"א עה"ת]. הכתי"י הי' בזמנו ברשותו של מאנפרד להמאן בארה"ב והוא תואר עי"י נפתלי בן מנחם ב'סיני' כרך ס"ב עמ' רעא-רעו, כולל העתקת חידושים בסוגית תנאי כפול.

בשער הספר המאויר נכתב: "אתחיל לכתוב חדושי תורה בעזרת האל-הגיבור והנור[א] מאת אדוני רבי מורי ה"ה ה"ה חריף ובקי בחדרי תורה הוא גאון עוזינו ומגינינו (ו)הוא ופאר דורינו ועולמינו ממי"ר יודא אסוד וגם אשר חנני אלקים בזה הק' מרדכי בריל. בשנת בו אכתוב ב'רייניה' ב'שימ'חיה'.



נעשה ונגמר בשנת תרכ"ב פה ק"ק סערדאהעלי"י [בלועזית רשום מארטון ברילל יליד סי'ילאג'ן שומלויא]. ובדף השני: הק' מרדכי בן ר' דוד בריל אויס שאמלוי ת'ריכיגי לפ"ק.

בהקדמתו הוא כותב בין השאר: 'יתברך היוצר... ומקום הניח לי לאסוף חידושי תורה אשר שמעתי ורביתי מאמ"ו ה"ה הרב המאור הגאון הגדול סיני ועוקר הרים, פטיש החזק, עמוד העולם, גל אגוזים, [ע]רוגת הבושם, גן הדסים כקשי"ת יודא אסאד נ"י כאור הבהיר... וגם איזה קצת דברים אשר נפל בגורלי, זעיר שם זעיר שם... שנת בשנה זו יבוא גואל צדק

[תרכ"ג] לפ"ק פ"ה סד"ה. אני הכותב מרדכי הקטן ברילל בן ר' דוד מק"ק שאמלויא.

את זכרו בסערדאהל מצאנו גם בכתב יד נוסף. ראה בקטלוג מכירות ווינרס (יודאיקה ירושלים) אדר תשע"ה פריט מס' 404, והוא כרך הכולל חידושים על סדר

פרשיות התורה ועל המועדים. בשער המאור רשום: "זה הפנקס שייך לי הב' עזריאל פריעדמאן אויס ש... [פ"ק סערדאהעל]". בתוך הכת"י ישנן חתימות: מרדכי ברילל אויס שאמלויא אין סערדאהעל. הק' אנשיל בן הרה"ג מוהר"ר דוד שיק ברעזווא ראב"ד דק"ק סעטשין והגליל פה סערדאהעל [רבי אשר אנשיל תלמיד המהרי"א נפטר בפרשבורג ביום י"א טבת תר"צ בן צ' שנה]. כנראה שכל המוזכרים למדו בתקופה אחת בסערדאהעל אצל המהרי"א. ידיעות על רבי מרדכי לאחר מכן לא מצאנו לעי"ע, מלבד מה שחותם בכתב ידו בדף קנא כמה פעמים: מרדכי ברילל תרמ"ב פה לעכניטץ.

על אביו רבי דוד בריל, כותב בן מנחם שם שהוא זהה עם ר' דוד בריל שבעת כהונתו כראש הקהל בשימלויא בשנת תרכ"ט הוא חתום על כתב הרבנות לרבי מרדכי הלוי הורוויץ, שפירסם ב'סיני' כרך יח (תש"ו) עמ' של-שלא.

מאידך בין צאצאי רבי חיים בצלאל פנט אב"ד טאשנאד (יליד תקס"ג, נפטר י"ט ניסן תרל"ד) נמנית בתו מרת טשארנא אשת רבי דוד בריל משאמלויא. ובראש ספרו של רח"ב 'דרך יבחר' (מונקאטש תרנ"ו) מציין רושם כותב התולדות: "ובהיות שמנע ה' פרי בטן מבתם האשה הצנועה והחשובה היקרה מרת טשארנא תחי' אשת חיל לבעלה עטרת הנגיד המרומם ירא וחרד לדבר ה' ר' דוד ברילל נ"י משאמלויא, ע"כ אזכיר פה את שמה בספר לחיים טובים שיהי' לזכר עולם לכבוד ולתפארת".

הג"ר אברהם מאיר איזראעל בהערותיו לתולדות הנ"ל (בספר ים הרחב עמ"ס גיטין, ברוקלין תשל"א) מוסיף על ר' דוד: "ממשפחה מפורסמת, נכד הגאון ר' שמואל ליב ברילל זצ"ל אב"ד אורמין (נוצר בתשו' חת"ס יו"ד סי' ד') והג"ר עזריאל ברילל זצ"ל דומ"ץ בעיר פעסט מח"ס הדרת קודש, והי' אחד ממייסדי קהלת שאמלוי, ובראשית התיסדותה הי' מספיק כל צרכי מכיסו, ועסק בצדקה ובגמ"ח עד להפליא. זמן פטירתו לא נודע לי".

[יש להעיר, ר' שמואל ליב [אובלאט] אב"ד אורמין הנזכר בתשובות חת"ס אינו שייך למשפחת בריל, הוא בנו של רבי ראובן ראקניץ אב"ד זשאמבקרעט. ואילו רבי עזריאל בריל הנזכר, הוא בנו של רבי שמואל ליב בריל משוסבורג, ואבי רבי שמואל ליב בריל רב"ד בפעסט].

אם ר' דוד זה הוא זהה לאביו של ר' מרדכי, הרי יש מקום לומר שבמדויק נכתב "שמנע ה' פרי בטן מבתם..." ולא לבעלה, ואילו ר' מרדכי הוא מזיווג ראשון של ר' דוד.

תעודה לרבי שמעון קוטנא מסערדאהעל

לאחרונה הוצע למכירה המסמך שלפנינו בחתימת מהר"י אסאד, המסמך גופא אינו בכתב ידו, ותשוח"ל להרב שמואל יערי שהסב תשומת לבנו לזה:

בעה"ת

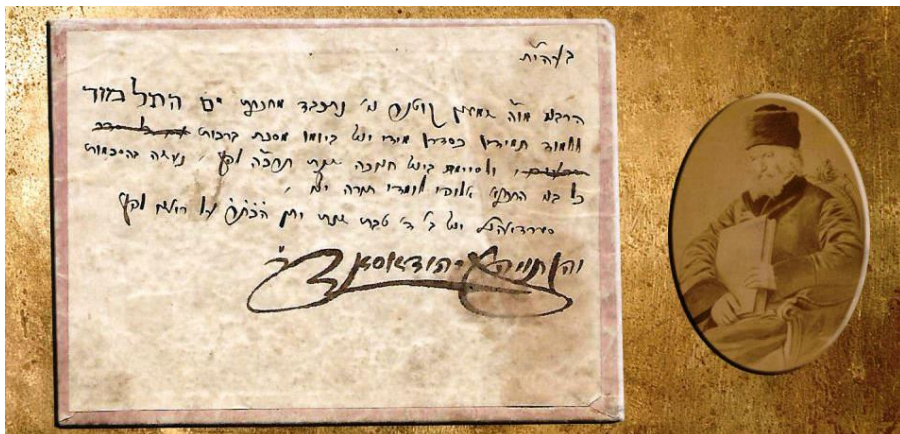
הרבני מו"ה שמעון קוטנר נ"י נתכבד מחברת ים התלמוד ללמוד תמידין כסדרן מידי יום ביומו מסכת ברכות (נמחק: עם כל סדר זרעים), ולסיימם

ביום חנוכה שנת תרכ"ה לפ"ק. נעשה בהסכמות כל בני החברה אלופי לומדי תורה יצ"ו.

סערדאהעל יום ב' ד' טבת שנת יתן הי'כ'ת'ר' על ראשו לפ"ק

והן תוי הקי יהודאסאד

[בביטוי 'והן תוי' [שמקורו מאיוב לא, לה] השתמש המהר"י"א גם בשו"ת מהר"י"א חלק אה"ע וחוי"מ סי' רלן]



על רבי שמעון קוטנא הנזכר במסמך וצאצאיו ראה מה שכתב בארוכה הרב שלמה וייס ב'עלי זכרון' 16 עמ' ה-יד [הוספות בעלה 32 עמ' עב, עח], ושם גם מהספדו של מהר"י אסאד עליו.

אלא לפי מה שהעלה במאמר הנ"ל הרי ר' שמעון נפטר בט' תמוז תרכ"ד, ובמסמך זה מוטל עליו ללמוד מסכת ברכות בשנת תרכ"ה(!) כשכבר אינו בין החיים. בנוסף בדי' טבת תרכ"ה(!) שהוא יום לאחר חנוכה הטילו עליו ללמוד מסכת ברכות עד לחנוכה תרכ"ה(!). אולי יש כאן טעות סופר והתעודה נכתבה בשנה לפנייה - שגם בשנת תרכ"ד חל ד' טבת ביום ב' - אלא שאינה סבירה כל כך, שאז אין את הרעיון 'יתן הכתר על ראשו'. עכ"פ האם המסמך הוא אותנטי קשה לקבוע מבלי לראות את המקור.

נערך ע"י
 הרב משה אלכסנדר זושא קינסטליכער
 כל הזכויות שמורות
 את העלה ניתן לקבל במייל 3446@okmail.co.il